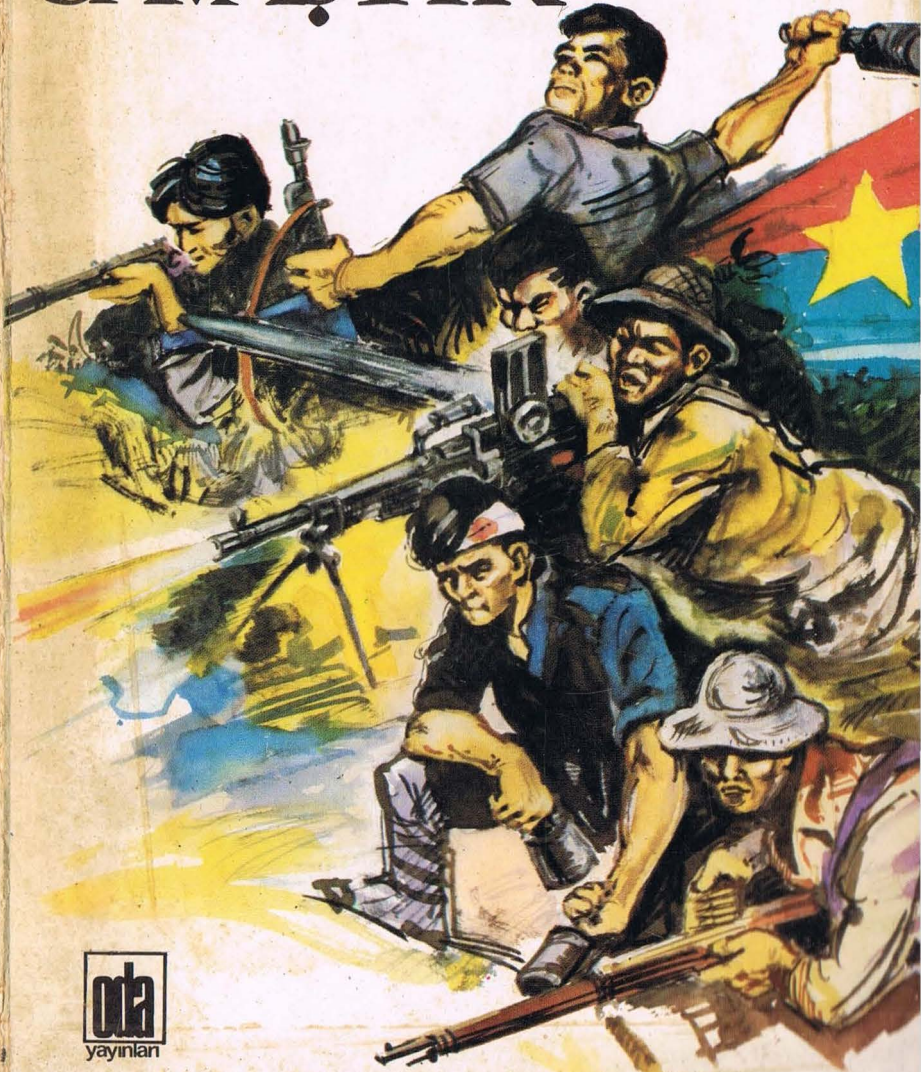

Anh Duc

ÖZGÜRLÜK İÇİN
SAVAŞTIK

ÖZGÜRLÜK İÇİN SAVAŞTIK

49

1. basım nisan 1978

ÖZGÜRLÜK İÇİN SAVAŞTIK / özgün adı, KISANU / türkçesi
nermin taşçıoğlu / kapak, mustafa delloğlu / kapak filmi, ebru
grafik / kapak basımı, basım sanayii merkezi / cilt, günsan
cilttevi / doğuş matbaasında dizilip, öztürk matbaasında basıl-
mıştır / oda yayınları, nuruosmaniye cad. nu. 36 garant iş
hanı kat 2-3, cağaloğlu / haberleşme, posta kutusu 57, sirkeci-
istanbul / telefon: 27 39 53.

ANH DUC

Türkçesi
Nermin Taşçıoğlu

özgürlük için savaştık

ODA YAYINLARI — İSTANBUL

ÇEVİRMENİN ÖNSÖZÜ

Bu kitap tarihin en uzun, en kanlı özgürlük savaşını yapmış insanları anlatır. Bu insanlar özgürlüğe kavuşmak için savaşımalarını kuşaktan kuşağa aktararak tam 32 yıl sürdürdüler. Hep kendilerinden çok üstün düşmanlarla çarpıştılar. Sömürgeci orduları dize getirdikleri ve barışa kavuştuklarını sandıkları anlar oldu; fakat her seferinde başka bir sömürgeci ordu yeniden karşlarına dikildi. Bıkmadılar, yılmadılar. Yeniden savaştilar. Bütün dünyanın yapılamaz dediğini yaptılar; olmaz, olamaz dediğini oldurdular. Sonunda kazanılamaz denilen zaferi kazandılar. Vietnam'ın insanlarıydı bunlar.

Vietnam 330.000 Km. kare toprağı ve 36 milyon nüfusu olan bir ülkedir. Pasifik kıyıları boyunca kocaman bir S harfi gibi uzanır. Vietnamlılar ülkelerini iki ucunda birer çerez sepeti bulunan bir omuz sırtına benzetirler. Ülke bu haliyle üç coğrafya bölgesine ayrılır: Kuzeyde Kızılırmak deltasını çevreleyen Tonkin (Bac Ky), ortada Annam (Trung Ky), güneyde Mekong ırmağı deltasını çevreleyen Koşinşin (Nam Ky).

Vietnam Güney-Doğu Asyanın en eski devletlerinden biridir. M. Ö. 8. yüzyılda Nam Viet krallığı ülkede egemendi. M. Ö. 3. yüzyılda Çin'in boyunduruğı altına giren Vietnam, birçok isyan denemesinden sonra 1939 yılında Çin egemenliğinden kesinlikle kurtuldu 13. yüzyılda üstüste gelen Moğol akınlarını püskürttüler. 15.

yüzyılda yeniden Çin saldırısına uğradırlarsa da Çinlileri ülkeden çok çabuk kovmayı başardılar.

1883 yılında sömürgeci Fransız orduları ülkeyi yavaş yavaş işgale başladı. Başta bulunan İmparator Fransız himayesini kabul etti. Fakat halk direndi. Bu direniş yüzyılımızın başlarında güçlendi. 1930-31 yıllarında Ho Şi Minh önderliğinde birkaç önemli ayaklanma oldu. 1939'da İkinci Dünya Savaşı başladı. Fransa Naziler tarafından işgal edildi. Nazilerin savaş ortağı Japonlar Vietnam'a girdiler. Bu sırada başta Bao Dai adlı bir imparator ve onun Japon-Fransız sömürgecileriyle işbirliği yapan bir hükümeti vardı.

Ho Şi Minh 1941'de halkın bütün yurtsever örgütlerini içine alan Vietnam Bağımsızlık Cephesini kurdu. Kısaca Vietminh denilen bu örgüt Kuzey Vietnam'da gerilla savaşını başlattı. Bu çarpışmalar 1945'de Japonların İkinci Dünya Savaşını kaybetmelerine kadar sürdü. Japonların teslim anlaşmasını imzalaması üzerine Vietminh halkı ayaklanmağa çağırdı. Ağustos'da yurt çapında bir ayaklanma gerçekleştirildi. Bao Dai tahtından indirildi. Japon ordusu enterne edildi. 2 Eylül'de Ho Şi Minh başkent Hanoi'de Vietnam'ın bağımsızlığını ilân etti. Savaş bitmiş, ülke bağımsızlığına kavuşmuştu.

Fakat Fransızlar eski sömürgelerine yeniden efendi olarak dönmeyi doğal hakları sayıyorlardı. İngilizlerin desteğiyle 23 Eylül 1945'de, güneyde Saigon'da harekete geçtiler. Bao Dai'yi yeniden tahta çıkardılar. Güney halkı ayaklandı. Ancak üstün düşman kuvveti karşısında Ho Şi Minh başkanlığındaki hükümet dağlara çekilmek zorunda kaldı. Bu sırada halkı direnmeğe, son damla kanına kadar savaşmağa ve her türlü yeni köleliği kesinlikle reddetmeğe çağırdı. Böylece bir yanda Fran-

sızlar ile İmparator, bir yanda Vietminh ile Ho Şi Minh 1953'e kadar sürecek bir savaşa başladılar.

Ho Şi Minh önderliğinde Bağımsızlık Cephesi kuvvetleri karşısında Fransızlar üstüste yenildiler. Fransızlar üstün güçlerine ve yerli işbirlikçilerine güvenerek birkaç haftada bitireceklerini sandıkları savaşın uzaması yüzünden gitgide batağa saplanıyorlardı. 1950'de Amerika yardımlarına koştı. Savaş giderlerinin %15'ini karşıladı. Amerikan yardımı 1952'de % 35'e, 1953'de % 45'e çıktı. Fransızlar Vietminh'e kesin bir darbe indirmek amacıyla Dien Bien Phu'da yığınak yaptılar. Ne var ki Bağımsızlık Cephesi birlikleri buraya saldırdı. 55 gün 55 gece aralıksız süren bir savaştan sonra Fransızlar bozguna uğradı. Bu kesin yenilgiyle savaş bitti. Vietnamlılar barışa kavuştuklarını sandılar.

21 Temmuz 1954'de Cenevre Antlaşması imzalandı. Ülke şimdilik kaydıyla 17. paralel sınır alınarak ikiye bölünüyordu. 1956 Mayısında yapılacak seçimlerle iki Vietnam'ın birleştirilmesi öngörülmekteydi. Ancak bu seçim yapılmadı.

Cenevre Antlaşmasının imzalanmasından hemen sonra Amerika, Güney-Doğu Asyanın askeri bloku S.E. A.T.O. yu kurmuş, bu bölgede ulusal kurtuluş hareketlerinin genişlemesini engellemede bu bioktan yararlanmayı planlamıştı. Fransızlar Güney Vietnam'ı terketmişlerdi. Amerikalılar onların yerini aldılar. Fransız işbirlikçisi İmparator Bao Dai bir darbe ile uzaklaştırıldı. Darbeyi yapan General Ngo Dinh Diem başkanlığında bir cumhuriyet kuruldu.

Böylece Cenevre Antlaşması çiğneniyor, Vietnam iki ayrı devlet oluyordu: Kuzeyde başkenti Hanoi olan Vietnam Demokratik Cumhuriyeti, güneyde başkenti Saigon olan Vietnam Cumhuriyeti.

Ne var ki Güney Vietnam halkı bu oldu bittiyi ka-

bul etmedi. Yer yer direnişler ve gerilla eylemleri başladı. Amerika desteğindeki yeni hükümet bu eylemleri yoketmek için inanılmaz yöntemler uyguladı, akıl almaz zulümler yaptı. Böylece General Diem yönetimi tarihin bugüne kadar bir benzerini görmediği en zalim, en kanlı bir diktatörlük oldu. 1954 - 1963 yılları arasında Diem yönetimi kendi halkına savaş açmış bir hükümet görünümündedir. Sonuç kesin bir başarısızlık oldu. Güney Vietnam halkının direnmesi çökertilemedi. Bunun üzerine Amerikalılar bir darbe düzenletip Diem'i devirdiler ve öldürttüler. Yerine Van Minh yönetimi geldi.

1963-65 yıllarını kapsayan bu yeni yönetim döneminde 15.000 Amerikan askeri danışmanın görev aldığı ve savaş giderleri Amerikaca karşılanan Güney Vietnam ordusu, Vietcong adı verilen Güney Vietnamlı gerillalar karşısında üstüste yenilgilere uğradı.

Bunun üzerine Amerikalılar Johnson-Mac Namara adı verilen yeni bir planı uygulayarak Güney Vietnam ordusunun yanı sıra kendi ordularını da savaşa soktular. 1965'de 165.000 olan Amerikan askeri, Haziran 1966'da 316.000, Ekim 1967'de 480.000 oldu. Bunlara Güney Kore, Filipin, Avustralya, Yeni Zelanda birlikleri de katıldı. Böylece bir milyondan fazla askerden oluşan düzenli bir ordu, en modern silahlarla Güney Vietnam'da Ulusal Kurtuluş Ordusu gerillalarına karşı harekete geçirildi. Bir yandan da Güney Vietnam gerillalarına yardımı engellemek için Kuzey Vietnam Demokratik Cumhuriyeti toprakları ve özellikle başkent Hanoi 2 Ağustos 1964'ten itibaren Amerikan uçaklarınca bombalanmağa başlandı. Bu bombalama eylemi giderek şiddetlendi.

Vietnam Kurtuluş Savaşının Amerika yönetimindeki bu son dönemi, Vietnam halkının yılmak bilmez direnci karşısında, Amerika ve kukla Güney Vietnam

hükümeti ordularının başarısızlığıyla sona erdi. 1965-1973 yıllarında süren savaşlarda, Vietnam halkının özgürlüğe kavuşma yolundaki kararlılığı büyük Amerikayı ve onun dev ordusunu dize getirdi. Amerika barış görüşmeleri masasına oturmak zorunda kaldı.

Amerika ve Güney Vietnam temsilcileri ile Güney Vietnam Ulusal Kurtuluş Cephesi ve Demokratik Vietnam Cumhuriyeti temsilcileri Paris'de görüşmelere başladılar. 27 Ocak 1973'de antlaşma imzalandı. Savaş bitti. Amerikalılar ve onların yerli işbirlikçileri ülkeyi terketti. İki Vietnam birleşti. Vietnam halkı bu sefer kesinlikle barışa ve özgürlüğe kavuşmuştu.

Bugün Vietnam sosyalizmin ışığı altında 32 yıl sürmüş bir savaşın yaralarını sarmak çabası içindedir.

Bu kitapta yer alan öyküler bugün için birer korkulu rüya izlenimini vermektedir. Her biri Vietnam özgürlük savaşının bir başka dönemini anlatır. Barışın ve özgürlüğün daha iyi değerlendirilmesi için bu anlatılanlar unutulmamalıdır.

O Ğ U L

Gecenin geç saatiydi, ama Ba ile karısı uyumamışlar oturuyorlardı. Adam kırk yaşlarındaydı, kadın ise ondan iki, üç yaş daha küçüktü. Adam yere serilmiş bir hasırın üstünde oturuyordu; sırtını direklerden birine dayamış bacaklarını da boylu boyunca uzatmıştı. Uzun süredir ikisi de tek kelime konuşmamışlardı. Birden adam sıkılmış yumruğunu yere vurarak, «kararım karar!» dedi.

Karısı bir şey söylemedi, ama gözlerine yaşlar dolmağa başladı, yüzünü hüznün kapladı. Gecenin sessizliğini arada sırada atılan bir tüfeğin sesi bozuyordu. Bu silahlar gözetleme kulesinden atılmaktaydı. Ne var ki bir «Stratejik Köy»de pek olağan bir olaydı bu, kimse artık pek aldırmıyordu. Silah sesinin yankılanması kesilince, bambu divanda yatan onaltı yaşlarındaki delikanlının derinden derine soluması yeniden duyuldu.

Ba bacaklarını toplayıp ayağa kalktı, gerindi ve kalsalardan yapılma öteki divana gitti. Karısı da aynı şekilde kalkıp ardı sıra yürüdü.

«Ne zaman gidecek?» diye fısıldadı.

«Şu anda ben de bilmiyorum, ama kanımca bir an önce gitmeli. Durumu asker Tu ile konuşacağım. Tu nöbetteyken gidecek.»

Kadın «Alı Tanrım!» diye inledi.

«Ne oluyor sana kadın? Siz kadınlar neden hemen ağlamağa başlarsınız böyle? Soruyorum sana, Trung burda kalıp da onların ordusuna mı katılsın istiyorsun?»

Kadını sesini kesip gözyaşlarını sildi. Kocasını tanırdı; bir şeye bir defa karar vermeğe görsün, bir daha

bundan asla caymazdı. İki haftadır hep oğulları Trung hakkında konuşmuşlardı. Oğlunun bu stratejik köyde kalmasına asla razı olmayacağını söylemişti. Trung'un öteberisini hazır etmeliydi, çocuğun kaçışını ise kocası sağlayacaktı. Kadın «Nereye peki?» diye sormuştu. Kocası «Kurtuluş Ordusuna elbette» diye fısıldamış, sonra eklemiştir: «Kimseyle konuşma bunu, hatta Trung'la bile. Sadece öteberisini hazır et; giysilerini yama. Biriktirdiğimiz ikiyüz kuruş, eğer gidecek olursa oğulundur. Tek çocuğumuz o. Biliyorum, ama her şeyi inceden inceye düşündüm ben. Oğlumuz güçlüdür, yakında askerlik çağına girecek. Her an silah altına alabilirler. Ne kadar çabuk bir karara varırsak, o kadar hayırlı olur. Oğlumuz Kurtuluş Ordusu askerlerinin yanına gitmeli; orda onlar onu adam ederler. Eline silah vereceklerdir; o da bu silahı hainleri öldürmek için kullanacak. Kavgada ölecekse ölsün, mutlu olurum.»

Koca bu konuya ilk değindiği zaman kadının keyfi iyice kaçmıştı. Akla gelebilecek her cinsten casuslarla canilerin kaynaştığı bu stratejik köyün her köşesinde bir başka tehlike pusudaydı. O yüzden korkuyla tirtir titremişti. Fakat daha sonra konuyu enine boyuna düşündünce Ba'nın haklı olduğunu anlamıştı. Trung onun biricik oğluydu. Yakında askerlik çağına girecek ve kuklalar onu alıp götürecek. Evet, böyle olacağı besbelliydi. Ba haklıydı; iş bu kerteye gelinceye kadar bekleyemezdi. Ne var ki bunu bilmek çektiği acıyı hiç de azaltmıyordu. Gözüne uyku girmiyor, sık sık onaltı yıl önce oğlunu doğurduğu zamanki koşullar aklına geliyordu. O gece Ve Quec Dean'dan(*) bir hemşire yanı-

(*) Ve Quec Dean — Vietnam Kurtuluş Ordusu. 22 Aralık 1944 de kuruldu. Önderi Vo Nguyen Giap olan «Yurdun Kurtuluşu-Cun Quoc» örgütünden doğmuştur.

başındaydı; uzaktan Fransız askerlerinin yeni kurdukları direnek üslerinden silah sesleri yanıbaşındaydı. Kurtuluş Ordulu Hemşire ona bebeği kundaklamak için bezler vermişti. Onlar yoksul toprak işçileriydiler, üstlerindeki giysileri eski çuvallardan yaparlardı. Ertesi yıl devrim hükümeti kendilerine iki hektar toprak vermişti; bu da onlara insan gibi yaşamak ve çocuklarını büyütmek olanağını sağlamıştı. Gelgelelim üç ay önce Diem yönetiminin askerleri karşlarına dikilmiş, onları evlerinden ve topraklarından sürüp çıkarmıştı. Askerlerden biri kulübelerini yıkmak için saz dama tırmanmak isteyince, Ba ona engel olmağa kalkışmış, adamın ayaklarına yapışıp yere yuvarlamıştı. O zaman kendisini dipçiklerle bayıltıncaya kadar dövdüler, sonra da karısı ve çocuğuyla birlikte götürdüler. Şimdi bu stratejik köy denilen hapis haneye tıklmış halde yaşıyorlardı; insanın sürekli baskı altında tutulup eziyetlere uğratıldığı rezilce bir hayattı bu. Ve şimdi de biricik oğlunun silah altına alınması gerekiyordu. Böyle bir şey ise, onların şimdiye kadar uğradıkları acıların hepsinden çok daha kötü bir iş olacaktı.

Ba karısına sık sık «Devrim bize toprak verdi» derdi, «oğlumuzu bu sayede büyütebildik. Şimdi ise onun Diem ordusunda hizmete zorlanmasına göz mü yumacağız? Devrime kurşun sıkmasını mı sağlayacağız? Şükranımızı ödemenin yolu bu mudur?»

Aslında kadın Ba'nın kararına hiç de karşı değildi. Bir hafta boyunca hep Trung'un kaçıışı için gizlice hazırlık yapıp durmuştu. Ama bu hiç de kolay olmamıştı. Belki bir daha hiç görmemek üzere oğlu kendisinden ayrılacak bir anayı kim kınayabilir?

Ba yatağında horlamağa başlamıştı bile. Karısını ise bir türlü uyku tutmuyordu. Doğrulup oturdu, küçük gaz

lambasının ölgün ışığı altında yatan oğlunu seyre koyuldu. Trung gömleksiz uyuyordu, hava çok sıcaktı. Hafifçe koluna dokundu, eti sıkı ve adaleliydi. Yavrusu güçlü bir delikanlı olmuştu. El yordamıyla dikiş kutusunu aradı, lambayı yanına çekip oğlunun gömleğindeki sökükleri dikmeğe başladı. İpliği iğneye geçirirken gözleri yeniden yaşla dolmuştu. Gecenin sessizliği zaman zaman silah sesleriyle bozuluyordu; kuklaların milisleri ateş ediyorlardı. Ayak sesleri duyuluyordu; devriye gezen nöbetçilerdi bunlar. Bu seslerin dışında köyde tam bir sessizlik egemendi, insana ürküntü veren bir sessizlikti bu. Köyü kuşatan hendeğin dört köşesindeki gözetleme kulelerinde titreşen ışıklar kötü ruhların gözleri gibiydiler. Tel örgülü engellerin gölgesi hendekleri dolduran sulara yansıyordu.

«İşte böyle» dedi Ba oğluna, «sana söylemek istediklerim bunlardı. «Trung bir süre ses çıkarmadan oturdu, sonra babasına baktı Ba sorusunu yineledi:

«Gidecek misin? Yoksa korkuyor musun?»

Trung ayağa fırladı. Babasının yüzüne bakmaksızın «Neden korkacak mışım?» dedi. «Senin şimdi dediklerini ben hanidir düşünüyordum. Gitmeğe hazırım. Ama neden ille de bu gece gidecek mişim? Bu işi pekala hemen şimdi de yapabilirim.»

«Hayır oğul, görülmemen daha doğru. Geceleyin daha kolay olur. Asker Tu ile konuştum. Az sonra ana kulede görev alacak. Seni karşıya geçirtecek, ardından da alarm ateşi açacak. Kaçmış olduğunu ona ben söyleyeceğim.»

«Babam haklı» diye düşündü Trung. Bir süre sustuktan sonra:

«Ben kaçarsam» dedi, «senin işini bitirirler.»

«Bunu tasa etme kendine. Önemli olan senin gitmen. Ondan sonra birkaç dipçik yapıştırmışlar bana, vız gelir.»

Delikanlı kıpırdamadan duruyordu. Gözleri çakmak çakmaktı. Kaçtıktan sonra neler olacağını gözünün önüne getiriyordu. Anası için kim odun taşıyacaktı? Ağlamaktan anasının gözleri görmez olacaktı. İçinde sevinç ve tasa birbirine karışıyordu. Sonra silah arkadaşlarıyla birlikte geri döneceği günü, anasını babasını, Tam teyzesini, Nam amcasını ve kuzenleri Lanh ile Que'yi özgürlüğe kavuşturmak üzere döneceği günü düşündü. Nöbetçiler ile milislerin hesabını çarçabuk görecekti. Telörgülerle engelleri yerle bir edecekti. Bizden yana olanlara, asker Tu ve Chin Co gibi kimselere dokunulmayacak, ama ötekileri, ötekilerin tümünü birden ırınağa atacaktı.

«Kurtarılmış bölgeye varınca» dedi babası, «dişini tırnağına takmalı, verilen her işi yapmağa hazır olmalısın, anladın mı? Hiç bir güçlük seni yıldırmasın. Eğer seni kurtuluş ordusuna alırlarsa, böylesi daha iyi, ama sadece haberci olarak çalıştırılırsa, sakın gocunmayasın. Sana verilecek her görevi seve seve kabul et, anladın mı?»

Babası özellikle son sözü üstüne basa basa söylemişti. Trung bu tekrarlamadan biraz incinmiş gibiydi. İnsan kendini devrime adayınca, sıkıntılarına elbette katlanacaktı. Bundan korkmuyordu. Irmakları yüzerrek geçmiş, suyla kaplı pirinç tarlalarını ve bataklıkları aşmış, yemeden içmeden iki üç gün yürüdüğü olmuştu. Açlık hoş bir şey değildi elbette, ama cesaretini asla yitirmemeğe ant içmişti. Arkadaşları nelere katlanırsa kendisi de bunlara pekala katlanabilirdi.

Trung dışarıya doğru baktı: Dikenli tellerin ötesinde hendekler, bir ırmak, dümdüz uzanan geniş bir tarla vardı. Sonra da yeşil fundalıklar başlıyordu; My Hiep ordaydı, az ötede de anayurdu Tan Hiep köyü vardı. Irmağı yüzerek geçecekti —İşin bu yanı kolaydı, daha önce dört kez başarmıştı. Sonra var gücüyle koşacak ve tarlayı hızla ardında bırakacaktı. Yok, bu da güç olmayacaktı...

«Asıl sorun şu...» Babanın sesi yine kulaklarındaydı.

Trung biraz saygısızca «Yine şu kahrolasınca asıl sorun» diye içinden söylendi.

«Asıl sorun senin yürekli olman. My - Diem ordularını biz her zaman yeneriz, çünkü ne için döğüştüğümüzü biliyoruz. Onlar ise bizimkiler daha saldırıya başlarken, daha hücum emri verilmeden, tabanları nasıl yağlıyacıklarını düşünüyorlar.»

Trung babasına bakıp «Bu kadarı da fazla» diye düşündü, «bir asker emir verilmeden nasıl geri çekilirdi?» Bu düşünce ona garip geldi, ama bu duygusunu açığa vurmağa ya da babasına itiraz etmeğe kalkışmadı. Babası kimi zaman birden parlardı, böyle kızdığı zaman yapılacak en iyi şey emin bir köşeye çekilmektir. Ne var ki Trung babasının onu ve annesini ne kadar çok sevdiğini de biliyordu. Fakat bu duygusunu açığa vurmaktan hoşlanmazdı. Buna karşılık annesi yufka yürekliydi; onun için oğlu her şeyiydi; gidecek olursa günlerce göz yaşları dökecekti. Ne yazık, onun tek evladı olarak kalmıştı. Keşke onun da örneğin dayıoğlu Que gibi küçük bir kızkardeşi olsaydı; o zaman anası onunla avunacaktı. Şu anda ana mutfakta bir şeyler yapıyordu. Hoş bir koku evin içine yayılmıştı. Şehriyeli yengeç pişiyordu, en sevdiği yemek.

Hanidir yememişti. Burda, stratejik köyde yengeç bulmak hiç de kolay değildi. Buralara sürgün edilmezden önce, Tan Hiep'de kanala yengeç tutmağa giderdi. İyi bir av yapmak için sadece birkaç dakika sıklıkta bata çıka yürümek yeterdi. Ama burda yengeçsiz yaşamağa katlanmak zorunda kalmışlardı. Anası sabahleyin güvenlik şefi Hai'den pazara gitmek için özel izin koparmış, ordan birkaç yengeç alıp gelmişti; bir hayli de paraya mal olmuştu, sekiz parça onbeş lira.

Anası tabaklarla yemek çubuklarını sofraya koymuştu ki, ayak sesleri duyuldu; gelen Hai idi. Kapının önünde durdu, ellerini son moda yapay kumaştan pantolonunun ceplerine sokarak evin içine doğru seslendi:

«Hey, bu akşam siyasal ders var. Çok önemli. Hükümetimizin açık kucak politikası anlatılacak.»

Hiç bir cevap alamayınca:

«Hey!» diye böğürdü, «ne oluyor? Sağır mısınız be? Kimse yok mu evde?»

Ba yerinden kıpırdamadan «Burdayım» dedi.

Güvenlik şefi «O koca ağzını açmağa üşeniyor musun?» diye bağırdı.» Dinleyin, bu akşam toplantı odasına gideceksiniz. Başkan Nge Dinh Diem'in açık kucak politikası hakkında ders verilecek. Vietcong'dan yana hısımlarınız varsa, onları caydırmağa çalışın... Hım... Ne kokuyor öyle türüm türüm? Ne pişiriyorsunuz yahu?»

«Biraz şehriye vardı da... Pirincimiz kalmadı artık.»

«Pirinç yerine şehriye, ehe! İşleriniz gıcırında maşallah! Sizleri buraya getirmek bizim için nelere mal oldu oysa.»

«Belki işlerimiz iyi, ama...»

«Sus, kes sesini... Yine nelerden söz edeceğini biliyorum... Pahalılık aldı yürüdü.. Bir şeyi bulmak güçleşti.. vesaire vesaire.»

Güvenlik şefi gidince, Ba kendi kendine mırıldandı:

«Açık kucak politikası ha! Yarından tezi yok gönderiyorum oğlumu Vietcong'a.»

Yemekten sonra Ba oğluna tüy kalem ve mürekkep getirtti. Sonra da onu kapıya nöbetçi dikti, milislerden biri içeriye ansızın dalmasın diye. Kendisi tarafından yazılmış bir tavsiye mektubu olmadan oğlu devrime katılsın istemiyordu. Kalemi eline alınca duraksadı. Sanki bir törene başlıyormuş, sanki şehit düşen özgürlük savaşçılarının mezarları önünde eğiliyormuş gibiydi. İlk kelimeyi yazıncaya kadar bu hali bir hayli sürdü. Mektup yazmak onun için alışlagelmiş bir iş değildi. Nasıl başlaması gerektiğini bir türlü kestiremiyordu. İlk «Karım ile benim çocuğumuz yalnızca tek bir taneciktir» diye yazmak istedi. Ama uzun uzadıya düşündükten sonra şöyle yazdı: «Karımla benim tek bir oğlumuz var.»

Ba yatağın üstüne bağdaş kurmuş tek tek her harfi özene bezene çiziktiriyordu. Trung'un öksürdüğünü duyunca kağıdı hemen şiltenin altına saklıyordu. İkinci işaret gelir gelmez de kağıdı yeniden çıkarıyor ve yazmağa koyuluyordu. Hemen hemen bütün sabah mektupla uğraşıp durdu, şimdiye kadar hiç böyle bir mektup yazmış değildi.

Akşam yemeğini her zamankinden çok daha erken yediler. Ba'nın karısının boğazından tek lokma geçmemişti. Birkaç defa kâseyi dudaklarına götürmüş, fakat sonra tekrar yerine koymuştu. Trung'un da pek iş-

tahı yoktu. Ailede her zamanki gibi sakin sakin yemeğini yiyen tek kişi baba oldu. O zamana kadar hiç duymadıkları şefkat dolu bir sesle:

«Ye oğlum» dedi, «yiyebildiğin kadar ye. Kim bilir bu yemek belki de ananın senin için pişirdiği son yemektir.»

Karısı hızla ayağa fırlayıp hıçkırarak bambu divanın kenarına ilişti. Trung'un son lokması boğazında tıkanıp kalmıştı, yerinden kalktı. Sesi tok ve emrediciydi:

«Ağlama ana» dedi, «aksine sevinmelisin. Nerdeyse hava kararacak. Benim öteberilerim nerede?»

«Burda.»

Ana ona küçük bir çıkın verdi. Birkaç giysiyi kendi boyun atkısına sarmıştı. Trung çıkını alıp yere çömeldi. Boyun atkısı ter kokuyordu. Gözleri yaşla dolmuştu. Anası görmesin diye başını çevirdi. Kurtuluş ordusuyla nereye giderse gitsin, bu değerli atkı ona yolculuk edecekti. Anasından bir parçaydı o, anasının ta kendisiydi. Ana yanına gelip çömeldi, eline küçük bir paket tutuşturdu:

«Burda biraz para var» dedi.

Trung açıp baktı. Dört tane elli liralık kağıt paraydı. Bir tanesini alıp gerisini anaya uzattı.

«Bir askere o kadar çok para gerekmez» dedi. Ama ana almasını istiyordu, sonunda bir tane daha aldı. Bu arada Ba evden çıkıp gitmişti. Az sonra dönüp geldi.

«Tu ile konuştum» dedi, «her şey yolunda.»

«Hemen gideyim mi, baba?»

«Şimdi değil, biraz daha beklemeliyiz. Al sen şunu...»

Oğluna mektubu verdi.

«Gözünü dört aç. Bunu Chin Tam Amcaya verecek-

sin, kendisi My Hiep parti hüccresinin sekreteridir. Onu bulamazsan, mektubu yoluna çıkacak ilk kurtuluş ordusu savaşıcısına, ya da gerillaya verirsin. Şimdi kulak ver bana. Vakit yaklaşıyor. Birazdan Tu'nun nöbet tuttuğu ana kapıya gideceksin. O seni dışarıya bırakacak. Irmağa geçince, bir silah sesi duyacaksın. Telaşlanma, silahı Tu atacak. Yola varınca, sakın oradan yürüme, adım başı tuzak vardır. Kanaldan git.»

Trung «Peki» dedi. Fakat anası kaygılı gözlerle bakıp duruyordu.

Bir saat sonra Trung evden çıktı. Babası ortalıkta kimsenin görünmediği kanısına vardıktan sonra onu dışarıya bırakmıştı. Biraz yürüyünce arkasına dönüp baktı, kapıda anasının karaltısını gördü. Şu anda ağladığını biliyordu.

Ana kapıya vardı. Kapı aralıktı. Biraz itip dışarı süzüldü. Son dikenli telörgüyü ardında bırakıp açık tarla önünde belirince, koşmağa başladı. Zorlu bir rüzgâr hızını kesiyor, onunla birlikte koşuyordu. Bir süre sonra soluklanmak için duraladı. Havanın burda köydekinden bambaşka olduğunu hissediyordu. Irmağın kıyısında giysilerini çıkarıp boyun atkısının içine soktu. Bir eliyle çıkını başının üstünde tutarak öte yakaya doğru yüzdü. Karşı kıyıya daha yeni varmıştı ki, babasının dediği gibi, bir tüfek sesi yankılandı. Umursamadan karaya çıktı, giysilerini üstüne geçirdi. Geriye köye doğru baktı. Gözetleme kulesinde ışıklar yamıştı, sonra ışıldağın konik ışınını gördü. «Şimdi aramağa başladılar» diye düşündü.

Bir meyva bahçesinin yanına vardığında gece hayli ilerlemişti. Tekrar giysilerini çıkardı ve babasının öğüdüne uyarak kanalın içinde bata çıka yürümeğe koyuldu. Biraz gitmişti ki kıyıdan bir ses duydu:

«Kim var orda?»

«Benim» diye karşılık verdi.

«Kimsin sen?»

«Ben... Ben stratejik köyden geliyorum. Bırak da kıyıya çıkayım.»

Kanalın kıyısında bir gölge belirdi, sonra bir tane daha. Tüfekler üzerine çevrilmişti; bir cep feneri gözlerini kamaştırdı. Bir ses duydu:

«Yalnız bir kişi... bir delikanlı.»

Aynı ses sonra «Demek stratejik köyden geliyorsun, ha?» diye sordu. «Başka kimse var mı?»

«Yok, yalnızım ben.»

Trung kıyıya tırmandı. Üstünü giydi ve kendisini Chin Tam Amcaya götürmelerini rica etti. Kendisi burda yok dediler. Adamlardan biri yanına yaklaşıp:

«Bize verilecek haberin mi var?» diye sordu.

Trung bir an düşündükten sonra «Evet» dedi.

«Pekala. Gel benimle.»

Trung adamın ardı sıra yürümeğe başladı; bir patikadan geçerek bir eve yaklaştılar. Eve girince adam bir Lamba yakıp Trung'u tepeden tırnağa süzdü, sonra başka bir adama seslendi. Adam ayağa kalktı, gözlerini oğuşturduktan sonra:

«Ne oluyor?» diye sordu.

«Stratejik köyden bir delikanlı. Şimdi geldi. Seninle konuşmak istiyor.»

«Nerde?»

Trung cesaretini toplayıp «Burdayım» dedi. Sonra da babasının mektubunu cebinden çıkarıp adama verdi.

«Babam bunu Chin Tam Amcaya vermem gerektiğini söylemişti. Eğer ona rastlamazsam kurtuluş ordusundan birine ya da bir gerillaya vermem gerekiyor.»

Gerilla önderi mektubu alıp lambanın yanına git-

ti. Okumağa başlayınca gür kaşları çatıldı. Mektup koca koca harflerle pek beceriksizce yazılmıştı:

«Devrimci kurtuluş cephesi kardeşleri,

Karımla benim tek bir oğlumuz var. Bizler stratejik köyde tutsağız. Daha önceleri bize toprak vermiş olan devrim sayesinde gül gibi geçinip gidiyorduk. Devrime ve partiye çok şey borçluyuz. Oğlum, bu haberi size getirendir, daha yeni delikanlı oldu. Onun My-Diem ordusuna alınıp devrime karşı savaşmağa zorlanmasına gönlüm elvermedi. Onu sizlere yolluyorum, bu şekilde devrime hizmet etsin istiyorum. Henüz çok genç ve toydur. Onu adam edin, size minnettar kalırız.

Nguyen Van Ba, yoksul köylü.»

İmza yerinde baş ve işaret parmaklarının izi vardı. Parmaklar kurum ile hindistan cevizi yağı karışımına batırılarak çıkarılmıştı. Gerilla önderi Trung'a yaklaşıp omuzlarından tuttu.

Delikanlıyı ilk kez görüyormuşçasına «Demek o sensin» dedi. «Ve baban seni buraya gönderdi, ha?»

Tung gülümsedi, evet dercesine başını salladı. Gerilla önderi konuşmasını sürdürdü:

«Chin Tam Amcan bana senden söz etmişti. Burada kalabilirsin. Belki de bizimle gidersin. Vakit hayli geç oldu. Şimdi yat uyu. Sabah olsun her şeyi uzun uzadıya konuşuruz. Gel benim cibinliğimin altına. Yeterince büyüktür.

Anh Duc'un «Oğul» öyküsü 1963 ürünüdür. Olay Güney Vietnam'da Nge Dinh Diem hükümetinin — Amerikalıların isteği üzerine «Şafak Harekâtı» uygulaması sonucu stratejik köyler adı altında kurduğu toplama kamplarının birinde geçmektedir.

Diem kukla hükümeti buna benzer bir projeyi daha önce 1959 da da uygulamaya başlamıştı. O zaman bu yerlere «Tarım Kentleri» deniliyordu. Ancak halkın giderek büyüyen direnişi karşısında bu tarım kentleri programından 1961 de vazgeçmek zorunda kalmışlardı.

Vietnam halkı 1959'a kadar Cenevre anlaşmasına saygı göstererek bekledi. Bu anlaşma 1956'ya kadar yapılacak serbest seçimlerle Vietnamın barışçı yoldan birleştirilmesini öngörüyordu. Onun için de Diem rejiminin saldırılarına zora başvurmadan, sadece gösteri yürüyüşleri yapmak gibi eylemlerle karşı çıkmakla yetindi. Diem'in yoketme ve gammazlama kampanyasından sonra, yaklaşık yüzbin insan hayatını kaybedip üç yüzbin insan da siyasal tutuklu olarak kukla yönetiminin zindanlarında sürekli çirkin davranışlara uğratılınca, zora başvurmama ilkesi 1959'un sonlarına doğru terkedildi. (Diem hükümeti komünistleri gammazlama kampanyasını 1957'de başlatmıştır. Halktan komünist eylemcileri derhal resmi makamlara ihbar etmeleri istendi. Bir «temizleme harekâtı» uygulandı ve şüpheli kişilerin kimi toplama kamplarına götürüldü, kimi de hemen öldürüldü. 1 Aralık 1958'de Phu Loi toplama kam-

pında 6000 yurtsevere zehirli yiyecek verildi; bin kişi hemen öldü. Hayatta kalıp imdat çağıran diğerleri ise kurşunlandı, ya da suya atılarak boğduruldu. Bu toplu kırım duyulunca hemen bütün bölgelerde halk toplanılar ve yürüyüşler düzenleyerek Amerikan uydusu Diem kliğini protesto etti.)

Bunun üzerine Viet Minh örgütünün eski yönetim kadrosu, Diem rejiminin eylemlerine aynı nitelikte eylemlerle direnilmesini kararlaştırdı. Aslında bu karar Güney Vietnam'daki gelişmeler dikkate alınarak verilmişti. Zira daha 1957'lerde tek tek direniş grupları, kukla yönetimin göze çarpan yöneticilerine karşı mısilleme eylemlerine girişmiş bulunuyorlardı.

1959'dan 1961'e kadar etkin direniş savaşçılarının sayısı binden onbeşbine yükseldi. Devrimin dayanak merkezleri kırsal kesimde hızla çoğaldı. Oysa Diem, devrim hükümetinin 1945'de uyguladığı toprak reformunu ortadan kaldırmış ve büyük toprak sahiplerini yeniden eski güçlü durumlarına getirmişti. Ne var ki 1961 de kırsal bölgelerin dörtte üçü, 1960'da kurulmuş bulunan Güney Vietnam Ulusal Kurtuluş Cephesince (FNL) kontrol edilmekteydi. Köylerin yarısı kurtarılmış bölge sayılıyordu. Buralarda halkın oluşturduğu özyönetim organları kurulmuş ve despot büyük toprak ağalarının arazilerine el konularak yeniden yoksul köylülere dağıtılmıştı.

«1960 zincirleme ayaklanmalarının başarısı Amerikan saldırganlarına karşı halk savaşının pekişmesine ve kukla rejimin yıkımına olanak sağlayan ortamı yaratmıştır.» (Vietnam Emekçiler Partisinin Kısa Tarihi, Sayfa : 60)

Amerika'nın Vietnam politikasının resmi bir özeti olan Mansfield Raporunun 1963'de saptadığı gibi, «1961

yılı Güney Vietnam'da bir çöküş olasılığının tehlikeli biçimde yaklaştığını açıkça göstermekteydi.»

Mayıs 1961'de Başkan Kennedy, yardımcısı Lyndon B. Johnson'u göndererek Diktatör Ngo Dinh Diem ile Güney Vietnam'a askeri yardımın arttırılması konusunda bir anlaşma imzalatı. Bir ay sonra bunu psikolojik savaş yöntemleri uzmanı olan Profesör Eugene Staley'le birlikte bir askeri kurulun gönderilmesi izledi. Sonra da resmi bir uçak General Maxwell Taylor'u, Başkan Kennedy'nin askeri danışmanı sıfatıyla Güney Vietnam'a getirdi. Bu kurulun araştırmalarına ve öğütlerine dayanılarak hazırlanan Staley-Taylor planı, «Güney Vietnam'ın 18 ay içinde kurtarılmasını öngörüyordu.» (Coşkun Irmaklardan Daha Güçlü, Berlin DDR 1972, s. 211) Bu plana göre: Paralı asker birlikleri arttırılacak, Amerikan danışman grupları ve güçlü özel kıtalar gönderilecek, Demokratik Vietnam Cumhuriyetine karşı sabotaj eylemlerine girişilecek ve 16.000 stratejik köy kurularak 1962 yılı sonuna kadar on milyon Güney Vietnamlı buralarda toplanacaktı. Stratejik köyler programı, emperyalistlerin ve yordakçılarının partizanları halktan ayırma denemesiydi; böylece kurtuluş hareketini tabanından yoksun bırakmayı amaçlıyordu. Ya mevcut köyler telörgülerle ve daha başka tahkimat donatımlarıyla çevrildi, ya da çevredeki halkın içine doldurulduğu yeni köyler kuruldu. Hükümet birlikleri, daha önce tarım kentleri uygulamasında yaptıkları gibi, bu sefer göçetmeğe karşı direnen kırsal kesim halkına bir kez daha zor kullanmak üzere harekete geçtiler. Köylüler yerlerini yurtlarını terketmeğe zorlanıyor, karşı koyanlar birer işkencehane olan zindanlara atılıyor, ya da düpedüz kurşunlanıyordu. Kaçmaları ve geriye dönüşleri önlemek için halkın oturduğu evler, köyler yakıldı. «Yurtlarından sürülen-

ler sıkı gözetim altında ilkin bir yönetim binası, sonra da gardiyanları için bir ev ile bir de hapishane yapmak zorundaydılar. Ardından toprak siperler, su hendekleri kazılıyor, şarampol çitleri, dikenli tel örgüler çekiliyor, sıra sıra mayınlar döşeniyor, bir de makinelili tüfekleriyle bütün kampı denetleyen kontrol kulesi dikiliyordu. Ancak bütün bunlardan sonra sürgünler kendi kulübelerini akıllarına getirebiliyorlardı.» (Aynı Eser, s. 216)

«Telörgüler ardına konan köylülere birbirinden farklı dört renk üniforma giydirildi, bunlar yaşlarını ve cinsiyetlerini belirliyordu. Herkesin iki kimlik kartı vardı; biri kamp için, diğeri sabahları 6'da açılıp akşamları 7'de kapanan anakapıdan geçmek içindi. Evlerde içinde oturanların fotoğrafları asılı duruyor ve geliştirilmiş bir gözetleme aygıtı insanları adım adım izliyordu.» (Aynı Eser, s. 218) Gündüzleri köylüler, kurtuluş savaşıyla herhangi bir ilişki olasılığını engellemek için gözetim altında tarlalara çalışmağa götürülüyordu.

Stratejik köyler programında ayrıca saptanmış bazı bölgeler vardı. Buralarda piyade ve topçu birlikleri ile hava kuvvetlerinin kıpırdayan her şeyi yok etmesi öngörülmüştü. Partizanların saklandığından kuşkulanan köyler napalm ile bombardıman ediliyor, içinde partizan sığınakları bulunduğu sanılan ormanlık bölgelere zehirli kimyasal maddeler püskürtülerek ağaçların tüm yapraklarını dökmesi sağlanıyordu.

«1963 ortalarında stratejik köyler programı halkın ve kurtuluş ordusunun direnci karşısında başarısızlığa uğramış bulunuyordu. Bazı köyler daha kurulur kurulmaz yıkılmış, hatta birçokları arka arkaya birkaç defa yerle bir edilmişti. Düşman hiç bir zaman bunları tahkim etmeyi başaramamıştı. Bazı köyler ise halk

tarafından «savaş köyleri»ne dönüştürülmüştü.» (Vietnam Emekçiler Partisinin Kısa Tarihi, s. 82)

Staley-Taylor planı Güney Vietnam halkının başarılarının etkisi altında 1961'de General Taylor tarafından geliştirilen «Özel Savaş» projesinin bir bölümüydü. Dünya çapında bir çatışma riskini azaltmak için ulusal kurtuluş hareketlerine karşı askeri eylemlerin mümkün mertebe sınırlandırılmasını, daha kapalı yöntemlerle ve uzlaşım sal yollarla yürütölmesini öngörüyordu.

Özel Savaşın amacı «Vietnamıyı Vietnamlıya karşı dövüştürmekti.» Bu savaşta Amerikalıların en önemli aracı kukla hükümetin ordusuydu. Ancak bütün eylemler en küçük olanına kadar Amerikalılarca yönetiliyor, Güney Vietnam paralı ordusunun tüm savaş geçreçleri de yine onlar tarafından sağlanıyordu. Bir yandan helikopterlerin kullanılmasıyla büyük bir çeviklik kazanan düzenli ordu birlikleri, bir yandan gerilla savaşı yöntemlerini taklit eden özel kıtalar ortaklaşa eyleme geçirildi. Bu arada çok geliştirilmiş bir sistemle sahte yeraltı örgütü düzenlemeleri yapıldı. Örneğin Vietcong kılığında kimselere rezilce cinayetler işletilerek FNL'nin halk içindeki itibarı düşürölmek istendi. Bütün bunlara psikolojik savaş yöntemleri de eklenince, Amerikalılar ulusal kurtuluş hareketinin yenilgisi için en etkili reçeteyi bulduklarını sandılar.

1963 de kazanılan «Ap Bac» zaferi, Amerikalıların özel savaşına vurucu gücü yüksek başarılı bir stratejiyle pekâlâ karşı çıkılabileceğini kanıtladı. Bu savaşta 200 kişilik küçük bir birlik, kendisinden on kat daha güçlü, üstelik helikopterler ve Vietnam koşullarına göre özel olarak yapılmış —hem karada, hem suda giden— M. 113 tanklarıyla desteklenen 2000 paralı askerin giriştiğı temizleme harekâtını tam bir bozguna uğratmıştı.

1961'den 1963'e kadar geçen süre, halkın bütün kat ve zümreleriyle bu kavganın siyasal anlamını kavramalarına yetti. Böylece silahlı direniş gittikçe genişleyen ve sağlamlaşan bir tabana kavuştu. Düşmanın girdiği sayısız temizleme harekâtı başarısızlığa uğratıldı. Kukla rejim köylere ve kasabalara söz geçiremez oldu; zalim görevlileri çevrelerinden soyutlanıp yokedildi. Bu arada Saigon hükümetinin birçok görevlisi ile onbinlerce asker halk cephesine katıldı. «Özel Savaş» iki yıl sürdü; iki yılın sonunda kısa süreli barış stratejisinin şapa oturduğu artık açıkça belli olmuştu.

Amerikan emperyalistleri Güney Vietnam'da sarsılan itibarlarını korumak için daha etkili yeni çareler aramak zorundaydılar. Bu sefer Johnson- Mac Namara planı ortaya atıldı. Bu plan iki yıl (1964-65) içinde Güney Vietnam'ın kurtarılmasını öngörüyordu. Ancak bu şekilde uzlaşmazlık duvarını iyice yükseltip, kendileriyle halk arasındaki zıtlığı iyice pekiştirdiler, dolayısıyla da kesin yenilgilerine doğru geniş bir adım atmış oldular.

A T A Y U R D U

Onikinci ayın 23.cü günüdür. Ejder yılı (*) sona eriyordu. İl gazetesinin yazı işleri müdürü Dinhbana:

«Xeo Duoc'a gitmeğe ne dersin?» dedi. «Ordaki stratejik köy yıkılmış. Belki de yeni yılın ilk günü üzerine bir öykü yazarsın; şu sırada düşmanın pençesinden kurtulmuş halk ilginç olsa gerek. Bu sayede sen de kayık işini bir çözüme bağlarsın...»

Ertesi gün yolculuğa hazırlandım. Demek Xeo Duoc kurtulmuştu. Orada eski dostlarla karşılaşacaktım. Yıllardır birlikte yürüttüğümüz zorlu savaşlardan tanıdığım kadınlar ve erkeklerdi bunlar. Meslekten gelme deneylerimden şu sırada oranın görünümünü gözümün önüne getirebiliyordum: Kulübelerine yeniden kavuşmuş olan köylüler, düşman tarafından devrilmiş ağaçların kütüklerine ağlıyarak sarılıyordur; stratejik köyü kuşatan toprak siperler yer yer yıkılmış, dikenli telörgüler yığın yığın toplanmıştır; ırmakta kürek sesleri şırıldayıp durmaktadır... Oldum olası bu ayrıntılara değinilmeden, yeniden kazanılmış özgürlüğe ilişkin bir röportaj yapılamıyacağı duygusu yaşar içimde.

Kayık işine gelince, eski bir öyküydü bu. Dinh ile sık sık bu olayı hatırlardık. Yıllarca önce ikimiz Xeo Duoc'tan ödünç bir kayık almış, fakat geri götürmek olanağını bir türlü bulamamıştık.

O zamanlar Xeo Duoc'da durum çok gergindi. Köy-

de kalıyorduk, ama artık daha fazla kalmamız olanaksızlaşmıştı, zira düşman bir bölge savunma birliği örgütlemişti. Örgütün elemanları her yerde Vietcong aramağa başlamıştı. Bu yüzden köyü terkedip cengele gittik; yanımızda eski bir radyo ile köhne bir teksir manesi vardı. Derelerden tuttuğumuz, adına Vop denilen bir çeşit yumuşakçayla besleniyor, bütün günü haberleri dinlemek, sonra da teksir makinesinde basınakla geçiriyorduk. Beş altı ay sonra, 1959 yılının 12.ci ayının sonlarına doğru başka bir bölgeye gidip orda bir gazete çıkarmak buyruğunu aldık. Ayrıca geceleyin bir kayığın bizi ırmak kıyısında bekleyeceği de bildirilmişti. Öteberimizi toplayıp sırtımıza vurduk, çamurlu cengel patikasından ırmağın yolunu tuttuk. İkimiz de iliklerimize kadar ıslanmıştık. Irmak kıyısında bir çalılığın içine sinip beklemeğe koyulduk. Bir saat geçti, iki saat geçti, ama görünürde kayık filan yoktu. İçimize korku düştü. Buralardan çekip gitmek için tek yol bu ırmaktı; verilen görev de ivediydi. 12.ci ayın 30.cu günüydü, yeni yıl başlıyordu. Irmak boyunca sürüne sürüne biraz gidip, tekrar geri döndük. Sonunda Dinh:

«Bizi alacak arkadaşların başına bir şey gelmiş olmalı» dedi. «Belki de.. En iyisi burda kalıp bekleyelim.»

Soğuk bir sis çöküyordu. Yerimiz sessiz ve ıssızdı. Öylesine bir karanlık bastırmıştı ki, kendi ellerimizi bile göremiyorduk. Canımız ölesiye sigara istediği halde bir tane bile tüttürmeyi göze alamıyorduk. Birimizi bir sivrisinek soksa, onu en sessiz biçimde öldürmeğe çabalıyorduk. Çalıların içinde tepeden tırnağa sinir kesilmiş halde bekliyorduk. Önümüzden akıp giden ırmağa bakmaktan başka bir şey yapamaz olmuştuk. Aradan bir hayli zaman geçti. Sonunda Dinh:

«Köyden birisinden ödünç bir kayık istemeli» dedi. «Başka çıkar yol yok.»

Bence de yapılacak iş buydu. Dinh benim gitmemi söyleyerek «Dikkatli ol» dedi, «şimdi yakalanmanın, ya da öldürülmenin sırası değil.»

Elime bir bomba alıp çalıktan dışarı sürünerek çıktım. Aklıma ilk gelen adam Tam Amca oldu. Ailesi en karanlık günlerinde bile devrime sadık kalmıştı. Tam Amca yetmiş yaşında vardı, ama sağlıklı ve güçlüydü. Xeo Duoc'da saçlarını hala eski biçimde uzatan tek adamdı. Nice yıllar önce sonradan Xeo Duoc olacak yere gelip yerleşmişti. O zamanlar ilk yerleşenlerin kulübelerinde yaban domuzlarının pisliğine hala rastlanıyor, kaplanlar insanların yollarını kolluyor, adam izleyen kuşlar gece yarılarında kadar «Boong boong... kroy kroy!» diye garip çığlıklar atıyordu. İhtiyar adam bu aşağı U Minh bölgesinin canlı bir tarihidi. Yaman bir avcıydı. Öylesine keskin bir koku alma yeteneği vardı ki, geceleyin bir yaban domuzu ya da tilkinin su içmeğe dereye gelip gelmediğini anlaması için, sabahleyin suyu şöyle bir koklaması yeterdi. Bakışlarıyla karşılaştığım zaman her seferinde elimde olmayarak hep cengel manzaralarını düşünürdüm; Mangrov ağaçlarını, deniz suyunu ve bereketli toprakları.

İskelede vardığımda bir kayığın kürekleriyle birlikte durduğunu gördüm. Tam Amcanın evine gitmeğe davrandığım anda öfkeli köpek havlamaları duydum, sonra da telaşlı ayak sesleri, ardından da Tam'ın sesini:

«Kim o?»

Hafif sesle «Benim» diye karşılık verdim.

Tam Amca beni karanlığa çekti. Köy milisi devriyesinin az önce geçtiğini söyledi. Kendisine nasıl ka-

pana sıkıştığımızı anlatıp kayığını ödünç vermesini istedim. Derhal peki dedi.

Kayığın yanına döndüm. Aksiliğe bakın ki iskele-ye iple değil demir zincirle bağlıydı. Zinciri kaldıracak oldum, takır tukur sesler çıkardı. Aynı anda birkaç kişinin ayak sesini ve Tam Amcanın öksürmesini işittim. Tehlikeyle burun burunaydım. Zinciri yerine bırakıp soluğumu tuttum, kalbim yerinden fırlayacakmış gibi atıyordu. Köy milisi çekip gidince, elimden geldiğince ses çıkarmamağa dikkat ederek zinciri yavaşça çektim. Sonra kayığı akıntıya koyverip Dinh'in beklediği yere yollandım.

Dinh ile ben işte böyle bir gece, yeni yıla girilecek günün geccesinde Tam Amcanın kayığıyla Xeo Duoc'tan kaçmıştık. Yolda kayığın içinde bir ip ararken bir tahtanın altına saklanmış iki paket çok iyi kalite çayla iki tane kocaman pirinç pastası bulduk. Pastalar henüz sıcaktı. Demek ki pişireli çok bir zaman geçmemişti. Bu işe hayli şaşmış ve Tam Amca'nın bunları bir hısmına vermek için hazırlattığı kanısına varmıştık.

Kayığı bir türlü sahibine geri götüremedik. Yerel ayaklanmalar hazırlamak bütün zamanımızı almış, sonra da düşmanın Xeo Duoc'da baskısı iyice artmış, burada birçok dayanak üssü kurmuştu. Çok geçmeden de burası bir stratejik köy haline getirildi.

Şimdi Xeo Duoc'a giden yoldaydım; yine 12.ci ayın otuzuncu günüydü. Köyde hayat birden canlanıvermişti. Irmak boyunca kadınlar kapacak yıkıyor, birbirleriyle çene çalıp gülüşüyorlardı. Çocuklar küçük kümeler halinde oynayıp şarkılar söylüyorlardı. Akşamın bastıran alaca karanlığında küçük bir el değirmenini döndüren adamlar bulgur kırıyorlardı. Kulübelerin damlarından dumanlar tütmekteydi. Dikenli telleri gördüm, ama sandığım gibi yığınlar halinde toplanmış değildi,

aksine bütün köyü çevreleyen çitlere takılmıştı. Hatta toprak siperlerle duvarlar da yerindeydi. Irmak kıyısına bir levha dikilmişti, üstünde «Köyümüzü savunmağa kararlıyız» yazıyordu. Kendi kendime «Stratejik köy şimdi bambaşka bir amaca hizmet ediyor» dedim.

Gece bastırmıştı. Ocak ateşlerinin ışığı damların üstünde titreyordu.

«Köylüler yeni yıl bayramı için pirinç pastalarını pişirmiş olmalılar» diye düşündüm.

Ortalık iyice karanlık olduğu halde Tam Amca'nın iskelesini bulmakta güçlük çekmedim. Ama orda şimdi dört mazgallı bir toprak tabya vardı. Dikenli tel engelleri içinde sadece daracık bir geçit açık bırakılmıştı. Kayığı kıyıya yanaştırıp bağladım. Elimde tuttuğum zincir gürültülü biçimde takırdadı, ama şu anda bu sesler beni hiç rahatsız etmiyordu. Sadece Tam Amca gelişimi duysun istemiştim. Özgürlük bir parça elle tutulur bir şey, bir parça da zihinle kavranılabilen bir şeydi, tıpkı demirden bir kayık zincirinin takırdaması gibi. Tam Amcanın kulübesine giden patikada yürürken özgürlüğün aynı keskin bilinci içindeydim. Hey gidi, düşman buralarda, bu patikada sürekli devriye gezmmişti.

Gördüğüm ilk adam Tam olmadı, oğlu Hai Can çıktı karşıma. Birkaç gerilla da hala ordaydı. Evin ortasında tahta bir peykeye oturmuşlar, yeyip içiyorlardı, silahlarını yanbaşılarına koymuşlardı.

İçeri girdim. Bana dönüp baktılar, ama tanımadılar. Neden sonra Hai Can bağırarak ayağa fırladı. omuzlarımdan yakaladı. Şaşkın gözlerle yüzüme bakıp:

«Hey Tanrım, Bay bu, Bay!» dedi.

«Evet Hai, benim.»

«Xeo Duoc'tan gideli birkaç yıl oldu. Nerelerdedin?»

«Hemen her yerde. Sizler nasılsınız? Tam Amca nerde?»

«Babam mı?»

Hai Can birden duraladı. Sonra sert bir sesle:

«Öldü» dedi.

Başımdan aşağı kaynar su dökülmüş gibi oldum. Hai Can sessizce elimden tutup beni peykeye götürdü. Bir Gerilla:

«Bırak» dedi, «eski günleri daha sonra konuşuruz. Şimdi biraz içelim.»

Oturdum. Şimdi hepsini tanımıştım. Az önce konuşan Tu Dueng'tu. O zamanlar köy milisindeydi. Bir seferinde karargahımız baskına uğramıştı; bu adam içinde saklandığım deliğin yanı başına geldi. Eğilip deliğe dallar, yapraklar koydu. Sonra da «Sesini çıkarma kardaşlık» diye fısıldadı. Öteki gerillaları da önceden tanıyordum. Hemen hepsi bizleri bir zamanlar sopayla kovalamış kimselerdi, ama aslında en etkin koruyucularımız yine onlar olmuşlardı. Köyün dikenli tel örgülerle çevrildiği o çok kötü günleri birlikte yaşamışlardı. Şimdi ise burası bir direnme köyü, bu adamlar da savunmasını yapan gerillalar olmuşlardı, Bana bir kadeh rakı verdiler; o zaman anladım ki Xeo Duoc'un pirinç rakısı yine eskisi gibi halis rakıydı. Kadehimin dibinden yukarı doğru çıkan küçük kabarcıklardan gözümü ayıramıyor ve Tam Amcayı düşünüyordum. Nasıl ölmüştü? Bunu daha kimse söylememişti bana. Biri seslendi:

«Hele kadehini bir boşalt bakalım, Bay!»

Rakımı küçük yudumlar alarak içip bitirdim. Yeniden doldurmak istediler.

«Sağolun, bu kadarı yeter bana. Artık gitmem gerek.»

«Nereye? Bugün bayram.»

Kelimelerin üstüne basa basa Hai Can hemen ekledi:

«Gece burda kal. Olup bitenleri anlatacağım sana.»

Bereket versin içki faslı pek uzun sürmedi. Az sonra gerillalar silahlarını alıp gittiler. Hai Can'ın kârısı biraz pilav getirip kocasına:

«Ben kadınlar toplantısına gidiyorum» dedi. «Kurtuluş Ordusu askerlerine yeni yıl hediyesi ne götüreceğimizi konuşacağız.»

Hai Can'a babasının ölümünü sordum. Hemen cevap vermedi. Düşünceli bir susuştan sonra ağır ağır anlatmağa başladı:

«Kayığı aldığın gece babam sizlere yılbaşı için birkaç pasta ile çay götürmek istiyordu. Anamın taze pişirdiği dört pastayı alıp kayığın içine sakladı, fakat bir türlü yola çıkamadı, çünkü nöbetçiler hemen hiç ara vermeden devriye geziyorlardı.»

«Pastaları bulduğumuzda daha sıcaktılar. Hai Kardeş, sanırım sitemi hak ettik. Ama bugün kayığı getirdim.»

Hai bir şey demedi. Yüzüme baktığı zaman gözlerinin yaşlardan kızardığını gördüm. Kayık konusuna hiç değinmeden anlatmasını sürdürdü:

«Babam geçen yıl öldü. O günlerde halkı stratejik köylere tıkıyorlardı. Ama kimse gitmek istemiyordu. Bizim ev köyün girişinde, yani köye gelen askerin karşısına çıkan ilk ev. Babam ise göç etmemek için her zaman bir bahane buluyordu. «Eğer biz pes edersek» diyordu, «öteki insanlar da pes ederler.»

Biz yerimizden kıpırdamadığınızı için de bütün köy direniyordu. Askerler sürüp giden bu dayatmadan adeta yorgun düşmüşlerdi. İlk gelişlerinde babam onlara şöyle dedi:

«Baba yurdumu terketmek istemiyorum, tıpkı sizler gibi. Bu bakımdan beni zorlamayın, gitmeyeceğim.»

Daha sonraki gelişlerinde evi yakacaklarını söyleyerek tehdit ettiler. Babam eline bir saldırma alıp evin orta yerinde dösemeye sapladı.

«Bakın» dedi, «kararım karardır. Genç kardeşlerim, içinizden kim çatımın bir saman çöpüne elini sürerse, tepelerim onu!»

Çok sakın konuşuyor, askerlere sanki onlar küçük kardeşleriymiş gibi hitap ediyordu. Hiç biri evimize dokunmağa cesaret edemedi. Sonunda askerler komşumuz Bayan Sao'nun evine gittiler, kendisi dul bir kadındı. O da directti. Her şeyini yakarız dediler. O zaman kadın küçük çocuklarını yanına alarak evin ortasında yere oturdu ve:

«O halde bizi de birlikte yakın!» diye haykırdı.

Elinde bir meşale tutan asker ne yapacağını kestiremedi; tutup meşaleyi yere attı. Song Doc bölge yöneticisi küplere binmişti. Xeo Duoc ekibinin kumandanını görevden alıp yerine başkasını atadı, Dom adında iten birini. Bu Dom geldiği gün «Bu insanların burnunu yere sürtmeysem bana da adam demesinler» dedi.

Ertesi gün askerlerini toplayıp köyümüze girdi. Babam şu peykenin üstünde oturmuş onları bekliyordu. Bense Dom'un ne gaddar adam olduğunu bildiğim için kapının arkasına bir balta saklamıştım. Babamın yanından ayrılmıyordum. İlk doğruca bizim eve geldiler. Dom avluya girer girmez Colt tabancasını çekip bir el ateş etti. Sonra da:

«Bu ev kimin?» diye gürledi.

Babam «Benim» diye cevap verdi.

Kumandan içeri girdi. Babamı yukardan aşağı şöyle bir süzdükten sonra, tabancasıyla bizi göstererek

«O dedikleri sizler misiniz?» diye sordu. «Niçin geldiğimizi biliyor musunuz?»

Babam «Biliyorum» dedi, «ama bir dakika bekleyin.»

Dom babamın korktuğunu sanmıştı, adamlarına dönüp şöyle bir baktı, nasılmış dercesine göz kırptı, sonra yatağın üstüne oturup bacak bacak üstüne attı. Bir sigara yaktı.

«Haydi bakalım» dedi. «Toplayın öteberinizi. Kayığın var mı?»

«Evet, var.»

Fakat babamın niyeti ne öteberisini toplamaktı, ne de kayığını hazırlamağa gitmek. Elbise dolabını açıp siyah ipek kaftanını aldı; bu kaftanı atalarımız sadece doğum günlerinde giyerlerdi. Ağır hareketlerle kaftanı sırtına geçirdi. Bu işi özene bezene yapıyor, kumaştaki her kırışığı eliyle düzlüyordu. Sonra topuz halindeki uzun saçını çözdü. Askerler şaşkın şaşkın kendisine bakıyor, ama babam hiç oralı olmuyordu. Bütün dikkatini yaptığı işe vermişti. Bitirince eline birkaç tane tütsü çubuğu alıp bana:

«Mihrabın ışıklarını yak!» dedi.

İçime bir korkudur çökmüştü, dediğini yaptım. Ellerim titriyordu. Babam tütsü çubuklarını tutuşturup eline aldı, mihrabın önünde diz çöktü.

«Ey atalarımın ruhu» diye mırıldandı, «ey devrimin şehitleri, bu yurdu ve bu evi bana sizler verdiniz. Atalarım sayesinde ve devrim sayesinde bunlara sahip oldum. Şimdi beni sürmek istiyorlar, ama buna izin vermiyeceğim. Ölürüm daha iyi. Başımı sizlerin huzurunda eğiyor ve bana tanık olmanızı diliyorum...»

Kumandan «Kapa çeneni be!» diye böğürdü.

Sinirleri olup bitenlere dayanamamıştı. Ne var ki

babam da işini bitirmişti. Odanın köşesine gidip saldırmasını kavradı, geriye dönüp Dom'un üstüne yürüdü.

«Tamam, hazırım. Benden istediğin ne senin?»

Kumandanın benzi atmıştı. Hiç bir şey söylemeden tabancasını babama yöneltti. Bu sırada babam da saldırmasını havaya kaldırmıştı. Kapının arkasına sakladığım baltayı kaptım, askerler tüfeklerinin emniyet mandallarını açtılar. Babam ağır adımlarla yürüyor, kumandan geri geri gidiyordu. Dom'un elleri iyice titremekteydi. Birden tabanca patladı, babamın yüzünden aşağı kanlar akmağa başladı. Ama yüzünü bir eliyle örtüp sendeleye sendeleye yine de yürümesini sürdürüyordu.

Dom birden arkasına dönüp koşmağa başladı. Ama onu dışarı bırakmadım. Baltamı indirdim, ense köküne geldi. Bir çığlık koparıp yüzü koyun yere kapaklandı.»

Hai Can duraladı, içkisini tazeledi, koyduğu rakı kadehinden dışarı taşmıştı. Bir dikişte boşalttığı kadehi sert bir hareketle yatağın üstüne koydu. Dışarıyı, gecenin karanlığını seyre koyuldu. Duvara yansıyan gölgesi uzun süre hareketsiz kaldı. Yavaşça sordum:

«Askerler ne yaptılar? Ateş etmediler mi?»

Hai Can başını salladı.

«Hayır. Ben de onlara saldırmadım. Baltamı bir kenara fırlatıp babama koştum. Artık soluk almıyordu. Askerin biri babamın saldırmasını alarak bana uzattı ve «Git burdan» dedi. «Bize bırak burasını.»

Şaşkın şaşkın yüzüne baktım. Gel gör ki iki asker daha gelip «Git!» dediler.

Sonra da babamı duvara doğru taşıyıp sırtını duvara yasladılar. Biri baltayı alıp yanı başına koydu. Niyetlerini hemen anlamıştım; saldırmayı kaptığım gibi dışarı fırladım. Biraz uzaklaşmıştım ki, askerlerin bağırışmalarını işittim:

«İhtiyar köpek teğmeni öldürdü!»

Bir ay sonra tutuklandım. Ama ordaki askerlerden başka hiç kimse kumandanı benim öldürdüğümü bilmiyordu. Tekrar serbest bırakıldığımda ise bütün köy dikenli tellerle çevrilmiş bulunuyordu. Babamın ölümünden sonra kimse yerinden kıpırdamamıştı; onlar da ne yapsınlar, getirip dikenli telleri bizim köyü stratejik köye döndürmüşlerdi. Ancak kavgası yine de bitmiş değildi, hemen bir yıl huzursuzluk sürüp gitti. Kimi zaman koca bir bölüğü yollamak zorunda kaldılar. Sonunda...»

Hai Can burda anlatmasını kesip bana:

«Stratejik köyü nasıl yıktık, biliyor musun?» diye sordu.

«Biliyorum sayılmaz.»

Hai Can güldü.

«Biraz tuhaf oldu. Güpegündüz yaptık bu işi.»

Hayretle «Nasıl?» diye sordum.

«O yüzden de şenliği de büyük oldu ya. Zaten böyle olmasaydı, birlikler katılamazdı ki.»

«Birlikler mi? Hangi birlikler?»

«Kurtuluş Ordusu birlikleri elbette. Bilirsin ki burda bir stratejik köy yıkmak istediğimiz zaman, aynı anda askerlerin de işini bitirmemiz gerekir. Onun için Kurtuluş Ordusundan bize yardımcı olmalarını istedik. İşin en güç yanı onları köyde saklamaktı.»

«Ne? Köyde saklamak mı?»

«Niye olmasın? Aslında böyle bir şey yapmak hiç de güç değildi. Sorduğumuz her aile bize katıldı. Kabul, aına hepsinin işini bitirsinler dediler. Ben de, elbette öyle olacak dedim.

O zaman da, madem ki öyle olacak dediler, biz de Kurtuluş Ordusu savaşçılarını cibinliklerimizin altına saklarız. Onlar askerlerin hesabını görünce, biz de köyü yıkarız.

Geceleyin Kurtuluş Ordusu birliğini köye soktuk. Sabahleyin kuklaların askerleri koruganlarından çıkıp gelince, bizimkiler cibinliklerden fırlayıp üzerlerine saldırdı. Hepsi yere serildi. Hepsi de köy yollarında sineler gibi öldüler. Üsdekilerden bir tanesi bile kaçıp kurtulamadı. Koruganda kalan üç beş kişi ise teslim oldu. Nöbet noktaları yerle bir edildi, ama stratejik köyün donutamına dokunmadık, eskiden nasılsa öylece bıraktık. Şimdi bu haliyle artık onların amaçlarına değil, bizimkine hizmet edecek.»

Hai Can anlatmasını kesmişti, ama ben hala tüfek seslerini, kuklaların askerlerinin bağrıışmalarını ve Tam Amcanın sesini duyuyordum:

«Ey atalarımın ruhları, ey devrim şehitleri..!»

Ayağa kalktım, altımdaki toprak sanki sımsıcak olmuştu, sanki canlanmıştı, sevinçle güldüğünü görür gibi oluyordum. Hai Can'a dönüp baktım. Mihrabın önünde, babasının diz çökmüş olduğu yerde diz çökmüştü. Tütsü çubuklarının kokusu havayı dolduruyordu.

Yeni yıl başlamıştı.

1954 yılının sonlarında Katolik Diktatör Ngo Dinh Diem, Amerika tarafından emperyalist çıkarlarını korusun diye Güney Vietnam hükümetinin başına getirildikten sonra, 17. enlemin güney kesiminde «komünizme karşı bir kale» kurmak üzere önlemler alınmağa başlandı. Diem'in ordusu, Cenevre konferansının kapanışından sonra ilk üç ay içinde elli bin asker firar etmiş olduğundan daha çok Katoliklerden oluşturulmuştu. Bu ordu Amerikalılarca silahlandırılan sivil milislerle birlikte, komünizmle savaşın amacıyla halkın bütün kesimlerine karşı zorbaca eylemlere girişti. «Saigon'da karargahını kurmuş olan FBI'nın — Amerika Federal Soruşturma Bürosu — danışmanlar grubu — Military Advisory and Assistance Group — bu ordunun eğitimini üzerine almıştı. Amerika merkezi haberalma örgütü —CIA— haberalma işini ve 1957-58'den itibaren de Kuzey Vietnama sürekli gönderilen gizli ajanların eğitimini üstlenmişti... Saigon polisi askeri bir birliğe dönüştürüldü.» (Horlemann-Gang, Vietnam, Bir Uzlaşmazlığın Yaratılışı, s. 96) Ordunun tüm giderleri de yine Amerikaca karşılanıyordu. 1955'ten 1960'a kadar sadece askeri yardım için ödenen para 500 milyon dolarıdır. 1958'de tüm Güney Vietnam bütçesinin en az % 62'si Amerikan yardımından karşılanıyordu.

1955 Ekiminde Güney Vietnam hükümeti «serbest» seçimler yaptırdı. Katılma oranı % 100'ün üstünde ol-

du. —Bazı ordu birlikleri birkaç defa oy vermeğe gitmişti— Hayır ve evet oyları birbirinden farklı renklerde zarflara konularak sandığa atıldı. Amerikalı danışmanlar Diem'e oyların % 60'nı toplamasının sevindirici bir sonuç olacağını söylemişlerdi, ama Diem oyların % 98,2'sini aldı. Mart 1956'da kurucu meclis seçimi yapıldı; bu seçimler sırasında onbin kişi tutuklandı. 1955 ortalarında Diem hükümeti, Cenevre konferansında kararlaştırıldığı üzere tüm Vietnamı kapsayacak şekilde bir seçim yapılması için Kuzey Vietnamla işbirliği yapılamıyacağını ilan etti. Gerekçe olarak da Kuzey Vietnam hükümetinin «her vatandaşın temel demokratik haklarını kullanmasına izin vermediği» ileeri sürülüyordu. Aslında Cenevre Konferansı kararlarının — Amerikanın telkiniyle — bu şekilde çiğnenmesinde şaşılacak bir taraf yoktu; zira Amerikan gizli haberalma örgütünün verdiği raporlar, tüm Vietnam'da gerçek anlamda serbest seçimler yapılacak olursa, halkın yüzde sekseninin Kuzey Vietnam devriminden ve özellikle de bu devrimin önderi Ho Chi Minh'ten yana olduğunu ortaya koyacağını bildirmişti.

Bu nedenle de Diem 1959'da 10/59 diye tanınan yasaı çıkarttı. Bu yasa yurtseverlerin giyotine gönderilmesi, halkın Ortaçağ yöntemleriyle işkenceye uğratılması ve topluca öldürülmesi olanaklarını sağlıyordu.

1955'de Tarım Reformu yapıldı. Bu reform yerlerini bırakıp kaçmış eski toprak ağalarını yeniden iktidara getirdi ve feodal düzeni yeniden kurdu. Sekiz yıllık kira bedelleri ordunun zoruyla köylülerden toplandı. Devrimde «işledikleri toprağın sahibi» olmuş bulunan köylüler ayrıca % 75'e kadar varan kira faizi de ödemek zorunda bırakıldılar.

1954'ten itibaren Diem rejimi halkı ordunun süre-

li gözetimi ve tehdidi altında hareketsiz tutmak amacıyla askeri üsler kurmağa başladı. Bunun yanı sıra toprak ağalarının kendi bölgelerinde bir yönetim bürokrasisi kurmaları, bu bürokrasinin başına geçerek polis görevini de yürütmeleri yeni bir baskı düzeni oluşturdu.

Halkın gözetim altına alınması yolunda başka bir uygulama da 1955'ten itibaren köylük bölgelerde «öz-savunma birlikleri» adı altında bir milis örgütünün kurulmasıdır. Bu örgütün insan kaynağı hainlerden, ser-serilerden, rejimin nimetlerinden çöplenenlerden, kiralık katillerden sağlanırken, Diem'in tarım reformu yüzünden yoksul düşmüş köy halkından da bu örgüte girenler oluyordu. Bunlar yaşamak için düşük milis aylığından başka geçim olanakları bulunmayan insanlardı. Köy halkından birçoğu da milis örgütüne girmeğe zorlanmış, iki seçenekle karşı karşıya bırakılmıştı: Ya ailesinin hapse atılmasını, evinin yakılmasını seyredecek, ya da örgüte girecekti. Bu zorlamalar kurtuluş savaşçıları için çok elverişli bir ortam yarattı. Çoğu zaman Vietcong'un en iyi koruyucuları, Vietcong'u kovalamakla görevlendirilmiş bu insanlar oldu. Bu bakımdan 1963-64 yıllarında düşmanın dayanak üsleri halk ve kurtuluş ordusu birlikleri tarafından yıkılınca, Diem rejiminin baskısıyla hizmet gören binlerce insanın devrimcilerin safına geçmesini ve ortak düşmana karşı savaşa katılmasını doğal bir sonuç saymak gerekir.

Tam Amca tipi Vietnam kurtuluş hareketini anlamamız için karakteristik bir örnektir. Viet Minh'in, daha sonra FNL'nin politikasında temel öğelerden biri, özellikle yaşlı kuşakta bulunan dinsel geleneklere ve devrimcilik bilincine saygı göstermesi olmuştur.

Katoliklik dışında bütün dinsel toplulukları ezmek ve parçalamak isteyen Diem rejiminin aksine FNL'nin

programı inanç özgürlüğünü gayet açık biçimde güven-
ce altına almaktaydı: «Devlet tarafından hiç bir şekil-
de herhangi bir dine karşı, onu küçük düşürücü önlem-
ler alınamaz.»

Tam Amca'nın «saçını hala eski biçimde uzatan
tek insan» olması, aynı zamanda «ailesinin en karanlık
günlerde dahi devrime sadık kalması», onda atalara
tapma geleneğinin devrime, devrimin şehitlerine saygı
göstermeyle birleşmesi hiç de ender rastlanır olgular-
dan değildir.

FNL'nin politikası halkın bütün kesimlerinin, dolayı-
sıyla etnik toplulukların ve öteki azınlıkların çıkarları
ve istekleri için en iyi garantiydi. FNL ayrıca bu çı-
karları korumada ve istekleri gerçekleştirmede devrim-
ci bir tutum izliyor, onların geçmişin törelerine sapla-
nıp kalmalarını, gericiliğe, bağnazlığa yönelmelerini ön-
lüyordu. FNL'nin politikasında belirleyici etmen, tüm
halkın birliğini sağlamak, onun isterlerini karşılamak,
özellikle emekçilerin ve yoksul köylülerin çıkarlarını
kollamaktı.

Bu bakımdan FNL'nin politikasıyla halka ortakla-
şa bir gelecek hazırlama çabasına yaşlılar da katıldı-
lar. Tam Amca bu yaşlılardan sadece birisiydi.

İHTİYAR ADAMIN RÜYASI

Ormanın son kesiminde de yangın söndürülmüştü; yine Amerikan napalm bombalarının çıkardığı bir yangındı bu. Güneş Mangrov ağaçlarının doruklarının ardında kaybolmaktaydı. Sıcak gevşemişti. Akşam yavaş yavaş U Minh ormanının ve denizin üstüne çöküyordu. Toprak üzerinde yanmış kesimlerden yer yer koyu duman sütunları gökyüzüne yükseliyordu.

Yaşlı bir adam bir kazmaya dayanarak yarı yarıya yanmış Mangrovları gözden geçirmekteydi. Belden yukarısı çıplaktı. Başına bir bez sarmış, eski bir yarın pantolon giymişti. Güneşten yanmış, esmer ve buruşuk sırtı terden sırsıklamdı. Gözleri ağaçlara çevrili halde uzun süre yerinden kıpırdamadan öylece durdu. Çevresinde bir düzine kadar insan vardı: Köylüler, silahlı gerilla kızlar ve çocuklar. Hepsi de yaşlı adamın vereceği buyruğu bekliyormuş gibiydiler. Adam sönen ateşleri bir süre seyrettikten sonra birden ani bir hareketle kazmasını omuzuna vurup «Haydi gidelim!» dedi.

Ötekiler kanal boyunca kendisini izlemeğe koyuldular. Yaşlı adam arada bir duruyor, eğilip yangından kaçmış kaplumbağalardan birini yakalıyordu. Bunları aradı sıra gelen ve kendisinden suyun içinde başka kaplumbağalar aramaları için bir işaret bekleyen çocuklara veriyordu. Bir seferinde geriye dönüp «İçinizde» dedi, «kaplumbağa yemek isteyen varsa, yanan yerlere gitsin, rüzgar altına düşmüş yerlere. Kahrolası

yankeeler! Bombardımanı böyle sürdürürlerse, buralar-
da bir tane bile kaplumbağa kalmıyacak!»

Kafile ormanın öye bir kesimine geldi ki, burda kü-
me küme balıkçılarla turnalar gökyüzünde dolanıp dur-
maktaydılar. İhtiyar olduğu yerde bir durup kuşlara
baktı. Tekrar yürümeğe başladığında yolu ötekilerden
ayrılmıştı. Onlara:

«Güneş batınca hepiniz benim kulübeye gelin» de-
di. «Oraklarınızı da yanınızda getirin.»

Kafiledekiler olur dercesine başlarını salladılar. İh-
tiyarın kesinkes bir konuşması vardı. Ötekilerin ona
karşı güven ve saygı beslediği yüzlerinden belli olu-
yordu. Kafile Bia Rung köyüne giden yola saparken,
genç gerilla kızlardan biri ihtiyarın ardı sıra gitmeğe
başladı. İhtiyar adam kulübesine vardığında güneş bat-
mak üzereydi. Genç kız adımlarını sıklaştırarak İhti-
yardan önce eve girdi, lambayı yaktı. Lambanın titrek
ışığı ferah bir odayı aydınlattı. Oda küçüktü ama te-
miz ve düzenliydi. Döşeme yontulmuş Mangrov gövde-
lerinden yapılmıştı; zamanla da cilalanmış gibi olmuş-
tu. Bir köşede kap kacağıyla birlikte yemek pişirme
yeri vardı; direklerden birine de bir çeşit gitara asıl-
mıştı. İhtiyar kazmasını duvara dayadı ve genç kız mut-
fakta ateşi yakıp akşam yemeği için toprak bir ten-
cereden birkaç balık çıkarırken, o da avluda bir süre
durdu. Ortalık biraz daha kararmıştı; balıkçılar ile
turnalar hala ağaçların üzerinde tur atıyorlardı. Çığ-
lıklar koparıyor ve sanki geceyi geçirmek için tünemek
mi yoksa uçup gitmek mi gerektiğini bir türlü kestire-
miyorlarmışçasına hışırtıyla kanat çırpıyorlardı. İhti-
yar adam nasırlı ve toz toprakla kirlenmiş ellerini göğ-
sünün üstünde kavuşturup yakınısı dolu bir ses çıkardı.

Besbelli ki gördükleri ve işittikleri ona acı vermiş-
ti. Kuşlarının huzursuz olduklarını biliyordu; geceyi

geçirmek için her zamanki gibi alıştıkları ağaçlara konmak istiyorlar, ama duydukları ürküntü onları bundan alıkoyuyordu. İhtiyar kendi kendine mırıldandı:

«Şimdiye kadar yapılan saldırıların gerçekten en kötüsüydü bu.»

Gecenin karanlığı ormanın üstüne çökmüştü; kuşların ve ihtiyar adamın da üstüne. Kötü bir gün olmuştu. Buralara kırk yıl önce gelmiş, ancak bu kırk yıl içinde böylesine kötü bir gün yaşamamıştı. Hemen bütün ömrünü burda, U Minh ormanının bu köşesinde, denizin yanı başında geçirmişti. Kırk yıl boyunca gecelerini uçu konan kuşların sesleri, çığlıkları ve kanat çırpışları doldurmuştu. Yaşantısı kuşlarla sıkı sıkıya bağlantılıydı. Her akşam başlıca eğlencesi, kuşlarının ormanın bu kesimine dönüşlerini seyretmektir. O anda kuşlar yeri göğü canlandırıyorlardı. Ömrü yoksulluklar ve zorluklarla doluydu. Sadece iki şey ona zevk vermişti: Kuşlar ve Kurtuluş Ordusunun erleri. Bir seferinde şöyle demişti: «Her şeyden ayrılabilirim, fakat kuşlardan ve Kurtuluş Ordusunun gençlerinden asla!» Kurtuluş Ordusu gençlerinden biri de kendi torunuydu; torununun nişanlısı ise şimdi yanında yaşıyordu.

Çevrede pek az kimse gerçek adını bilirdi. Bia Rung'lular ona kuş ormanından Anh Tu(*) derlerdi. Şimdi yaşı altmışın çok üstündeydi, ama kuşlu orman ondan çok daha yaşlıydı. Kuşlar, topraksız genç bir köylü olarak ekmeğini kazanmak için karısıyla birlikte buralara gelmezden çok önce yine burdaydı. Günün birinde buralardan geçerken yolu kestirmek için bir

(*) Anh Tu senti benli bir dilde bir ailenin dördüncü çocuğu için kullanılan bir deyimdir. Tu dördüncü demektir.

ağaca tırmanmış, uzakta bir orman parçası görmüş, ağaçların üzerinde küme küme beyaz noktacıklar dönüp duruyormuş: Balıkçılar ile turnalar. Ağacın dibinde duran karısına seslenmiş: «Sevin kadınım, sevin, geçimin yolunu şimdi bulduk artık!»

Gerçekten de geçimlerini sağlayacak bir olanak bulmuşlardı. Yavru kuşları tutup satıyorlardı. O güne kadar çektikleri yoksulluk, doğa sayesinde sona ermişe benziyordu. Ne var ki bu durum çok sürmedi. Birkaç ay sonra haki ceketli adamlar bir motorla denizden çıka geldiler ve ona kuş korusunun çok zaman önce burasını almış yasal bir sahibi bulunduğunu, kuşları tutup satmakla yasalara karşı gelmiş olduğunu söylediler. Genç köylü öylesine korktu ki soğuk terler dökmeye başladı. Çekine çekine haki giysili adamlardan yasal sahibin adını sorduysa da, kimse ona cevap vermek alçak gönüllülüğünü göstermedi. Bunun yerine elleri arkada kasım kasım kasılarak kuşları seyredip aralarında yavaş sesle sohbet ettiler. Sonunda adamlar yakında hapse atılacağını söyleyip motorlarına binmeye davrandıklarında, genç köylü bütün cesaretini toplayarak ormanın yasal sahibinin adını bir kez daha sordu. İçlerinden biri hırlarcasına «Belediye meclisi üyesi sayın Phong Thanh!» dedi.

Genç köylü belediye meclis üyesi sayın Phong Thanh'ı hiç görmemişti, ama kuş korusunun sahibi oydu işte. Bununla birlikte haki giysililerin dedikleri gibi hapse atılmadı. Kabahatını tamir etmek için, sayın belediye meclis üyesine parasız orman korucusu olarak hizmet etmek zorunda kaldı; başka bir deyişle bu orman parçasının asıl sahibi yasal sahibinin uşağı oldu.

Bir süre sonra sayın belediye meclis üyesi kuş ko-

rusunu Laguy adlı bir Fransıza sattı; genç köylü bu sefer Laguy'un uşağı oldu ve bu hal uzunca bir zaman, ta 1945 Ağustos devrimine kadar sürdü.

Devrim onun için yepyeni bir hayat anlamına gelmişti. Bu arada karısı öldü, oğlu büyüdü. Oğlunu everdi ve bir süre sonra Fransızlar buralara saldırınca onu düşmana karşı savaşa yolladı. Ne var ki Xeo Ro savaşında oğlu öldürüldü ve geride bir kadınla küçük bir oğul bıraktı.

Direnış savaşı sırasında orman kurtarılmış bölge sınırları içinde kaldı. Anh Tu bu sefer de devletin orman korucusu oldu. Barış yapıldıktan sonra Diem yönetimi Xeo Duoc'da askeri bir üs kurdu; çok geçmeden Bia Rung'a da gelerek burda bir köy kurulu ve köy milisi örgütlediler. Bütün bunlar direniş hareketinin eski savaşçılarına göz dağı vermek içindi. Ne var ki büyük orman ve kuş korusu en karanlık yıllarda devrimci kadro için güvenilir bir sığınak oldu. Bu yıllarda ihtiyar adam çok korkunç şeylere tanık oldu ve gelinini kaybetti. Gelinini henüz genç olduğu için yeniden evlenmeğe zorlamış, küçük oğluna kendisinin bakacağını söylemiş, fakat kadın bunu istememişti. Adanın yanında yaşamağa devam etmiş ve işlerinde ona yardımcı olmuştu. Sık sık da ormanda saklanan devrimcilere yemek götürmüştü. Günün birinde Ac-on (*) tarafından yakalandı. Hemen oracıkta karnını yarak öldürdüler.

Ortalık iyice kararmıştı, ama ihtiyar adam ellerini göğsünde kavuşturmuş hala olduğu yerde durmak-

(*) Diem yönetiminin çok gaddarca davranan komando birliklerine halkın taktığı ad. Şeytan anlamındadır. Çiftlik sahiplerinin kurduğu millis de bu örgütün içındeydi.

taydı. Yaşantıları gözünün önünden canlı tablolar halinde geçip duruyordu.

Amerikalıların ilk bombardımanları onda eski baskı rejimi zamanında yaşadığı sefil hayatın anılarını canlandırmış ve içinde sessiz bir kini ateşlendirmişti. İki- de bir gelip ormanın üstüne napalm atıyorlardı, özellikle Tram ırmağına giden cengel patikası boyunca. Böylesine akınların nedeni besbelliydi: Hırpalanan düşman, Kurtuluş Ordusu birliklerinin ırmağın öte yakasındaki mevzilere saldırmak için ormanın içinden geçerek kıyıya sokulduklarını keşfetmişti. Bu bakımdan ormanı napalmla yakıp yok etmeğe karar vermişlerdi. Böylece orman korucusu Anh Tu, orman yangını söndürücüsü oluverdi. Bu göreve atandığı gün köyde askeri komite yöneticisi demişti ki:

«Burda görevimiz ormanı elden yitirmemektir. Bizimkiler için bu bir ölüm kalım sorunu. Kurtuluş Ordusu bize güveniyor, biz de sana güveniyoruz.»

Yaşlı adam karanlıkta duruyor, başının üstünde dolanan kuşların çığlıklarını dinliyor ve yumruklarını sıkıyordu. Kollarının hala güçlü ve adaleli olduğunu farketmekteydi.

Kendi kendine «Henüz yaşlanmış değilim» dedi. «O köpekoğullarına göstereceğim. Bu orman, bu ırmak, bu kuşlar benim halkımın. Akıllarını başlarına devşirmeliler.»

Mutfakta ateş yanmıştı. Mangrov dalları çıtırtılar çıkararak yanıyordu. Genç kız balıkları kızartıyor, arada bir de saçlarını düzeltiyordu. Yaşlı adamın öfkesi yatışmış, yerine yumuşak, yepyeni bir duygu gelmişti. Gözlerinin önünde güvenceli bir tablo vardı; ona sanki gelini ocak başına oturmuş da yemek pişiriyormuş gibi geldi. Ama bunu yapan torununun karısıydı. Yeni bir

kuşak yetişmişti. Kulübeye girdi. Kız arkasına dönüp neşeli bir sesle:

«Pilav şimdi hazır» dedi. «Nerde kaldın, büyükba-
ba? Senin için biraz da balık kızarttım; artık bir iki
kadeh pirinç şarabı içersin değil mi?»

Yaşlı adam yere çöktü, başındaki bezi çıkardı.

«Şaraptan kaldı mı ki, evlat?» diye sordu.

«Elbette. Bu sabah babam bir şişe yolladı. Dedi-
ğine göre pek nefismiş.»

Kız tavadaki balıkları çevirdi, sonra da pirinç şa-
rabı şişesini getirmeğe gitti. Yaşlı adam bardağına bi-
raz şarap koyup bir dikişte hepsini içti. Kızaran ba-
lıkların iç gıcıklayan kokusu odayı doldurmuştu. Az
sonra kız biraz pilav ve bir tabak balık getirdi. Yaşlı
adam «Ye evlat!» dedi. «Bu gece devriye gezecek mi-
sin?»

«Evet. Kızlar birazdan beni almağa gelecekler.»

Kız pilavdan biraz kendi tabağına koydu, biraz ba-
lık da büyükbabanın tabağına. Dışarda kuşların çığ-
lıkları yavaş yavaş azalıyordu. Arada bir yolunu şa-
şırmış bir turna ya da balıkçılın keskin bağrıışlarla
sürüsünü aradığı duyuluyor, sonra her şey susuyordu.
Yaşlı adam şarabını azar azar yudumlamaktaydı. Pila-
vına ise daha el sürmemişti. Oysa genç kız yemeğini
bitirmişti bile.

Yaşlı adam şefkat dolu bir sesle, «Birazcık uyusan
çok iyi olur, evlat» dedi. «Yarın baskınlar daha çok ola-
cak. Arkadaşların gelince ben uyandırırım seni.»

«Peki büyükbaba» dedi genç kız, fakat ayaklarını
yıkadığı halde yatmağa gitmedi. Yaşlı adamın birkaç
giysisini çıkarıp onları onarmağa koyuldu. Şimdi oda
huzur dolu bir görünüm almıştı. Genç bir kızın otur-
muş dikişle uğraştığı ve yaşlı bir adamın sessizce ber-

rak piring şarabını yudumladığı bir kulübede günün bombalı saldırıları adeta unutulmuş gibiydi. Kuşların hepsi şimdi uykuya varmıştı ve akşam rüzgarı napalm kokularını alıp uzaklara götürmüştü. Denizden yana uzaktan uzağa dalgaların sesi geliyordu.

«Thang'ın mektubu yanında mı, evlat?»

Thang torununun adıydı, kızın da nişanlısının.

«Evet büyükbaba. Niçin sordun?»

«Bırak şu işi evlat. Mektubu bir daha oku bana.»

Bardağına biraz daha şarap koydu. Kız küçük bir cüzdanı alıp geldi, içinden genç bir askerin resmiyle birkaç mektup çıkardı. Asker elinde bir tüfek tutuyor ve kurumlu kurumlu fakat dostça bakıyordu.

«Başlıyayım mı, büyükbaba?»

«Başla. Ama sırasıyla oku.»

Genç kız hafifçe öksürüp yavaş sesle okumağa başladı. Hiç ara vermeden okuyordu. Her mektubunda genç asker büyükbabasının sağlığını soruyor, sonra nişanlısını, kuşları ve Bia Rung'lu tanışları soruyordu. Başka şeyler de soruyordu: Kuşlar yerlerine dönüyorlar mıydı? Eski yılan balığı tuzakları değiştirilmiş miydi? Kendisi ve dostları bir defa daha o yılan balıklarından yiyebilseler ne güzel olacaktı. Sonra savaştan yaşantıları anlatıyordu. Kısa bir süre önce birliği üç gün üç gece Amerikan helikopterlerini pusuda beklemişti. Sonunda gelmişler, onlar da hepsini armut gibi toplamışlardı. Bir tanesi bile kurtulmamıştı. «Bu köpekoğulları nasıl da tabansız» diye yazıyordu, «bizim askerler süngü hücumuna geçer geçmez hemen elleriyle yüzlerini kapatıyor ve tavşan gibi kaçacak delik arıyorlar.»

Yaşlı adam mektubu dinlerken onaylarcasına başını sallıyor ve sakalını sıvazlıyarak hoşnutluğunu belli ediyordu. Kız Amerikan helikopterlerini anlatan ye-

ri okuyunca, elini baldırına vurarak «Bilirim bu kera-
taları!» diye bağırdı. «Onlar sadece helikopterlerinin
içinde otururken aslan kesilirler.»

Sonra belirgin bir iştahla pilavını yemeğe başladı.

Pirinçleri çiğnerken «Biliyorum» dedi, «Thang ev-
de pişmiş yılan balığıyla kaplumbağanın özlemine çeki-
yor. Besbelli çekiyor.»

Kız, «Her mektubunda» dedi, «bizi görmeğe gelece-
ğini yazıyor, fakat bir türlü gelemiyor. Gideli nerdey-
se bir yıl olacak.»

Yaşlı adam yemek yemesini kesti.

«Bir asker için evini görmeğe gelmek kolay şey de-
ğil. İşleri başlarından aşkın, bir savaştan bir savaşa
koşuyorlar. Hele şu sıralarda Yankee'ler kum gibi kay-
nıyor. Askerlerimiz onları geldikleri gibi tepelemek zo-
rundalar.»

Genç kız mektupları tekrar cüzdana koydu. Yaşlı
adam yemeğini bitirince «Ona bir mektup yaz» diye
ekledi. «Sen Amerikan saldırısını anlat; köyümüze, or-
mana nasıl bomba yağdırdıklarını yaz. Bizimkilerden
kaç kişinin can verdiğini yaz. Ona kuşlarla kaplumba-
ğaların ürktüklerini ve kaçtıklarını yaz...»

Sonra kulübenin bir köşesine gidip yere bir şilte
serdi. Genç kız şiltenin üzerine bir cibinlik astı. Yaşlı
adam çok geçmeden horlamağa başlamıştı. Kız lamba-
nın yanına oturup yama işine yeniden koyulmuştu ki,
kanal tarafından kendisini çağıran kız seslerini duydu.
Ayağa kalkıp tüfeğini omuzuna astı, lambayı üfleyerek
dışarı çıktı.

Yaşlı adam kulübenin köşesinde yatıyordu. Sesler
çıkararak düzenli o içimde solumaktaydı. Gece yarısına
doğru ırmaktan doğru gelen silah sesleriyle uyandı. Göz-
lerini açtı, fakat hemen ayağa kalkmadı. Dikkatle etrafa
kulak verdi. Silah sesleri çoğalmıştı. Geri tepmesiz tü-

fekler ve makineli tabancalar korkunç bir gürültü çıkarıyorlardı. Yaşlı adam doğrulup oturdu.

«Tanrım» diye mırıldandı, «bizimkiler saldırıya geçti.» Çocuk gibi heyecanlanmıştı. Yerinde duramayıp kapı önüne çıktı. Avludan silah seslerinin geldiği tarafa baktı. Fakat sık orman yüzünden hiç bir şey göremiyordu. Bunun üzerine kanal kıyısına seğirtti. Orda durup uzaktan uzağa sanki bir fırtına yaklaşıyormuşcasına çakan şimşekleri seyretti.

Sevinçle «Bunlar bizim geri tepmesizler!» diye bağırdı. «Bizimkiler Bien Rach karakoluna saldırıyor!»

Kürek sesleri duydu. Yaşlı adamın soran seslenişine kız sesleri karşılık verdi:

«Gerillalar devriyeden dönüyor!»

Sonra da torununun nişanlısının sesini duydu:

«Sen misin, büyükbaba?»

«Evet, benim.»

«Bizimkiler Bien Rach'a saldırıyor.»

«Güzel! Ben de öyle düşünmüştüm.»

Kayık kıyıya yanaştı. Genç kız tüfeği elinde karaya sıçradı.

«Köy komitesinden bir haber aldık.»

«Nasıl haber?»

«Diyor ki, birliklerimiz bu gece Bien Rach'a saldıracak. Köy halkı ormanı koruyacak; yarın uçaklar gelip ateşe verse de koruma görevi yapılacak.»

«Pekâlâ. Hey evlat, sizler hazır mısınız?»

«Hepimiz hazırız, büyükbaba. Bizim birlikte herkese haber verildi. Seni almağa geliriz.»

Kayıкта kızlar birbirinin ardından karaya atladı. Bir tanesi kulağına, «Büyükbaba,» diye fısıldadı, «yarın Kurtuluş Ordusu birlikleri bu yoldan geri dönecek.»

Yaşlı adam bozularak «Sen nerden biliyorsun bunu?»

diye sordu. «Bu yoldan ne diye dönsünler. Dönmeleri için yüz tane yol var. Siz kızların bileceği şey mi bu?»

Ama kulübesine dönünce «Kızlar galiba haklı» diye düşündü. «Öyle olmasaydı, ormanı korumak için bütün köy halkını böyle ayağa kaldırırlar mıydı?»

Şafak sökerken düşman uçakları görüldü. Avcı jetleri henüz kırağıdan ıslak olan mangrov ağaçlarının üzerinde gökgürültüleri koparmağa başladı. Napalm bombaları kanal boyunca, on kilometrelik bir şerit üzerinde ardarda patlıyordu. Bir tanesi de yaşlı adamın yangın söndürme ekibinin az ötesine düştü. İhtiyar hemen ileri atıldı; ötekilere de ardından gelmelerini bağırdı. Kazmaları kürekleri var güçleriyle salıyarak rüzgar altında bir hendek kazmağa giriştiler. Yangının yürümemesi için hendeği geniş tutuyorlardı. Yaşlı adam birliklerine kumanda eden bir general gibi ordan oraya koşuyordu. Napalm ateşinin sıcak esintisinden başındaki bez arkaya doğru uçuşmaktaydı. İnsanlar canlarını dişlerine takmışlar, aralıksız çalışıyorlardı. Ağaçları deviriyorlar, hendeği durmadan derinleştiriyorlardı. Havayı benzin kokusu doldurmuştu; rüzgârın ileriye sürüklediği yangın giderek yaklaşıyor yaklaşıyordu. Avcı jetleri hâlâ tepelerindeydi, hâlâ gökgürültüleri çıkarmaktaydı. Gerillalar durmadan ateş ediyorlardı. Gerillaların hepsi de kızdı. Ağaçların arkalarına saklanmış, dalları tüfeklerine destek yapmış, alçaktan uçan uçaklara habirci kurşun yağdırıyorlardı.

Hendek iyice derinleşmişti. Devrilmiş ağaçlardan ve kesilmiş sarmaşıklardan reçine sızılmaktaydı. Kazılmış toprağı yaklaşan ateşin üzerine savuruyorlardı. U Minh bölgesinde toprak genellikle çürümüş Mangrov yapraklarıyla gövdelerinden oluşmuştur. Bu bakımdan toprağı kazıp savurması hiç de güç değildir. Yaşlı adamın kazması altında toprak iri topaklar halinde

ortaya çıkıveriyordu. Bu işleri bilen bir adamdı. Kazmasını kısa hızlı vuruşlarla kullanıyor; çalışırken hiç de büyük bir telaş göstermiyordu.

Yaşlı adamın yanında yer almış bu bir avuç insan adeta yaklaşan yangını sırf çıplak göğüsleriyle durduracakmış gibi bir çaba içindeydiler. Oysa yaklaşan gerçekten şeytan işi bir yangındı; yoluna çıkan her şeyi yakıp yere seriyor ve suyla da söndürülemiyordu. Bu konuda deneyi olmayanlar kanaldan su taşıyıp ateşin üstüne boca etmeyi sınıamışlardı; ne var ki bu sular yangını biraz daha kudurtmaktan başka işe yaramamıştı. Yangını durduracak tek çıkar yol, bir hendek kazmaktı.

Yay biçiminde açılan hendek her dakika biraz daha derinleşiyordu. Yangın da adamlara erişmek üzereydi. Yaşlı adam, «Geri çekilin!» diye bağırdı. Ötekiler zaten çekilmeğe başlamışlardı. Ama ilkin daha az çevik olan kadınlarla çocukları güvenceli bir yere çektiler.

Yangın gürültüler çıkararak yaklaştı. Fakat hendeğin kıyısında duraladı. Yaşlı adam hendeğin öte yakasında oynayan alevlere baktı, sanki «Buraya kadar olan yerleri yakmana ses çıkarmadım, ama artık bir milim bile ileri gidemezsin» dercesine bir bakıştı bu.

Yaşlı adam hoşnut bir edayla çevresine göz gezdirdi. Zarar hiç de o kadar büyük olmamıştı. Ormanın büyük kesimi yemyeşil ve tertemiz yerinde duruyordu. Başlarının üzerindeki yaprak örtüsü yine sıkı. Gerilla kızları hâlâ uçaklara ateş ediyorlardı. Uçaklar da artık aşağıdan uçmayı pek göze alamıyorlar, ancak yine de napalm bombalarını atıyorlardı. Birkaç tanesi kanalın kırmızımtrak suyuna düştü, kanal koca bir kazan gibi cızırdadı.

Az sonra yaşlı adamın sorumlu olduğu orman kesimine üç bomba daha düştü.

Yaşlı adam «Ardımdan gelin!» diye bağırdı.

Kazmasını savurarak kendine, yanan orman parçasını çevreleyen bir yol açmağa koyuldu. Ötekiler ardı sıra geliyor, ağaçları deviriyor, kökleri parçalıyor, durmadan kazmalarını küreklerini çalıştırıyorlardı. Bu sefer daha uzun bir hendek açmak zorundaydılar; savaşimleri çok daha zor olacaktı. Zaman zaman yangın sanki onların üstünden aşip geçmiş gibi bir görünüm ortaya çıkıyordu. Ateş ve dumanın ortasında insanlar, belli belirsiz karaltılar halinde görünmekteydiler. Benzin alevlerinin sıcaklığından ve kokusundan nerdeyse boğulacak hale gelmişlerdi. Ama yine de hendeği kazdılar. Her dakika hendek biraz daha derinleşti, biraz daha genişledi. Sonunda yangın kontrol altına alınmıştı. Bir kadınla bir çocuk ağır yanık yaraları aldıklarında geriye taşındı.

İkindiye kadar yaşlı adamın yangın söndürme birliği, iki dalga halinde yapılan hava saldırısında atılan on tane kadar napalm bombasıyla uğraşmak zorunda kaldı. İçlerinden kimse yaralanmadı, ama birçoğu bayıldı. Güneş batarken son yangın da söndürülmüş bulunuyordu.

Ansızın yaşlı adam kendini kaybetti; yorgunluk ve çeşitli yanık yaralarının acısı onu yere yıkmıştı.

Torununun nişanlısı ile başka bir gerilla kız ihtiyarı bir sedyeye koyup ormanın örselenmemiş kesiminden geçirerek kulübesine taşıldılar. Yolda bir kez kendine geldi ve nereye götürüldüğünü sordu. Kızlar eve götürmek istediklerini söyleyince, sedyeden atlayıp birliğinin çalıştığı yöne doğru birkaç adım seğirtecek oldu, ama tekrar bayıldı. Yeniden sedyeye yatırdılar.

Kulübeye vardıklarında kız kanal kıyısına gitti. Acısını alsın diye ihtiyarın sırtına koymak üzere su bitkilerinden birinin geniş yapraklarından birkaç tane topladı. Zaman zaman yaşlı adam kendine geliyor ve «Hâlâ napalm atıyorlar mı?» diye soruyordu.

Her seferinde genç kız gözyaşları yanaklarından süzülürken hayır dercesine başını sallıyordu.

Gerçekten de uçaklar artık gelmez olmuştu. Dışarda günün son ışınları kaybolmak üzereydi. Güneş batıyordu. Kuşlar ikindiye oranla artık daha az hırçındılar; belki de kendilerine başka bir sığınacak yer bulmuşlardı. Kulübe çok geçmeden gölgelere gömüldü. Rüzgârın hafif hışırtısı ağaçların yapraklarında denizin uzaktan gelen şırıltısına karışıyordu. Yaşlı adam kulübenin döşemesi üzerinde hâlâ bir çeşit koma halinde, boylu boyunca yatmaktaydı. Sırtındaki yanıklar pek kötü durumda değildi, ama yorgunluktan yarı ölü hale gelmiş, son gücünü üç gündür yangınla yapılan savaşında harcaııp tüketmişti.

U Minh ormanında sakin bir geceydi; gerçek bir yaz gecesi. Yaşlı adam rüya görüyordu; garip bir rüya; daha önce hiç böylesini görmemişti. Mangrov ormanı inanılmaz bir canlılık içinde kaynıyordu: Yapraklar hiç bu kadar yeşil, çiçekler hiç bu kadar hoş kokulu olmamışlardı. Kanalin suyu baştan başa beyaz çiçeklerle örtülmüştü. Onun korusu ise yalnız balıkçılar ve turnalarla kaynaşmıyordu; renk renk kanatları olan, hiç tanımadığı kuşlarla dolup taşıyordu. Yaşlı adama artık bu dünyada değil, cennette yaşıyormuş gibi geldi. Şimdi de torununun düğününü görüyordu. Düğün bir meydanda kutlanıyordu; ancak burası meydandan çok Tanrıların konutunu andırır bir yerdi. Kurtuluş Ordusu askerleri gıcır gıcır üniformaları içinde dansediyor, şarkı söylüyor ve şarap içiyorlardı. Şarap kanaldan geliyordu, çünkü kanalın suyu saf pirinç şarabına dönüşmüştü. Gerilla kızların hepsi ordaydı, pırıl pırıl giysiler içindeydiler. Bu güzel pak giyinmiş kalabalığın ortasında yaşlı adam, sırtında gömleği olmadığını farketti; sadece başında bezi vardı ve eliyle de kazmasını sımsıkı tut-

maktaydı. Sonra düşen bombanın sesine benzer bir ısıklık duydu. Hemen kazmasını sallıyarak ordakilere ardından gelmelerini haykırdı. Sonra da ileri atıldı ve... uyandı.

Fakat bu sefer de sanki yeni bir rüya görüyormuş gibi oldu. Yanı başında Thang oturuyordu, torunu Thang. Kolunu okşayarak hafif sesle «Büyükbaba, ben geldim... büyükbaba...» dedi.

Yaşlı adam gözlerini alabildiğine açtı. Evet gerçekten Thang'tı. Üniforması rüyadaki gibi yepyeni değildi, aksine çok kaba kumaştandı ve tere batmıştı. Bir tüfek taşıyordu; tüfeğin böylesini daha önce hiç görmemişti. Thang öyle güçlü bir delikanlı olmuştu ki, yaşlı adam hâlâ rüya gördüğünü sandı. Fakat hayır, kendi kulübesindeydi işte; duvarları yapraktan kulübesindeydi, parafin lambası da yanıyordu. Thang'ın yanında nişanlısı vardı. Yaşlı adam güvensiz bakışlarla kıza baktı. Kız ihtiyarın elini tutup heyecandan titreyen sesiyle «Uyan büyükbaba» dedi, «Thang geri geldi.»

Sırtını yakan bir sancı yaşlı adamı artık rüya görmediğine inandırdı. Kız Kurtuluş Ordusu birliklerinin Bieh Rach üssünü yıktıktan sonra Mangrov ormanı yoluyla çekildiğini anlattı. Bir an duraksadıktan sonra yaşlı adam torununun ellerine sarıldı.

«Fakat ben sandım ki... sandım ki... Şimdi uyandım iyice... Thang, sahi mi bu? Sahiden Bien Rach üssünü yıktınız mı?»

«Evet, son askerine kadar işini bitirdik. Birkaç tane de ikmal gemisi batırdık. Güneş batarken de orman yolundan geri çekildik.»

Yaşlı adam doğrulup oturdu.

«Nasıl orman yolundan mı? Hepsi yanmamıştı, değil mi?»

«Uçaklar habire bizi bulmayı denediler, ama sağ salim geçtik. Orman yemyeşil, büyük kısmı da tertemiz,

bizi güzelce gizledi. Yangın söndürme işinde halk akıllı olmaz bir çaba göstermiş, doğrusu aşkolsun! Ben artık gitmeliyim büyükbaba, ötekiler çoktan uzaklaştı.»

Genç kızın gözleri yaşla dolmuştu. Yaşlı adam sessizce torunununa baktı. Sonunda «Evet» dedi, «git ve arkadaşlarına yetiş.»

Thang ayağa kalktı, tüfeğini omuzuna astı, nişanlığına baktı, sonra da yaşlı adama dönerek «Allahı anımladık, büyükbaba» dedi.

Genç kıza elini uzatıp gülümsedi. Kız Thang'ın eline sarılarak hıçkırıklarla sarsıldı, nerdeyse hüngür hüngür ağlayacaktı.

Thang, «Aferin sana, gerilla olan ağlar mı?» diye takıldı. «Doğrusu pek güzel bir görünüm oluyor.»

Kızın hıçkırıkları gülmeğe dönüştü. Thang son bir defa daha kulübeyi gözden geçirdikten sonra dışarı çıktı. Kız yerinden fırlayıp ardı sıra koştu.

Yaşlı adam hâlâ kulübenin döşemesinde yatıyordu. Gözleri iyice açılmış, artık tam anlamıyla uyanmıştı. Kulübesinin önünden geçen askerlerin ayak seslerini dinledi, sonra aşağıda kanalda kayıkların tahtalarına çarpan küreklerin patırtısına kulak verdi. Sesler yavaş yavaş hafifleyip uzaklaştı. Gece yeniden sessizliğine ve sakinliğine gömüldü; sadece uzaktan uzağa dalgaların yuvarlanması trampet sesleri gibi yankılanıyor, mangrov yapraklarını okşayan rüzgârın hafif fısıltısı duyuluyordu.

Yaşlı adam yeniden uykuya daldı. Yeniden rüya görüyor muydu? Kimbilir? Ama yüzü keyifli ve mutluydu. Dudakları üzerinde bir gülücük kıvrılmıştı.

Kız geri döndü. Büyükbabanın yanına diz çöktü. Eline bir pamuk alıp adamın sırtındaki ve omuzundaki yanıklardan sızan sarımsak sıvıyı büyük bir özenle hafif hafif silmeğe koyuldu.

Amerika Birleşik Devletlerinin 1963'e kadar kukla hükümet ordusuna yardım şeklinde sürdürdüğü destek savaşının yenilgiyle sonuçlanması üzerine, onlara saldırılarını sürdürmek ve Güney Vietnam halkının zaferini engellemek istiyorlarsa tek bir çıkar yol kalmıştı: Vietnamdaki Amerikan birliklerini güçlendirmek. Johnson-McNamara planına uyularak bir Vietnam-Amerikan ortak genel kurmayı kuruldu. Amerikan askerlerinin sayısı 1964 sonlarında 25.000 kişiye çıkarıldı.

Ama daha 1963 kasımından itibaren Amerikan savaş uçakları, içinde Vietcong bulunduğu şüphe edilen köyleri napalm (*) ile bombardıman etmek ve kara kuvvetlerini harekatları sırasında desteklemek için sürekli uçuşlarına başlamışlardı. 1964'ten itibaren de büyük çapta yaygın bombardımanlara giriştiler. Amaç FNL'nin denetiminde olup geriye alınamıyan bölgeleri yerle bir etmek, ürünleri yok etmek, aynı zamanda FNL birliklerinin hareket ve ikmal yollarını düşmanın gözünden saklıyan ormanın doğal koruyucu örtüsünü yakarak ortadan kaldırmaktı. «Böylece hükümet birlikleri Amerikalıların desteğiyle ilkin 1964 ortalarında 30 Km. uzunluğunda bir arazi şeritini çöle döndürdüler.» (Horlemann-Gang, s. 163).

(*) Napalm, benzin ile arap sabununa benzer bir maddenin karışımı olup deriye yapışıp kalmakta ve normal yollarla çıkarılamamaktadır.

Amerikalıların başvurduğu böylesine ağır öçalma yolları, yeni sömürgeci politikalarıyla ne hallere düşüklerini açıkça gösterir. Dev bir askeri güçleri olduğu halde, bu gücü işletmek becerisini gösteremediler; düşmanı bulmak ve ona etkili biçimde saldırmak yollarını arayacakları yerde, toptan bir sindirme stratejisine saplandılar; yani «hastalık virüsünü bulmak için hastayı öldürmeğe» kalktılar.

Amerikalılarca en modern silahlarla donatılmış, eğitilmiş yarım milyonluk Saigon ordusunun üç yıl süreyle yürüttüğü «özel savaş», direniş hareketinin gelişmesini çabuklaştırmaktan başka bir sonuç vermedi. FNL - Güney Vietnam Ulusal Kurtuluş Cephesi - yurt içinde güvenle ve rahatça hareket eder hale gelirken, Saigon hükümeti ancak büyük kentlerle kıyı şeridinde bazı bölgeleri kontrol edebilir duruma düştü. Bu bakımdan onlar için kentleri Vietcong'tan temizlemeyi denemekten, kurtarılmış bölgelerin yeniden ele geçirilmesi amacıyla geliş güzel askeri atılımlara girişmekten, buna olanak bulunmayan yerlerde ise toprağı yakmak taktiğini uygulamaktan başka çare kalmamıştı. Yalnız 1964 yılında 502 230 hektar ekili arazi zehirli maddelerle işe yaramaz hale getirildi.

Çok geçmeden bu uygulamaların sonuçları kendini gösterdi. Hue ve Saigon'dan başlayarak hemen bütün büyük kentlerde 1964 Ağustosundan itibaren gösteri yürüyüşleri düzenlendi. Yüzbinlerce insanın katıldığı bu yürüyüşlerde yığınlar, Tran Van Huong hükümetinin çekilmesini istedi. (Diktatör Diem 1963 Kasımında Amerikan emperyalistleri - CIA - tarafından düzenlenen bir darbeyle, göstermelik başkan olarak artık yıprandığı için devrilmiş ve öldürtülmüştü.)

«Üç stratejik bölgede —kentlerde, ovalarda ve yaylalarda— politik ve askeri savaşımın güçlü biçimde ge-

lişmesi sayesinde FNL'nin silahlı kuvvetleri Aralık 1964' de Binh Gia'da büyük bir zafer kazanmayı başardı. İlk kez burda Kurtuluş Ordusunun silahlı birlikleri, kukla hükümetin düzenli ordusuna karşı hiç ara vermeden ardarda altı gün saldırıya geçti ve iki seyyar tabur ile bir M-113 zırhlı birliğini yok etti. Bu arada ayrıca 37 düşman uçağı düşürüldü.

Ap Bac zaferi, nasıl temizleme eylemlerine karşılık olarak girişilmiş bir hareket ve Amerikalılarla kukla birliklerin helikopter taktiklerinin bozguna uğratılmasıysa, Binh Gia zaferi de onların özel savaş stratejisinin iflasını ilan eden, stratejik boyutları büyük bir olaydır. Binh Gia'dan sonra güneyin yurtseverlerinden oluşan silahlı kuvvetleri, göze çarpan hızlı bir gelişme gösterdi. Kukla hükümetin düzenli ordusuna karşı ardarda zaferler kazandılar; Anh Lao, Deo Nhong Pleiku, Dong Xoai, Ba Gia'da yığınla hükümet taburu yok edildi. 1965'in ilk altı ayı içinde doksan binden fazla düşman askeri savaş dışı bırakılmıştı, bunların üç bini Amerikalıydı.» (Vietnam Emekçiler Partisinin Kısa Tarihi, s. 84).

«Amerikan emperyalistleri faşist kukla hükümet aracılığıyla aldatmaca ve «özel savaş» yollarına başvurarak yeni sömürgeciliği gerçekleştirmeyi başaramayınca, Güney Vietnam'da yerel savaşı kendisi üstlendi. Özellikle de kuzeye karşı şiddetli bir yıkım savaşını veryansın etti. 1965 sonlarında güneydeki Amerikan ve Amerikan uydusu askerlerin sayısı 200.000 olmuştu.» (Aynı Eser, s. 89).

Amerikan askeri şefleri, «özel savaş»taki yenilgilerini sadece kukla birliklerin kötülüğüyle açıkladıkları için, bu sefer savaşı kendileri yönetmeğe başladılar. Amerikan ve Saigon birlikleri, düzenli Kurtuluş Ordusu kuvvetlerine sayıca çok üstündü. Bu üstünlük bire on

oranındaydı. Ayrıca çok daha büyük çapta askeri teknik açıdan üstünlükleri de vardı. Bu durum göz önünde bulundurulursa, Kurtuluş Ordusunun her şeyden önce, düşmanın ağırlık merkezi niteliğindeki bölgeleri geri almak için cepheye çok güçlü birlikler sürmek şeklinde kendini gösteren yeni taktiğini aksatmağa yönelmesini anlamak kolaylaşır. Amerikalılar tüm askeri güçlerini ve hava üstünlüklerini koz olarak ortaya koyacakları için, siper savaşının geleneksel araçlarıyla böylesine girişimleri karşılamak olanaksızdı. 18 Ağustos 1965'de Amerikan kurmayları, yerel savaşa ilişkin taktiklerinin etkinliğini somut biçimde ortaya koymak istediler. Da Nang'ın 45 Km. güneydoğusunda Van Tuong'oa ilk büyük temizleme hareketına giriştiler. Harekata hava ve deniz kuvvetlerince desteklenen 8000 asker katıldı. Kurtuluş Ordusundan bir birlik gerillalarla işbirliği yaparak bu saldırıya karşı koydu. Amerikalılar bozguna uğradılar. Tek savaşta 1000 asker, 22 tank, 23 helikopter ve uçak kaybettiler.

Van Tuong savaşı, Amerikan birliklerinin yokedilmesi konusunda büyük bir devinime yol açtı. «Van Tuong zaferi, yurtsever kuvvetler her ne kadar aynı zamanda hem Amerikan, hem kukla birliklere karşı savaşmak zorundaysalar da, Amerikalıları yerel savaşlarında askeri bakımdan pekâlâ yenilgiye uğratılabileceğinin kanıtı oldu. Amerikalıların yenilgiye uğratılması olanağı, 1965-66 kış ve bahar aylarında birliklerimizin parlak zaferlerine dönüştü. Ekim-Nisan ayları arasındaki yağışsız dönemde Amerikalılar iki defa büyük çapta karşı saldırıya geçtiler. Birinci karşı saldırıya Amerikalı ve Amerika uydusu 200.000 asker ile yarım milyonluk kukla ordu katıldı. Sonuç tam bir başarısızlık oldu. İkinci karşı saldırı 1966-67 kışı ile baharı arasında yapıldı; 400.000 Amerikan ve yarım milyon kukla askerin katıl-

dığı bu saldırı da aynı şekilde fiyaskoyla sonuçlandı. Her iki yağışsız dönem boyunca Güney Vietnam halkı 128.000'i Amerikan ve Amerikan uydusu asker olan 290.000 düşmanı saf dışı bıraktı. Yurtsever kuvvetlerin bu zaferi Amerikalılar ile kuklaların «izini bulup yok etmek» ve «barışı gerçekleştirmek» diye adlandırdıkları stratejilerini kelimenin tam anlamıyla allak bullak etti; düşmanın moralini sarstı ve saflarında yeni muhalifleri ortaya çıkardı.» (Aynı Eser, s. 99).

GECE YÜRÜYÜŞÜ

Tidu eteğini toplayıp merdivenden yukarı çıktı. Bambu basamaklar ayağının altında çıtırdadı. Ağzına kadar su dolu bambu kovanın ağırlığı altında vücudunu öne doğru eğmişti. Saman dama çarpmamak için başını eğip kulübeden içeri girdi.

Kha Ana tam o sırada çorbayı büyük kaselere koyuyordu. Kızını karşılayıp su kovalarını omuzundan aldı. Tidu'nun küçük oğlu Anu, yemeği beklemekten sabrı tükenmiş olacak ki pişmiş kabak yapraklarından birkaçım gizlice aşırıp hızlı hızlı üfleyerek soğutmak istedi. Büyükannesi onu suçüstü yakalayıp «Ağzını yakacaksın» dedi.

Bacaksız «Ana, tuz!» diyerek ağzını buruşturdu.

Tidu yerde duran su kovalarını bir araya getirirken oğlunu yukardan aşağı süzdü; çocuk son aylarda korkunç biçimde zayıflamıştı. Meydana çıkan kaburgalarıyla acınacak bir görünümdeydi. Yağsız mevsim hemen bütün mısır ürününü yoketmişti, ancak daha da kötüsü bu ücra dağ köyünde tuzun bulunmayışydı. Koca bir tencere çorba için birkaç tane tuz kristaliyle yetinmek zorundaydılar. Her evin ayda iki küçük kuttudan fazlasını satın alması yasaktı.(*). Bu yasağa uymayanı Soui Dau bölge polisi kısa hapisle ve aç bırakarak cezalandırıyordu.

(*) Bu yasakla halkın Kurtuluş Ordusuna yiyecek yardımı yapması engellenmek isteniyordu.

Para güçlükle kazanılıyordu, ama bu parayla da gerekli olan şeylerden istenildiği kadar alınamıyordu. Hint kamışı, muz ya da bal satışından ele kaç para geçerse geçsin farketmiyordu. Bu para ya eve götürülecekti, ya da yiyecek almak için harcanacaktı. Yiyecek maddeleri ise o kadar az veriliyordu ki, alınmasıyla tüketilmesi bir oluyordu. Sadece alkolün istenildiği kadar alınıp saklanmasına izin vardı. «Milli» hükümet memurlarının çevirecekleri sinsice yeni dolaplara karşı uyanıklığı elden bırakmıyan halk, aldığı tuzu saklıyor ve daha zor günler için depo ediyordu. Çoğu kez tuz yerine İspanyol biberi kullanılıyordu. Köy halkı tuz eksikliğinden çok acı çekmekteydi; bu yüzden kollarında derman kalmamıştı. Çalışırken birçokları sık sık işini bırakmak ve yorgunluktan soluk soluğa dinlenmek zorunda kalıyordu.

Her yemek vakti Anu tuz diye sızlanırdı.

«Ye yavrucuğum, ye!»

Anasının yumuşak sesi Tidu'nun yüreğini sızlattı. İlerlemiş yaşında dahi yoksulluk bir türlü sona ermemişti.

«Ana, sen de Anu ile birlikte ye, ben kocamı bekle yeceğim.»

Arkasından şefkatle ekledi:

«Biraz tuz al, Anu'ya da ver.»

«İstemez, yemek yeterince tuzlu.»

Yaşlı kadın içini çekip Anu'ya baktı.

«Onu böyle fazla tuza alıştırmayalım, yoksa bütün gün tuz diye bağırır.»

Ama Tidu yine de ocağın üstünde asılı duran kurutulmuş kabağı alıp içinden birkaç tuz kristalini avucuna boşalttı. Küçük oğlan koşup anasının eteğine sarıldı, yalvaran gözlerle ona baktı. Sonra hoşnut bir gülümsemeyle tuz parçacıklarını alıp şapırdatta şapırdatta ağzının içinde eritmeğe başladı.

Tidu ocağa biraz odun attı, sonra da oturup mısır tokmaklamağa koyuldu. Zahmetli günlük çalışmalar ile açlıktan öylesine yorgundu ki yemek yemeği düşünecek halde değildi.

Güneş yavaş yavaş batıyordu. Tidu ile kocası Ma Quang orman açma işinde çalışırlarken, Bölge amiri Ali'nin silahlı iki milisi yanlarına gelmiş, Ma Quang'a kendileriyle gelmesini söylemişlerdi. Tidu ısrarla nedeni sormuş, neden sonra isteksizce şu cevabı alabilmişti:

«Bölge amirinin evinde yığınla asker gördük. Belki yüz, belki de ikiyüz kişi.»

Tidu korkular içinde Ma Quang'la birlikte gitmek istemiş, fakat kocası onu bundan vazgeçirmek için:

«Kaygılanma» demişti, «Hemen dönerim. Sen burdaki işe devam et; bakarsın bu gece yağmur yağar.»

Birkaç adım gittikten sonra da dönüp:

«Her halde bölge amiri asker için birkaç domuz ve tavuk isteyecek» demişti.

Tidu'ya bu açıklama hiç de doyurucu görünmemiş, kuşkuları daha da artmıştı. Gerçekten domuz ve tavuğa ihtiyaçları olsaydı, aşağı köyde bunlardan yeterince vardı. Birden içini başka bir kuşku kavurmağa başlamıştı, yoksa niyetleri Ma Quang'ı Saigon ordusuna almak mıydı?

Tidu düşüncelere dalmıştı. Bu arada gece bastırmış, ama kadın bunu fark bile etmemişti. Anu büyükannesinin kucağında uyuyor, arada bir hafiften öksürüyordu. Rüzgâr ormanda hışırtılar çıkarmaktaydı. Kaplanlar için av zamanı başlamıştı. Tidu mısır tokmaklayıp duruyor, sabırsız bakışlarını dışardaki karanlıktan ayıramıyordu.

Derken Ma Quang geri geldi. Çırasını söndürüp merdivenden yukarı çıktı. Tidu telaşla ocağa birkaç

odun attı. Alevler birden harlanıp irileşince, evin altındaki domuzlar yemliklerinde gürültüler çıkararak eşinmeğe başladılar. Ma Quang kulübenin girişinde ayaklarını temizledi, sonra da Tidu'ya küçük bir paket uzattı. Kadın bir hamlede paketi açtı.

«Ah, tuz! Bize tuz getirmiş, ana!» diye bağırdı.

Büyükanne Kha doğrulup Tidu'nun uzattığı pakete parmaklarını değdirdi.

«Nerden buldun, oğlum?»

Ma Quang cevap vermedi. Bunun yerine kendine bir sigara sarıp yaktı ve derin çekişlerle içmeğe başladı. Yüzü ciddiydi ve hep yere bakıyordu. Tidu hiç konuşmadan yemeği getirdi. Pişmiş mısır tenceresinin başına, kocasının karşısına oturunca Ma Quang ancak o zaman konuşmağa başladı:

«Tuzu ben almadım. Bölge amirinin.»

«Ne diye sana verdi?»

«Yarın birlikleri Song Trang'a götürmen gerekiyor. İki gece sürer.(*). Yolculuk için bana yiyecek verdiler, döndüğüm zaman da bir çamçak pirinç verecekler.»

Tidu'nun yemek çubukları elinden düştü. Benzi attı. Darılmışcasına:

«Gidemezsın» dedi.

Ma Quang ağlamaklı bir sesle:

«Ben de gitmek istemezdim, ama bölge amiri ile kumandan eğer kılavuzluğu reddedersen seni içeri tıkarım, domuzlarını alır, evini de yakarım dedi.»

«Bu onların bileceği iş. Gürültüye pabuç bırakmamalıyız.»

Sesini alçaltıp sordu:

«Kardeşlerimizi avlamağa kalkarlarsa onlara yardım mı edeceksin?»

(*) Ulusal azınlıklarda zaman çoğu kez gün yerine geceyle ifade edilir.

Ma Quang hayır dercesine başını salladı.

«Bizimkiler kuzeyde toplanmış durumdalar. Phuong son yıllarda hiç görünmedi.»

Duraksayarak ekledi:

«Hem ben onları ormandan geçirmeyeceğim. Sadece anayoldan gideceğim.»

Tidu alnını kırıştırdı.

«Ya bizim kardeşlerimizle çatışırlarsa, kurşunlar sana işlemez mi sanıyorsun?»

Ma Quang susuyordu. Kadın konuşmasını sürdürdü:

«Niye gidip ormanda saklanmıyorsun?»

Ma Quang göğüs geçirdi.

«Giderdim gitmesine, ama o zaman senin, ananın ve Anu'nun başına kim bilir neler gelir?»

Büyükanne Kha yatağında kıpırdadı. Tidu ile Ma Quang konuşmayı kesip onun yattığı köşeye çekinerek baktılar. Ma Quang karısına:

«Bir çıra ver bana» diye fısıldadı, «gitmeliyim.»

«Hayır, gitmemelisin. Hiç değilse sabahı bekle.»

«Olmaz. Askerler şafakta yola çıkacak.»

Tidu umutsuzca kocasına sarıldı.

«Hayır, hayır! Gitmemelisin! Öleceksin, biliyorum bunu. Ananı, beni ve çocuğumuzu hiç düşünmüyor musun?»

«Sırf sizleri düşündüğüm için, gitmem gerek. Anayı, küçüğü ve seni öldürsünler istemiyorum. Hem sonra... şimdi hayli tuzunuz da var sizin.»

Tidu kızmıştı.

«Git de kendi tuzunu kendin ye. Biz istemiyoruz. Seni delirtmiş bu tuz. O yüzden de Ho Amca'nın ne dediğini unutmuşsun.»

Kocasının meşalesi karanlığın içinde kayboluncaya kadar Tidu kulübeye dönmedi. Büyükanne Kha konuşulanları işitmiş, fakat tek kelime söylememişti. Her

ne kadar Ma Quang'ın gitmesini istemiyorsa da, My Diem'cilerden korkuyordu. Askerlerin kardeşlerimize rastlamaması için Tanrıya dua etti. Tidu anasının yanına yaklaştı. Hiç konuşmadan birlikte alev alev yanan ateşi seyre koyuldular; uzun süre kıpırdamadan öylece oturdular. Sonunda Tidu:

«Kaygılanma ana» dedi, «rahatça uyumana bak. Ma Quang geri dönecektir.»

«Uyuyamam şimdi. Sen de ormandaki çalışmadan yorgun düşmüşsündür. Niye yatmıyorsun?»

Tidu susuyordu. Sonra birden büyükanneyi kolundan tuttu, gözleri çakmak çakmaktı. «Ana» dedi, «burda Anu'nun yanında kal, benim gitmem gerek.»

Kha Ana kulaklarına inanamadı.

«Korkma ana, kapıyı sürgüle yeter.»

«İyi ama gecenin bu saatinde nereye gideceksin? Bölge Amirine mi? Yapma bunu! Dışarısı zifiri karanlık, her taraf sülük dolu.»

Tidu başını salladı.

«Bölge amirine gitmiyorum. Song Trang'a gideceğim.»

Yaşlı kadın kızına dehşetle baktı.

«Song Trang'a mı? Çıldırдың mı sen?»

Tidu kararlıydı. Yumuşak bir sesle:

«Niyetim ciddi ana» dedi. «Song Trang'a gitmem gerek. Yoksa...»

Gözlerini kırptırdı; gözlerinde yaşlar parıltıyordu. Kha Ana onun niçin ağladığını anlayamadı.

«Ana, benim kocam aptalın teki. Yaptığı işten öylesine utanıyorum ki...»

Ana sözünü kesti.

«Niçin sabahı beklemiyorsun? Bu saatte Chu Lay cengelinden geçmeğe kalkışmanın anlamı ne? Çılgınlık denir buna. Oğlunu hiç düşünmüyor musun?»

Tidu dudaklarını ısırıp «Yanımda bir bıçakla bir çıra olduktan sonra hiçbir şeyden korkmam» dedi. «Hem öleyim daha iyi, şey olmaktansa...»

Büyükanne Kha kızının ne inatçı olduğunu bilirdi, ama yine de üsteledi:

«Hiç değilse ne yapacağını söyle bana.»

Tidu, ananın ellerine sarıldı ve yalvaran bir sesle:

«Sorma bana ana» dedi. «Şimdi sana hiçbir şey diyemem. Unuttun mu devrimcilerimizle askerlerimizin sır saklamak konusunda bize neler dediklerini? Sen şimdi bana üç kutu pirinç ver, bu arada ben de çırayı hazır edeyim. Çabuk ol, ana!»

Büyükanne Kha artık bir şey söylemedi. Hüzünlü bir edayla ayağa kalkıp köşeye gitti. Karanlıkta pirinç kabını karıştırdı. Birden:

«Biraz da tuz vereyim, ister misin?» diye sordu. «Ma Quang'ın yeni getirdiği tuzdan.»

Tidu alnını kırıştırdı.

«Hayır ana. Kabağın içinden alıver biraz.»

Sık örülmüş küçük bir sepete çarçabuk birkaç kutu pirinç, yarım çanak tuz, bir düzine mısır koçanı ve bir kav parçası koyup, sepeti sırtına bağladı.

Bu sırada Anu uyanmıştı. Büyükannesine sarılıp şaşkın gözlerle Tidu'ya bakmağa başladı. Şimdiye kadar anasını geceyarısı ormana çalışmağa giderken hiç görmemişti. Ne var ki ağlamağa kalkışmadı. Tidu merdivenlerden inerken Büyükanne Kha meşaleyi verandadan ona uzattı. Tidu bıçağını sol yanına sıkıca bağlamıştı. Etekliği vücuduna yapışmış gibiydi, siyah bluzu yırtılmış kolları meydana çıkmıştı. Meşalenin titreyen ışığı Anu'yu avutmağa çalışırken yüzünde beliren zoraki gülümsemeyi aydınlattı.

«Şimdi büyükanneyle uyursun, yavrucuğum. Annen sana şeker kamışı getirecek.»

Bir iki adım uzaklaşmıştı ki anası onu geri çağırıp tarazlanmış bir başörtüsü verdi.

«İrmağı geçersen çok dikkatli ol» dedi, arkasından fısıldayarak ekledi:

«Phuong'a ve öteki gençlere benden selam söyle.»

Tidu hayretinden ne söyleyeceğini bilemedi. Anası nereye gittiğini nasıl bilmişti? Peki dercesine başını sallamakla yetindi.

Tidu hızla ilerliyordu; otlar, kamışlar yüzüne, kollarına, bacaklarına çarpmaktaydı. Bazı yerlerde dal budak salmış bitkiler patikayı tümüyle kapatmıştı. İlk etekliği, sonra da bluzu sırsıklam oldu. Kafasını korumak için sepetteki örtüyü almak istedi, ancak bu yüzden bir hayli zaman kaybedeceğini düşünerek vazgeçti. Onu en çok uğraştıran sülüklerdi. Her dakika iki, üç tanesi bacaklarına yapışıyordu. Yoldan kalmamak için hem yürüyor, hem de bıçağıyla sülükleri bacağından sıyrıp yere düşürüyordu. Ama az sonra yeniden birkaç tanesi bacağına yapışıveriyordu.

Kaç dereden bata çıka geçti, artık hatırlamıyordu. Artık gittiği yolu da görmez olmuştu; içinden geldiği gibi karalamaca yürüyordu. Ayaklarını sivri taşlardan ve ağaç köklerinden sakınabilmesi ise tek kelimeyle mucizeydi. Song Trang henüz çok uzaklardaydı. Nasıl etmeli de tan yeri atmadan oraya varmalıydı? Bunun için koşmaktan başka çıkar yol düşünemiyordu; koşmalıydı, hiç durmadan koşmalı, gücünün yettiğince koşmalıydı.

Kıvrıla kıvrıla uzanan patika bir kesiliyor, sonra dik bir yokuşa dönüşüyordu. Chu Lay dağı karşısındaydı, karanlık ve ürkütücü. Dağın ardında küçük bir köy vardı, sonra da Song Trang ormanı. Orda işi kolayla-

şacak, yürüyüşünün geri kalan kısmında artık meşaleye gerek duymayacaktı.

Ancak önce Chu Lay dağına aşmak zorundaydı; kaplanları ve filleri yüzünden bu dağ onu ürkütüyordu. Burdan gündüz geçen yayalar fillerin ormandan nasıl geçtiğini, ağaçları nasıl devirdiklerini sık sık görürlerdi. Kafile halinde gidilirse sopalarla ağaç gövdelerine vurulur, hayvanları ürkütüp kaçırmak için ısıkl çalınır, bağrışılırdı. Yanlarında erkek bulunmayan kadınlar buradan paniğimsi bir korkuya kapılarak geçerlerdi.

Tidu ağaçların ve yaprakların oluşturduğu sık kitlenin içine daldı. Her adımda ağaçlar biraz daha sıklaşarak karşısına dikiliyor ve dev kollarıyla yolu kapatıyorlardı. Genç kadın, gözleri hep ileriye çevrili, durmadan yürüyor yürüyordu. Sağına soluna bakmağa cesaret edemiyordu. Ansızın birkaç adım ötesinde, patikanın tam üzerinde kocaman bir gölge belirdi. Tidu irkildi, bıçağını kaldırdı. Bacakları titriyor, ayak parmakları toprağı kazırcasına kasılıyordu. Hırıltılı bir ses... Tanrıya şükürler olsun! Bir geyikti bu; korkuya kapıldığı ilk an sandığı gibi kaplan değildi. Bıçağını indirip rahat bir soluk aldı. Kendi kendini payladı: Ne kadar da ödlekmışsin. Yoluna kaplan da çıksa, fil de çıksa dönmemelisin. Böyle korkacak olduktan sonra evde otur daha iyi.

Tidunun artık üşümesi de kesilmişti. Kısa bir süre mola vermek istedi, ama geç kalmaktan korktu. Ölesiye yorulmuş olduğu halde tırmanmağa devam etti. Güçlkle soluyordu; soluması giderek daha da ağırlaştı, sanki bütün vücudu duyarlılığını yitirmiş gibiydi.

Dağın tepesine eriştiğinde, yorgunluktan kesilmiş bir halde yere çöktü. Sırtındaki sepeti çıkarmayı bile akıl edememişti. Yanan çirayı hızlı hızlı toprağa sür-

terek alevleri küçülttü. Sonra gözlerini kapatıp sırtındaki sepete yaslandı. «Sadece bir an dinleneyim, neredeyse ortalık ışıyacak» diye kendi kendini kandırmağa çalıştı.

Soğuk bir çiy tanesi alnına düşünce ürpererek uyandı; meşalenin sönmek üzere olduğunu gördü. Sadece birkaç ateş kırıntısı hafif hafif ışırmaktaydı. Hemen bir parça kav alıp alevi yeniden canlandırmayı denediyse de, bütün uğraşmasına rağmen ateş gittikçe azaldı, sonunda büsbütün söndü.

Meşaleyle birlikte umudu da sönmüştü. Sırtından aşağı bir ürperti dolaştı. Hangi akla uyup da uyumuştutu? Şimdi bu zifiri karanlık cengelde yoluna nasıl devam edecekti? Gün ışımasına kadar beklese, ışıdıklarlarla donatılmış ve kötü cengel patikası yerine anayoldan giden düşman birlikleri onu geçeceklerdi.

Hayır, burda böyle oturup kalamazdı. Gözleri yolu seçemezse, bu işi pekâlâ ayakları yapabilirdi. Hiç değilse dağdan aşağı inmeyi denemeliydi. Tidu kararını vermişti. Artık kaplanlardan, fillerden korkmuyordu, tek kaygısı yolu kaybetmekti. Karanlıkta eliyle sağı solu yoklayarak kendine bir deynek kesti. Sonra deynekleri yeri yoklayarak ilerlemeğe koyuldu; gözlerini karanlığı delip geçmek istercesine zorluyordu. Böylece bir hayli yürüdü. Yamaç yine hâlâ sarptı, yerler de ıslak ve çamurlu. Daha bayırın yarısında bulunan koca taş a bile varamamıştı.

Birden başını sert bir şeye çarptı. Tökezledi, denmesini yitirip yere yuvarlandı. Sırtı bir taşın kenarına gelince, bütün vücudu bir sancıyla sarsıldı. Sopası elinden düştü. Yerinden doğrulup çamurlu elleri ile alnını ovuşturdu. Yanaklarından aşağı yaşlar süzülüyordu, huçkırıklarını bastırmağa çalıştı. Ne var ki bu zamanın suçlusu yine kendisiydi. Ormanın bu kesiminden

son kez geçtiği zaman patikanın üstünde devrilmiş ağaç filan yoktu. Ancak böyle şeylere her an hazırlıklı olması gerekirdi.

Karanlıkta yeri yoklayarak kayıp sopasını aradı. Bu sırada mısır koçanlarının yolun dört bir yanına saçılmış olduğunu farketti. Ne yapıp yapıp onları toplamalıydı; düşman birlikleri burdan geçecek olursa bu mısırlar derhal şüphelerini uyandıracaktı. Yorgun ellerini kaygan taşların, rmş dalların, kuru yaprakların üzerinde dolaştırmağa koyuldu, dikenler elini kanattı. Sonunda mısırların hepsini toplamayı başardı.

Devrilmiş ağacın altından sürünerek geçtikten sonra Tidu adımlarını yavaşlattı. Alnındaki şiş tavuk yumurtası kadardı. Bacaklarını kıpırdatacak hali kalmamıştı. Anu ile büyükanne şimdi mışıl mışıl uyuyor olmalıydılar.

Kendi kendine, acaba annem kapıyı güzelce srglemiş midir diye sordu; acaba Anu şmesin diye ocağa odun atmış mıydı? Ma Quang ne yapıyordu şimdi?.. Hayır, iyisi mi onu artık dşnmemeliydi.

Yamacın son parçasını ardında bıraktığı zaman Chu Lay hayli gerisinde kalmıştı. Yakındaki bir köyde horozlar tt. Yeniden koşmağa başladı, ayak otlarıyla kaplı bir açıklıktan geçip köyün ilk evlerinin önüne vardı. şansına köpekler havlamıyor, sadece n sıra tembel tembel hırılıyorlardı. Tidu birden durdu. Evet, karşısındaki Lien'in eviydi. Lien, Fransızlara karşı direniş günlerinden silah arkadaşıydı, eski bir gerillaydı ve hâlâ evlenmemişti. Acaba bugün de ona güvenebilir miydi? Tidu duraksadı, ilkin bir iki adım attıysa da, sonra hemen geri döndü. Kendisiyle aynı siyasal eğitimi görmüş olan Lien'in yine eskisi gibi olduğundan emindi. Son yıllarda sadece birkaç erkek ihanet etmişti; My-Diem ordusuna girmişler, ya da bölge amiri

olarak çalışmağa başlamışlardı. Ama sadece erkekler; şimdiye kadar doğru yoldan sapmış tek bir kadın çıkmamıştı.

Lien'in evindeki köpekler hırslı hırslı havlamağa başlayınca, Tidu içerden üzerine tataroku atılmasını önlemek için birkaç defa öksürerek evdekileri uyarmak istedi.

Lien'in artık uyandığı kanısına varıp merdivenleri çıkmağa başlamıştı ki birisi:

«Kim o?» diye seslendi.

Tidu, Lien'in babası Tanh'ın sesini tanımıştı. Hemen cevap verdi:

«Benim baba, Tidu. Lien Kardeş evde mi? Yoksa ormanda mı?»

«Tidu, canım kardeşim!»

Lien, lime lime örtüyü kenara çekip kapıyı açtı. Tidu aşağıya gelmesini istedi. Karanlıkta bile sesini çıkarmadan sersemlemiş gibi duran arkadaşının korkmakta olduğunu hissediyordu. Lien ellerini arkadaşının saçında, giysisinde ve alnındaki şişin üzerinde dolaştırırken, Tidu onun kulağına bir şeyler fısıldadı.

Sonunda Lien başını salladı.

«Olur» dedi. «Ama kaplanlardan korkuyorum. Sabahı beklesek daha iyi olmaz mı?»

«Bir gerilla hiçbir şeyden korkmamalı. Ben nere-leri aşıp geldim. Koca Chu Lay dağını geçtim, yine de hiç korkmadım.»

Lien bir süre düşündü, sonra çekine çekine, «Ben giderim gitmesine de, anamla babam...» dedi.

«Onlarla konuşurum.»

Tidu merdivenden yukarı çıkıp:

«Baba» dedi, «My-Diem'ciler bizim gençleri orduya zorlamak istiyor. Lütfen Lien'e izin ver, benimle Song Trang'a gelsin, kardeşlerimizi uyaralım. Sen de köydeki

arkadaşlara haber ver, baba. Bizimkileri kurşunlasınlar diye My—Diem çetesine yardım etmek cinayettir. Birisi sana soracak olursa haberi Suoi Gia'lı adamlardan duyduğunu söyle sadece. Benim anlattığımı söyleme sakın.»

Baba Tanh kır saçlı başını olmaz dercesine salladı. «My Diem'in adamlarından korkarım. Beni hemen içeri tıkarlar, biliyorsun burda, köyde birkaç hain var.»

«Sen de bu konuda sadece güvendiğin kimselerle konuş. Oldu mu?»

«Pekâlâ, oldu.»

Birer çıra yakarak Tidu ile Lien hızla yola koyuldular. Song Trang dolaylarına geldiklerinde yolları ayrıldı. Lin doğruca köye giderken Tidu sola saptı. Burada patika daha iyiydi, çirasını söndürüp çalıların içine attı. Chu Tong dağının karanlık gövdesi sisler içinde karşısına çıkmıştı. Dağın eteğinde Lia Babanın ormandan tarla açtığı yer vardı. Beş gece önce Tidu burda mısır tohumu toplamak isterken Phuong'a rastlayıvermişti.

Phuong yola hep geceleri çıkardı. Bir yıldan beri direniş hareketi durmadan yeni sınamalardan geçmekte, yeni saldırılarla karşılaşmaktaydı. Düşman C.R. de bir üs, Suoi Ca'da bir toplama kampı kurmuştu. Arkasından da temizleme hareketına geçmiş, evleri yakmış, halkı özellikle seçilmiş bölgelere sürmüş, Lo May, Hon Da, Ca Thia ve Suoi Gia kukla yönetimin denetimine geçmişti. Fransızlara karşı direniş savaşları sırasında kaçmış bulunan yerel zorbalar şimdi yine geri gelmişler, halkı baskı ve sıkı denetim altına almağa çabalıyorlardı. Düşman ovalarda gülünç bir barış ilan etmiş, şimdi de yaylalara doğru ilerlemekteydi. Azınlıklardan olan savaşçıların bir kısmı tutuklanmış, ya da öldürülmüştü. Hareket ağır kayıplara uğramış bulunuyordu.

Ancak bütün bunlar Phuong'un gözünü hiç de yıldırmamıştı. Kayıplara ve kitle önderlerinin şimdilik birbirlerinden ayrılmasına rağmen halkın savaşı kendi gücüyle sürdürmekte olduğunu görüyordu. Düşman bazı bölgelerde yeni temizlik hareketlerine geçerken, dağlık kesimlerde güçlenmeyi başarmışlardı. Şimdi de düşmanın denetimindeki yerlere saldırmak ve direniş hareketini yeniden hızlandırmak zamanı gelmiş bulunuyordu. Song Trang bu girişimler için bir çıkış merkeziydi.

Phuong'un ilk hedefi Suoi Gia idi. Burası oldukça güçlü dayanak üslerinden biriydi. Çevreden birçok kimse ona «Soui Gia'da oturanların hepsinin düşman safına geçtiğini» söylemişti. Silahlı milisler oraya sokulmayı göze alacak her devrimciyi derhal tutukluyordu. Ayrıca düşmanın onun başı için bir gia(*) tuz ödül koyduğunu da söylemişlerdi.

Fakat onu rahatsız eden sadece bu değildi. Ertesi gün için Soui Gia'lı eski bir gerilla kız arkadaşıyla buluşmayı kararlaştırmıştı. Birkaç gün önce Lia Baba'nın ormanda tarla açtığı yerden geçerken ona rastlamıştı. Kaçmak için zaman bulamamış, kız da yanına koşup sevinçten ve heyecandan kızararak ellerine sarılmıştı. Uzun uzadıya konuşmuşlardı; kızın evlendiğini, bir çocuğu olduğunu ve her zamanki gibi yine devrimden yana kaldığını öğrenmişti. Kız ayrıca ona yerel koşullara ilişkin hayli bilgi de vermişti. Phuong sevinçten bayağı heyecanlanmıştı. Bunca zaman aradıktan sonra karşılaştığı gerçekten umut verici ilk ışıktı bu. Beş gece sonra yeniden buluşmak üzere sözleşmişlerdi. Ne var ki Phuong yine de huzursuzdu. Kızın verdiği söz acaba gerçekten dürüstçe miydi? Belki hâlâ devrime ve

(*) 1 gia: 20 kilo.

devrimci kadroya sempatisi vardı, ama yeni bağlantılar üstlenmek, yeraltı örgütünde çalışmak yürekliliğini gösterebilir miydi? Ya ihanet edenlerden biri ise? Bu olasılık hiç de öyle olmayacak bir şey değildi.

Phuong bu düşüncelerle dolu olarak pek erkenden yola çıkmıştı. Oysa öğle için sözleşmişlerdi. Kendi kendine iyisi mi daha erken davranan ben olayım demişti.

Phuong dikkatli yürüyor ve herhangi bir dalı kır-mamağa gayret ediyordu. Ormanın kıyısına varınca, karanlıkta şüpheli belirtiler olup olmadığını araştırdı. Sonra açılmış kesime girip ayak izi araya araya gözet-leme kulesine yaklaştı.

Birden irkildi. Yaprakların arasından bir insan karaltısının kulenin üstünde durduğunu görmüştü. Solu-ğunu tutup heyecan içinde etrafı dinledi. Düşman pusu-da mıydı yoksa? Bu durumda mutlaka şüpheli belirtiler olurdu. Oysa ortalık sakindi. Phuong sürünerek yavaş-ça kuleye yanaştı. Seherin ilk ışıklarında bir insan gör-dü; evet, bir kadın, durduğu yerde uyuyordu, yanı başında bir sepet vardı, kulenin direklerinden birine yaslanmıştı.

Phuong yüksek sesle:

«Tidu Kardeş!» diye bağırdı.

Kadın korkuyla yerinden sıçradı.

«Hey Tanrım, Phuong Kardeş!»

Saçları çözülmüştü, üstü başı ıpsıaktı. Buz gibi elleriyle Phuong'un kolundan tuttu. Alnındaki kan pıhtı-sı her şeyi açıklıyordu. Phuong, onun geldiği yolu iyi bilirdi. Buradaki azınlık kadınlarının geceden ne kadar çok korktuklarını da iyi bilirdi.

«Phuong Kardeş, gelmeyeceksin diye öyle kork-tum ki. Ben buraya ortalık henüz karanlıkken geldim. Ocakta taze kül bulduğum zaman nasıl sevindim bile-mezsın.»

Sonra Phuong'a düşmanın Song Trang'a baskın yapmak üzere yola çıktığını anlattı. «Bir süre saklanmalısın» dedi. «Bana torbanı ver, biraz pirinçle tuz koyayım.»

Bir tuz parçası yere düştü. Tidu hemen alıp ağzına attı. Phuong görmezlikten geldi, yüreği acıyla daraldı.

Güneş doğarken Tidu sepetini alıp dönüş yolunu tutmuştu. Aç ve bitkin olduğu halde, en küçük bir yorgunluk dahi duymuyordu. Evet, Phuong Kardeş haklıydı. Eğer hepimiz bir erkek gibi başkaldırırsak, My Diem çetesi mutlaka yıkılır giderdi. Phuong Kardeşle ve öteki devrimcilerle birlik olduktan sonra Tidu ne Amerikalılardan, ne Diem'in ajanlarından, ne de Chu Lay'da dolaşan kaplanlarla fillerden korkardı. Ama en çok sevindiği şey, Phuong Kardeşin kocasının davranışını ayıplamamış olmasıydı. Bu konuda şöyle demişti:

«Ma Quang korkak ve bilinçsiz. Asıl neden bu. Durmadan ona gerçeği göstermeğe çalışmalıyız, bir defa, iki defa, gerekirse yüz defa.»

Güneş ufukta yükselmışti, Tidu içinin ısındığını hissetti.

K I S A N U

Köy, yakındaki düşman üssünün top menzili içindedi. Üsdekiler günde iki kez ateş etmeyi alışkanlık haline getirmişlerdi: Ya sabah akşam, güneş doğarken ve batarken ateş ediyorlardı, ya da öğle vakti ve ortalık kararırken, veya geceyarısı ile ilk horoz ötüşünde. Mermilerin çoğu ırmak kıyısında üzeri Kisanu ile kaplı tepeye düşerdi. Hemen bütün ağaçlar, belki onbin ağaç bu atışların izini taşımaktaydı. Bazısı ortasından parçalanmış ve kasırgaya uğramış gibi devrilmişti. Yaralarından özsuyu akıyor, bu su ilkin güzel kokuyor, yaz güneşi altında parıldıyor, sonra rengi kararıyor ve kan gibi pıhtılaşıyordu.

Pek az bitki Kisanu kadar çabuk büyür. Devrilen her ağacın yerine dört ya da beş tane taze filiz ok biçimi yeşil uçlarını hemen gökyüzüne doğru uzatıverirdi. Pek az bitki bu kadar çok güneş ister. Filizler sıçrarcasına ışığa doğru boy atar, geniş demetler halinde ormanın içine yayılır ve hoş kokulu binlerce reçine damlacığı güneşte sarı sarı ışıldardı. Boyları insan göğsüne kadar gelen genç bitkiler atışlardan biçilirse, kırılan yerleri artık iyileşmez, dışarı sızan özsuyu ince ve berraktır; beş ya da on gün içinde de ölürler. Ama yaprak örtüsü sıklaşmış yetişkin ağaçlar mermilerden ölmez, yaraları da tıpkı genç insanlarda olduğu gibi çabucak iyileşir. İki üç yıl geçince de Kisanular köyün etrafını koruyucu bir siper halinde çevirirler.

Kısanu ile örtülü bir tepeden göz alabildiğince ufka bakılırsa, yine Kısanu ile örtülü bir dizi tepeden başka şey görülmez.

Thu üç yıl Kurtuluş Ordusunda kaldıktan sonra doğup büyüdüğü köye gelmek olanağını ilk kez bulmuştu. Irmak kıyısında Heng'e rastladı. Delikanlı ona yolu göstermeyi önerdi. Thu, Kurtuluş Ordusuna katıldığı zaman Heng henüz bacaksızın beriydi; büyükler orman açmağa giderken arkalarından koşar ve sırtında minik bir sepet taşırdı. Şimdi ise piyade tüfeği taşıyordu. Kıvrıla kıvrıla uzanan eski patikadan yürüyerek Moniok ve Pomchu tarlalarını geçtiler, basamaklar kazılmış iki bayırı tırmanıp yağmurlu günlerde sülük kaynıyan ormanda yürümeğe koyuldular. Köy ormanının ötesindeydi. Thu'nun eskiden gelip geçtiği bu yolda şimdi kılavuz olmadan tek başına yürümeyi göze alması olanaksızdı. Yol tuzaklar ve çukurlarla doluydu. Hareket geçirildi mi gerildikleri yerden patikanın üstüne fırlayan ve yoldan geçenlerin ayaklarını parçalayan bambu mızraklar; içi bambudan kargılarla dolu, üstü kapalı çukurlar; tatar okuna benzer kocaman mancınıklara çiftler çiftler takılmış kargılar ve daha başka neler neler vardı.

Heng bütün Kısoman'lılar gibi az konuşuyordu. Başına bir kasket geçirmişti; Kurtuluş Ordusundan bir askerin armağanıydı bu. Sırtında uzun bir ceket vardı, beline de kemer gibi bir ip sarmıştı. Omuzuna astığı tüfeğiyle tam bir savaşçı görünümündeydi. Arada bir, özellikle kusursuz hazırlanmış bir tuzağın yanına geldiklerinde, Thu'ya göz kırıp gülümsüyor, bu haliyle adeta «Nasıl beğendin mi, kardeş?» demek istiyordu. Gözleri de övünçle parlıyordu. Thu gülümse-

mesine karşılık verip hoşnut bir edayla başını sallıyordu.

Bir kaya yarığına sokulmuş ve içinden su akıtan bir bambu borunun önünde durdular. Heng, «Ayaklarını yıka, ama içme» dedi. «İçersen Hemşire Zit kalayı basar.»

Thu güldü ve «Hemşire Zit köyde sağlık görevlisi mi?» diye sordu.

«Hayır, parti komitesinin sekreteri, ayrıca köy milisinin de siyasal komiseri.»

Thu kasketini çıkarıp ceketinin birkaç düğmesini açtı. Pınara eğilerek yüzüne ve ensesine su çarptı. Su oldukça soğuktu. Kanı daha hızlı dolaşmağa başlamıştı, yanaklarının ısındığını hissetti.

«Demek Zit köyde parti komitesi sekreteri olmuş» diye düşündü. Şu anda görünüşünün nasıl olabileceğini bir türlü gözünün önüne getiremiyordu. Zit, Mai'nin küçük kızkardeşiydi. Mai'nin ölümünden sonra, Thu kuruluş ordusuna gitmek için köyü terketmezden önce küçük kız bütün gece uyumamış ve ateşin yanında oturmuştu, çünkü sırtına giyecek gömleği yoktu. Tanı yeri ağarınca Thu'ya yolluk olsun diye de pirinç kırmıştı. Otuz kutu dolusu pirinci küçük küçük kırıp, tulum biçimi bir torbaya doldurarak Thu'ya vermişti. Ağlamamış ve hemen herkes, hatta ihtiyar Met gözyası dökerken ablasının ölümüne ilişkin tek kelime konuşmamıştı.

Heng, «Çabuk ol, ağabey» dedi. «Su soğuktur, hastalanırsın sonra. Haydi gel! Nerdeyse karanlık bastıracak.»

Thu saçlarını kurulamadı. Kasketini alıp delikanlının ardı sıra yürüdü. Ormanın kıyısında koca bir ağaç yola devrilmişti. Üzerine tırmanarak geçmek zorundaydılar. Ağacın hemen yanına da gerillalar

uzun bir çukur kazmışlardı. Thu köyden çıkıp gittiği gün bu ağaç bütün görkemiyle ayakta idi. Bir an olduğu yerde durup kaldı. Mai ile ilk kez burda karşılaşmışlardı. Aslında ilk kez denilemezdi buna. Aynı köydeydiler; birbirlerini küçüklükten beri, annelerinin onları sırtlarında taşıdığı günlerden beri tanıyorlardı. Ama Thu tutsaklıktan kaçıp gelince, Mai ile ilk kez burda karşılaşmıştı. Karşısında serpilmiş bir kız bulmuştu. Kız ellerini tutmuş ve ağlamıştı. Bu gözyaşları artık çocukluk arkadaşının gözyaşları değil, seven, sevdiği için de yüzü kızaran genç bir kızın gözyaşlarıydı. Bu karşılaşmanın anısı içinde keskin bir sancı gibi doluyordu. Gözleri yıllarca önce düşmanın korkunç işkencesine uğradığı zamanki gibi alabildiğine irileşti.

Heng, Thu'nun bu yaşantısından habersizdi. Ağacın üstüne sıçrayıp geriye döndü, Thu'ya işaret etti.

«Haydi, ağabey, gel! Bunca zamandır nereleri dolaşmış adamsın, bu kadarcık engeli aşarsın artık.»

Yokuş yukarı yol üstü kapatılmış tuzak çukurlarıyla doluydu. Thu sessizce yürüyordu, yüz çizgileri sertleşmişti. Şimdi uzaktan uzağa pirinç tokmaklarının boğuk sesleri geliyordu ve şu anda köyden ayrı kaldığı üç yıl içinde eksikliğini duyduğu şeyin ne olduğunu biliyordu: Pirinç döven tokmakların sesi, annesi, Mai, Zit gibi Stra kadınlarının yorulmak bilmez elleriyle kal-kıp inen tokmakların sesiydi bu. Sakin kalmağa çalıştı, ama kalbi hırsla çarpıyor, ayakları ağaç kökleri üzerinde tökezliyordu. Hızlanıp Heng'in önüne geçti, delikanlıyı geride bıraktı. Delikanlı protesto edercesine:

«Hey, bekle!» diye seslendi. «Buralarda adım başı tuzak vardır. Eskisi gibi değil, bekle! Ardımdan yürü!»

Güneş batmazdan az önce köye vardılar. Heng tüfeğinin dipçigiyle yere vurarak:

«Hey!» diye bağırdı. «Bir konuğumuz var!»

Her kapıdan meraklı başlar dışarı uzandı. Karşılaştıkları sürpriz karşısında gözler büyüdü, ardından neşeli haykırışlar çınladı:

«Vay canına! Thu bu! Thu dönmüş... Gerçekten döndün mü Thu?»

Birkaç kişi basamaklara aldırış etmeksizin kazıklar üstündeki evlerinin bambu taraçalarından aşağı atladı. Yaşlı kadınlar — Tanrının şu işine bak! Lang Ana hâlâ hayattaydı — merdivenlere tutunarak aşağı indiler, bıyık altından gülümseyerek Thu'yu azarlamaya koyuldular:

«Seni gidi şeytan çekici, gözümüzü yollarda kıldun! Dönüşünü görmiyelim mi istiyordun? Ama yağma yok, görüştük işte!»

Kapılardan durmadan yeni başlar uzanıyordu; genç kızlar kıkırdıyor, aşağı inip Thu'yu selamlamaya çekiniyorlardı. Birkaç dakika içinde Thu bir insan kalabalığının ortasında kalıvermişti. Herkesi tanımıştı: İşte ihtiyar Tang, sakalları her zamanki gibi yine karma-karışık, düşürülen bir helikopterin madeninden yapılmış uzun piposunu kurumla tüttürüyordu. İşte Pro Kardeş, bir parça yaşlanmış sadece. İşte saçında beyaz tutamlarıyla Blom Hemşire; son dişini de yitirmiş Proi Ana... Bir süre yeni yetme, Kisanu ateşi kurumu bulaşmış yüzler.

Thu, «Met Baba nerde?» diye sordu.

Aynı anda omuzunda koca bir elin ağırlığını hissetti. Dönüp baktı: Met Baba'ydı, her zamanki gibi güçlü görünüyordu, parlak siyah sakalı göğsüne kadar iniyor, çekik gözleri ışıltıyordu.

Yanağında eski bir yara izi vardı. Çıplak göğsü, yaşlı bir Kisanu ağacının gövdesi gibi kabarıktı. Thu'ya yumuşak bir şaplak yapıştırdı, yukardan aşağı göz-

den geçirdikten sonra birden gürültülü bir kahkaha kopardı:

«Ha..ha!.. Bir makineli tabanca... Kurtuluş Ordusu askeri... Tamam!»(*)

Thu ihtiyarın ne demek istediğini anlamıştı. Hiç bir zaman iyi, güzel ya da harika kelimelerini kullanamazdı. Bir şeyden çok hoşlanırsa sadece «Tamam!» derdi.

Met Baba konuşurken herkes susmuştu. Sanki kumanda veriyormuş gibiydi. Etkileyici gür bir sesi vardı. Ve tam altmış yaşındaydı.

Met Baba:

«Ne kadar kalabileceksin?» diye sordu. «Birliğinin önderi sana bir gece izin vermişse, bir gece kal. İki vermişse, iki kal. Emir emirdir. Bu gece bende kalıyorsun.»

Kimse itiraz etmedi. Met devam etti:

«İşte böyle, şimdi herkes evine gitsin bakalım. Gün sona erdi, akşam sofrasını kurmak vaktidir. Bacaksızların suratındaki kurumları da silin, soytarıya dönmüşler. Kim sildirmezse, ötekiler bir güzel pataklasın onu... Thu, sen de git, ayaklarını yıka. Çeşmenin nerede olduğunu biliyorsun, değil mi? Evet mi? Pekala... Eğer bilmeseydin, seni cengele kovalardım.»

Ne var ki Thu'nun eşyasıyla makineli tabancasını aldıldıktan sonra ihtiyar, köyün girişindeki çeşmeye onunla birlikte gitti. Çocuklar sürü halinde arkalarından geliyordu. Thu'nun yüzlerini hatırlayıp adlarını çıkaramadığı birkaç kız, uzun bir bambu kovayı bambu borudan akan suyla doldurdular. Sonra yana çekilip

(*) Kurtuluş Ordusu silahlarının büyük kısmını —yaklaşık % 80'ini— Amerikalılardan ve kukla ordudan savaş ganimetli olarak sağlamıştır.

yer açtılar. Thu köye girmeden önce yüzünü yıkamıştı, ama bir defa daha yıkadı. Gömleğini çıkarıp soğuk suyu ensesine, sırtına ve göğsüne döktü; tıpkı eskiden yaptığı gibi düz taşın üstünde, Met Baba'nın her zaman bıçağını bilediği aşınmış yerde durarak yıkandı.

Met Baba sessizce duruyor ve Thu'nun geniş sırtını seyrediyordu. Sırtı menekşe rengi yara izleriyle kaplıydı. Yanaklarından aşağı gözyaşları akıverdi, ama hemen bu yaşları sildi. Thu yaşları görmemişti, fakat çocuklar şaşırmıştı.

Evlerin damlarından koyu lacivert iplikler halinde dumanlar yükselmekteydi.

Yemek tuzsuz bir sebze çorbasıyla biraz balıktı. Balık konuğun onuruna özel olarak ikram edilmişti. Thu azık torbasını açıp Met Baba'ya bir topak tuz verdi. İhtiyar:

«Yarım kutu tuzum var» dedi. «Zit vermişti bana, genç savaşçıların bölge toplantısından döndüğünde vermişti. Ödül olarak aldığı tuzu hepimize dağıttı. Ama biz burda hastalara veriyoruz sadece.»

Met, Thu'nun verdiği tuzu çorbaya koymadı. Ordakiler arasında bölüştürdü; herkese birkaç parçacık düşmüştü. Tuzu alanlar her parçacığı ağızlarına atıyor ve dillerinin üstünde yavaş yavaş eritiyorlardı. Pilav pomchu soğanı karıştırılarak pişirilmişti. Met Baba tabağını kaldırıp:

«Yiyecekten yana darda değiliz» dedi. «Gelecek ürüne kadar yetecek pirincimiz var. Ama her evin kendine üç yıllık yedek ayırması gerekiyor. Sen devrim için savaşıyorsun. Birliğin önderi sana söylemiştir

elbette, Yankee'lere karşı uzun bir savaş sürdüreceği mizi.»

Sonra birden sordu:

«Parmakların tırnaksız mı kalacak, ha? Acaba yenden çıkmaz mı?» Tabağını hırsıyla kenara itip «Köyde bunu bilmeyen var mı?» dedi. «Bir parmak sadece üçte ikisi kalsa dahi yine de tetik çekebilir. Büyük armanın yanındaki Kisanu ormanından geçtin mi? Ağaçlar yayılıyor. Hiçbir şey bizim Kisanulardan daha güçlü değildir. Biri devriline, yerine başkası büyümeğe başlıyor. Tüm ormanı yok etmeyi başaramıyacak bu orospu çocukları. Ye, oğlum! Biz Stra halkı iyi pirinç yetiştiririz; ülkenin bu kesiminde en iyi pirinci biz yetiştiririz.»

Yemekten az sonra köy odası tarafından üç çan vuruşu duyuldu. Köy halkı Met Baba'nın evine akın akın gelmeğe başladı. Kızlar evden içeri girmezden önce çıralarını söndürüyorlardı. Fakat birkaç yaşlı kadın yanar çırallar ellerinde içeri daldı, amaçları Thu'yu ışıktaki bir güzelce görmektir; sonra da çıralarını ocağın içine atıp, ordaki ateşi harlandırırdılar. Yaşlı adamlar merdivenleri çıkarken, daha basamakların yarısında alçak sesle:

«Thu burda mı? Ona doğru dürüst bir şeyler yedirdin mi Met?» diye soruyorlardı.

Yaşlı bir kadın:

«Hey erkekler!» diye seslendi, «Zit için yer açın! Şuraya otur kızım!»

Thu o yöne doğru baktı. Zit karşısında oturuyordu. Bacaklarını yanlamasına uzatmıştı, etekliği ayak bileklerini örtüyordu. Thu birden irkildi: Karşısında oturan Mai idi. Gözlerine inanamadı. Zit tıpatıp ablasının modeliydi. Çocukken burnunun ucunda göze çarpan minik şişlik şimdi iyice ufalmıştı; kara kaşlarının

altında gözleri iri iri bakmaktaydı, berrak ve sakindiler. Yanı başına oturmak için dört beş çocuk itişirken Thu'ya uzun uzun baktı. Sonra bir parça soğuk bir sesle:

«Kağıdın var mı?» diye sordu.

Thu anlamadı.

«Ne kağıdı?» dedi.

«İzin kağıdı. Kağıt olmadan evini görmeğe gidemezsin. Köy komitesi tutuklar seni.»

Thu bir kahkaha attı. Kağıdı olmadığını, derin bir sıla özlemi çektiğini, köyüne kısa bir ziyaret yapmak için birliğini düpedüz terkettiğini söylemek isterdi. Ama Zit'in ciddi bakışları ve çevresinde oturanların bir şeyler bekleyen sessizliği karşısında bundan vazgeçip cebinden bir kağıt çıkardı, Zit'e uzattı.

«Tamam» dedi, «buyrun kağıdımı sayın siyasal komiser.»

Kız, Thu'nun kağıdını alıp ateşin ışığına tuttu. Bir düzine baş kağıdın üzerine eğildi. Çocuklar yazının harflerini hecelemeğe başladılar. Zit kağıdı dikkatle okudu; iki kez baştan başlayıp tekrar okudu.

Met Baba sordu:

«Tamam mı? İzini onaylanmış mı?»

Zit kağıdı Thu'ya geri verdi. Ancak o zaman ilk kez gülümsedi.

«Tamam. Birlik önderinin imzası var.» dedi. Sonra da «Yalnız bir gece mi kalacaksın?» diye sordu. Arından ekledi: «Güzel. Böylesi daha iyi. Şimdi nasıl olduğunu görmemiz için bu kadarı da yeter bize. Senin sözünü çok ettik burda.»

Oda şimdi konuşmalar ve gülmelerle dolmuştu. Herkes düşüncesini söylüyordu:

«Kağıtta imza var.. Her şey yolunda.. Sadece bir gece mi? Bu kadarı az ama..»

Gürültünün ortasında, Met Baba'nın sesi gümbürdedi:

«Ha.. ha! Tamam!»

Yaşlı adam birkaç çocuğu incitmeden kenara itti, Thu'nun yanı başına, ateşin kenarına oturdu. Piposunu ocağa vurup boşalttı, bir bambu çubuk alarak bununla pipoyu temizledi, sonra odadaki insanları sırayla gözden geçirdi. Herkes bekleyiş içindeydi, konuşmağa başlayacağını anlamışlardı. Dışarda çise halinde bir gece yağmuru yağıyor, hafiften bir rüzgar esiyordu. İhtiyar çok pesten bir sesle başladı:

«Yaşlılar bu öyküyü bilir. Gençlerin bazıları da. Çocukların ise besbelli hiç haberi yoktur.»

İhtiyar duralayıp, gözlerini açmış sessizce oturan çocuklara baktı. Sonra tekrar söze başladı:

«Thu, kardeşiniz Thu döndü.» Elini genç adamın omuzuna koydu.

«Sizlere ondan sık sık söz etmişimdir. Kendisi Kurtuluş Ordusuna katıldı, şimdi ise sadece bizi görmek için gelmiş bulunuyor. Bir gece için izinli. İzin kağıdında birlik önderinin imzası var. Parti sekreteri inceledi. Thu burda işte! Bizim halkımızdan biridir. Anası babası öldüğünde henüz çocuktı. Köy halkı tarafından bakılıp büyütüldü. Hayatı zordu, ama kalbi ırmağın suyu gibi tertemizdi. Onun gelişini kutlamak için bu gece ben de sizlere onun öyküsünü anlatacağım. Stra halkından herkes, dağlarımızı, ırmaklarımızı seven, kulağı işiten herkes öykümü iyi dinlesin ve aklında tutmağa çalışsın. Ben ölünce bunları çocuklarımıza, torunlarımıza aktarsın...»

Herkes büyülenmiş gibi susuyordu. Sadece bambu oluklardan akan yağmur suyunun şırıltısı ve ağaçların yapraklarına çarpan damlacıkların boğuk sesi duyuluyordu. Thu da susmaktaydı. Met Baba'ya bakı-

yordu. Ateşin titrek ışığı ihtiyarın adaleli vücudunda oynuyor ve Thu'ya çocukken uzun gece toplantılarında dinlediği eski destanların kahramanlarını hatırlatıyordu. Zit'e doğru baktı. Kız şimdi büyümüş, ormanın kıyısında koca ağacın altında gördüğü Mai kadar olmuştu. Ne var ki ağaç bu arada yolun üzerine devrilmiş ve gerillalar çevresinde hendeklerden bir labirent kazmışlardı. Zit gözlerini alabildiğine açmış, sakın ve düşünceli bakışlarla dinliyordu.

«Yaşlılar unutmadılar. Unutanlar sadece ölüler. Yaşayanlar hep hatırlayacaklardır. O zamanlar My-Diem'in askerleri ormanlarda yaban domuzları gibi dolaşıyorlardı. Süngüleri kanlı, kasketleri kan kırmızısıydı. Thu ise küçük bir oğlancıktı; boyu belime bile gelmiyordu. Ama bir gelincik kadar çevikti.»

Ah evet, ihtiyar unutmamıştı, gençler de unutmamıştı, Thu da. Zihninde anasından kalma küçük sepeti sırtında, küçük bir çocuk beliriverdi. Sepette biraz sebzenin altına saklanmış iki kutu pirinç vardı. Kayadan kayaya sıçrayarak cengelde yol almağa çalışıyor, devrimci bir çeteciye yiyecek götürüyordu. Kendisi kadar küçük bir kız ardı sıra koşuyor, anasını daha yeni diktiği uzun fistanının eteklerini eliyle yukarı kaldırıyor. Bir kuş gibi bir kayadan öbürüne konarken öndeki çocuğa sesleniyordu:

«Bekle beni Thu, bekle!»

Küçük oğlan dönüp kıza öfkeyle baktı.

«Çeneni tutamaz mısın, Mai? Gizli bir görev bu. Sense geyik gibi haykırıp ortalığı ayağa kaldırıyor-sun.»

Mai nerdeyse gülecekti, ama paylanmak korkusuyla susmuştu.

Evet, hatırasında her şey canlıydı. Her şey. Tek tek herkes Thu, Mai-Met Baba, çeteci... Sanki bütün bunlar daha dün olmuş gibiydi.

Çetecinin adı Quyet idi. Düşman birlikleri ülkenin bu kesimine gelince, gece gündüz ormanları taramışlardı. Silah seslerinin yankısı ve iz köpeklerinin havlamaları duyuluyordu. Ne var ki Kısoman köyünün halkı bir şeyden dolayı övünclüydüler: Beş yıl boyunca cengelin bu kesiminde tek bir devrimci dahi düşman tarafından yakalanmış ya da öldürülmüş değildi. Bu çeteciye önceleri gençler yiyecek götürüyor ve onu yanında nöbet tutuyorlardı. Derken Diem'in Amerikalı ajanları gelip eyleme geçtiler. Küçük Kısut'u köyün girişinde bir incir ağacına astılar.. «Komünistlere yiyecek götürmeğe kalkışacak herkesin sonu bu olacak!» diye tehditler savurdular.

Sonra da gençlerin cengele gitmesini yasakladılar. Bunun üzerine çetecinin yemeğini ihtiyarlar götürmeğe başladı. Ajanlar bunu da öğrendiler. İhtiyar Nhan Nine'yi ele geçirip kafasını kestiler, sonra da kesik başı saçlarından bir barut fıçısına bağladılar. Bu sefer ihtiyarların yerine çocuklar gitmeğe başladı. İçlerinde en heveslileri de Thu ile Mai idi, Thu'nun orman açmada işi olunca, cengele Mai gidiyordu. Mai'nin küçük kızkardeşi Zit'e bakması gerekince, Thu gidiyordu. Kimi zaman da birlikte giderlerdi. Hatta geceyi cengelde geçirdikleri bile olurdu. Bir çeteci yalnız bırakılmamalıydı; onu izlemişlerse Diem'in askerlerinin hangi yoldan geleceğini nasıl kestirebilirdi? Bir seferinde çeteci Quyet:

«My-Diem'in adamlarından korkmuyor musunuz?» diye sormuştu. «Sizi öldürebilirler, tıpkı Kısut'u ve Nhan Nine'yi öldürdükleri gibi.»

Quyet'in yanına çömelmiş duran Thu hemen ayağa fırlamış ve sert bir sesle:

«Met Baba diyor ki» demişti, «çeteciler cephedir. Onlar cephe olarak durdukları sürece, bu dağlar, bu ırmaklar bizimdir.»

Quyet cengelde Thu'ya ve Mai'ye okumayı öğretmişti. Bir bambu sapı kesmiş, düzlemiş ve yanyana üç el genişliğinde bir yazı tahtası haline getirmişti. Kısanu kurumuyla siyaha boyamış, üstüne de reçine sürmüştü. Sonra Thu üç gün yol alarak Ngoc Lin'i dağına gitmiş, ordan tebeşir olarak kullanılmak üzere bir sepet dolusu beyaz taş getirmişti. Mai, Thu'dan çok daha iyi öğrenci olmuştu. Üç ayda hem okumasını hem de yazmasını öğrenmişti. Altı ay geçmeden de iki basamaklı sayılarla hesap yapmayı başarmıştı. Thu daha yavaş kavlıyor, işin daha da kötüsü çok çabuk öfkeleniyordu. Bir seferinde Mai sınavda onu geçince, bambu tahtayı parçalamış, ırmak kıyısına seğırtmiş, bütün gün orda somurtup oturmuştu. Quyet'le konuşmak istememiş ve Mai'yi pataklamakla tehdit etmişti. Mai ise gelip yanına oturmuştu.

Yumuşak bir sesle:

«Burda kaldığın sürece ben de yanında kalacağım» demişti. «Geri dön Thu. Sana yeni bir yazı tahtası yaptım.»

Thu yerden bir taş kaptığı gibi kızın alnına indirilmiş, Mai'nin alnı kanamağa başlamıştı. Quyet kızın yarasını sarmak zorunda kalmıştı.

O gece Quyet, Thu'nun yanında yatarken çocuğun kulağına:

«My-Diem'in adamları beni öldürürse, yerime sen geçmelisin» diye fısıldamıştı. «Ama okuma yazma öğrenmezsen, asla devrimci olamazsın.»

Thu derin uykudaymış gibi davranmış, ama göz-

leri yaşla dolmuştu. Ertesi sabah Mai'yi saklandıkları mağaranın arkasındaki bir yere çağırarak:

«Söylesene kız» demişti, «şu harfin adı ne? Hani çengelli «O» gibi de, şiş bir karnı var.»

Mai başını döndürüp gülmesini güç tutmuştu.

«Belleğin çok iyi Thu,» diye fısıldamıştı, «o harfin adı 'b' dir.»

«Ah evet, 'b' elbette, 'b', ne eblehim ben.»

Thu harfleri ayırt etmek söz konusu olunca pek başarılı değildi. Fakat cengel patikalarını onun gibi bilen ikinci bir çocuk yoktu. Quyet'in bölgedeki bağlantı elemanı olmuştu. Hiçbir zaman bilinen yolları kullanmazdı. Düşman geçiş yollarını kapattığı zaman bir ağacın üstüne çıkıp durumu gözden geçirir, sonra da asla şaşırmadan yolunu saptardı. Bir ırmağı geçmesi gerekiyorsa, her zaman suyun en hızlı, en delice aktığı yeri arar, karşı geçeye burdan bir balık gibi yüzerek geçerdi.

«My Diem'in askerleri suyun durgun aktığı yerlerde pusu kurar» derdi, «delice aktığı yerlere ise uğramazlar.»

Fakat günün birinde Dac Nang ırmağını geçmek isterken — Quyet'in mektubunu bir yaprağa sarıp ağzına sokmuştu — birden tüfeklerin namlularıyla karşılaşır. Mektubu yutmağa bile davranamadı.

Üç gün sonra Thu elleri bağlı olarak askerler tarafından Kısoman'a getirildi.

Askerler, «Bize köydeki komünistleri söyle, yoksa öleceksin» diye tehdide başladılar. Bütün köy halkı çevrelerinde toplanmıştı. Met Baba, Thu'nun yanbaşıda duruyordu. Stra lehçesiyle Thu'ya yavaşça:

«Köyün yüzünü kara çıkarma!» dedi.

Thu sadece şöyle bir baktı; o zaman ihtiyar:

«Tamam» dedi.

Thu'nun sırtı bıçakla yol yol çizilmişti.

Askerler, «Göster komünistleri bize!» diye bağırdılar.

Thu, «Bağlarımı çözün» diye karşılık verdi. «Elçim bağlıyken nasıl göstereyim?»

Bir elini çözdüler. Thu karnını gösterdi.

«Aha, burda bir tane var» dedi.

Genişliği ancak anasından miras kalan sepetçik kadar olan sırtını yukardan aşağı bıçakla çizdiler. Açılan yaradan kan fışkırdı. Öğleden sonra kanın rengi koyulaşıp Kisanu'nun erguvan rengi özsuyna benzedi.

Askerler alıp götürürlerken Mai hıçkırarak ona sarıldı. Thu öfkelenmişçesine:

«Ağlama» dedi. «Ağlama, kulak ver diyeceklerime. Kendini yetiştir, bilgini artır. Ölürsem, benim yerime sen geçeceksin.»

Üç yıl sonra Thu köye döndü. Kontum hapishanesinden kaçmıştı. Sırtındaki yaraları iyileşmiş bulunuyordu. Ormanın kenarında, koca ağacın altında Mai'ye rastladı. Kız delikanlının ellerini tuttuğu zaman gözleri yaşla dolmuştu. Thu kızı gördüğünde gözlerine inanamamıştı. Ne kadar da büyümüş serpilmişti. Genç kız onu alıp köye getirmişti. Bütün halk tıpkı bugünkü gibi Met Baba'nın yanında toplanmıştı; evet, tıpkı bu günkü gibi.

İhtiyarın sesi, gecenin hayli ilerlemiş bu saatinde bir yankı gibi çınlamaktaydı:

«Tıpkı bu geceki gibi. Burda, bu evde, bu ateşin başında... Dışarda yine yağmur çiseliyordu. Ben yine burda oturuyordum, Mai de şurda, şimdi Zit'in oturduğu yerde. Öyle değil mi Thu?»

Evet, öyleydi. Tıpkı bugünkü gibiydi. Yağmur in-

cir ağaçlarının yapraklarında sesler çıkarıyor ve uzak-
tan bambu musluktan çeşmenin yalağına dökülen su-
yun şarılması duyuluyordu. Köy haiki Thu'nun hapisten
kaçışını kutlamak için Met Baba'nın yanında toplan-
mıştı. Mai, bu gece Zit'in oturduğu yerde, Thu'nun tam
karşısında oturuyordu; tıpkı Zit gibi kara kaşları ışıltı-
lı gözlerini gölgede bırakıyordu. Belki onun gözleri
Zit'inkinden daha az ciddiydi ve daha çok hayranlık
doluydu, ama aynı sakinlik, aynı açıklıktaydı. Ve Met
Baba da tıpkı bu akşamki gibi konuşmuştu.

«Mai» demişti, «Quyet'in bıraktığı kağıdı ver ba-
na. Oku şunu, Thu!»

Thu'nun tutuklanmasından kısa bir süre Quyet, Bay
bölgesinde göreve başlamış, ancak orda düşmanın pu-
susuna düşerek yaralanmıştı. Cengelde ölmezden ön-
ce Kısoman halkına bir mesaj yazmıştı. Thu kağıdı
ateşin ışığına tutarak yüksek sesle okumağa başladı:

«Thu, Mai, Kısomanlı kardeşlerim ve hemşirelerim.
Ben ölmek üzereyim. Sizler, siz hayatta kalanlar kar-
deşlerinizi, oklarınızı hazırlamalısınız. Onları cengelde
saklayın ki düşman bulmasın. Gün gelecek onları kul-
lanacaksınız. Ve sen, Thu, sıkı çalışmalısın ve bir dev-
rimci olarak yerime geçmelisin...»

Herkes ordaydı. Tang Baba, Pro Kardeş, Blom
Hemşire, yaşlı Broi Nine, Leng Baba. Bu geceden fark-
lı olarak bir kişi daha vardı: Mai da ordaydı.

Thu, Quyet'in mesajını okuduktan sonra çıralar ya-
kılmış, bütün köy halkı Met Baba'nın ardından yola ko-
yulmuştu. Cengele gidip orda özenle sakladıkları silah-
ları almışlardı. Thu üç gün yürüyerek bir kez daha
Ngoc Linh dağına gitmişti, ama bu sefer üç yıl önce
olduğu gibi tebeşir değil bir sepet dolusu bileği taşı
getirmişti. Ngoc Linh dağının tepesinde, yüz ayaklan-
manın çeliğini bilemeğe bile yetecek kadar taş vardı.

Kısomanlılar geceleri silahlarını bilediler. Gündüzleri Met Baba'nın önderliğinde koca bir orman parçasını açıp buraya Moniok ve Pomchu ektiler; öyle ki cengelin bir kesimi yeşil tarlalara dönüştü.

Bu sırada Dac Ha üssündeki askerler, Kısoman halkının kargılarını, saldırmalarını bilediklerini öğrenmişti. Tam hasat zamanı, Thu ile Mai'nin ilk oğullarının doğmasından az sonra bir sürü halinde geldiler. Kırmızı kasketli kumandanları Zuc'un hey heyleri üstündeydi.

«Bu Thu'nun işi» diye bağıırıyordu. «Eğer bu köpeği gebertmezsek, kim bilir ne belalar açacak başımıza!»

Met Baba ile Thu, köyün gençlerini cengele götürmüştü. Kayaların ve ağaçların arasına saklandılar. Saklandıkları yer köyden pek uzakta değildi. Burdan Diem birliklerinin geliş gidişlerini izleyebiliyorlardı.

Düşman dört gün dört gece köyde kaldı. Kırbaçlarından kimse kurtulamadı. Çığlıklar, inleyişler köyü doldurdu. Kumandan Zuc tüfeğini sallıyarak:

«Köyden çıkmak isteyeniyi gördüğünüz yerde vurun!» diye bas bas bağıırıyordu.

Kimse dışarı çıkamıyordu. Sadece küçük Zit, her akşam ortalık kararırken su boruları boyunca sürünerek çıkmayı başarıyor ve Met Baba'ya biraz pirinç götürüyordu. Dördüncü gün dönüş yolunda yakalandı. Çocuğu köyün meydanına getirip makineli tabancalarıyla üzerine ateş etmeğe başladılar. Her atışta biraz daha çocuğun yakınına nişan almağa dikkat ediyorlardı. Kurşunlar kulağının dibinden vızlıyarak geçiyor, saçlarını alazlıyor, minik ayaklarının dibinde havaya toprak sıçratıyordu. Ateşe başlandığı zaman küçük kız ilkin çığlıklar atmış, fakat yaklaşık onuncu kurşundan sonra yaşlarını silerek dudaklarını kenetlemişti. Dört bir yanı askerle çevrili oracıkta duruyor, ufacık gövdesi her

atışta irkiliyor, ama gözleri şu anda karşısında oturan parti sekreteri kızınki gibi sakın sakın bakıyordu.

Çocuktan en küçük bir bilgi sızdıramıyacağını anlayan Zuc, ablası Mai'yi tutuklattırdı.

«Dişi kaplanla yavrusunu enselersek, çok geçmez kaplanı da ele geçiririz» diye bağırıyordu.

Thu bu sözleri işitmişti. Köyün girişinde çeşmenin yakınındaki bir ağacın arkasına sinmiş duruyordu. Oradan köy odasının önündeki meydanı görebiliyordu. O kadar askeri Mai'yi ite kaka ortaya getirdiklerini gördüğü an, elleri ağacın gövdesine kaskatı kenetlenmişti. Kadın bebeğini sırtında taşıyordu. Çocuğu henüz bir aylıktı. Ne kadar da babasına benziyordu. Thu bez almak için Kontum çarşısına gidemediği için kendi peştemalını yırtmak zorunda kalmış, Mai bunun yarısıyla çocuğunu kundaklamıştı. Şimdi ise yavrucuk anasının sırtında mışıl mışıl uyumaktaydı.

Zuc:

«Nerde senin kocan? Nerde o pis komünist domuzu?» diye sormuştu.

Mai yana kaymış bebeğini çekerek sırtına güzelce yerleştirmiş, başını kaldırmış ve gözlerini açarak Zuc'a sadece bakmıştı.

Adam:

«Dilini mi yuttun cadı karı?» diye böğürmüş, sonra askerlere dönerek:

«Ne bekliyorsunuz be?» diye haykırmıştı.

Bodur bir herif elinde demir bir çubukla Mai'ye yanaşmıştı. Dilini gösterip yalanmış ve çubuğu yavaş yavaş havaya kaldırmıştı. Mai bir çığlık atarak sırtındaki çocuğu göğsüne kaydırıldığı anda, demir çubuk da sırtına inmişti.

«Nerde Thu?»

İkinci vuruş göğsüne gelmişti, ama kadın aynı an-

da bebeği arkasına kaydırmayı başarmıştı. Asker yeniden bir tane daha yapıştıınca, kadın çocuğunu bundan kurtaramamıştı. Bebek birden bir çığlık koparmış ve sonra sesi kesilivermişti. Asker daha hızlı vurmağa başlamıştı. Mai artık haykırmıyordu. Artık sadece vuruşların boğuk patırtısı duyuluyordu.

Thu'nun elleri ağacı bırakmıştı. Ayağa fırladı. Ama bir el onu omuzundan kavradı. Met'in sesini duymuştu:

«Hayır, sen değil Thu! Bana bırak...»

Thu, Met'in elini itmişti. O anda yüzünün aldığı hali ihtiyar hiç unutamıyordu: Gözleri birer kor parçasıydı. Met elini onun omuzundan çekmişti.

Korkunç bir nara! Thu meydanın ortasındaydı. Çubuklu herif sırt sırtüstü yere devrilmiş, kumandan Zuc köy odasına kaçmıştı. Tüfeklerin mekanizmaları takırdadı. Bebeğini göğsüne bastırmış olan Mai sürünerek Thu'nun kollarına atıldı; Thu ikisini birden kucakladı, gövdesini onlara siper ederek haykırdı:

«Ben burdayım, katiller! İşte burdayım!»

Ne var ki Thu, ne karısını kurtarabilmişti, ne de çocuğunu.

Met Baba kalın sesiyle:

«Hayır» dedi, «Thu karısını ve çocuğunu artık kurtaramazdı.» Göz yaşlarını beceriksizce sildi. Sonra sesini yükselterek anlatmasını sürdürdü:

«Thu, ne karısını kurtarabildi, ne de çocuğunu. Çocuk ölmüştü. Demir çubuk karnına gelmişti. Ve seni, Thu, seni yakaladılar, çıplak ellerinden başka silahın yoktu. Sımsıkı bağladılar. Ben bir ağacın arkasında duruyordum. Seni sarmaşanlarla nasıl bağladıklarını gördüm. Kurtarmak için yanına koşmadım. Koşamadım, benim de ellerimden başka hiç bir silahım yoktu. Cengele koştum, öteki gençleri aramak için. Onlar kar-

gılarını, bıçaklarını almağa gitmişlerdi. İyi dinleyin çocuklarım. Çok iyi dinleyin, sözlerime mim koyun. Öbürsem bunları çocuklarınıza sizler anlatmalısınız. Düşman tüfekte gelirse, varsın gelsin, biz de kargılarımızı almağa gideriz.

Askerler Thu'yu sarmaşanlarla bağlayıp köy odasında bir köşeye attılar. Sonra oturup Broi Kardeşten zorla aldıkları bir domuzu kızartıp güzelce tıkındılar.»

Karanlık bastırmıştı, Thu ne kadar sakın olduğuna şaşıyordu. Düşündü: Bebek öldü. Mai de herhalde ölmüştür. Ben de öleceğim. O zaman kim devrimci olacak? Parti ayaklanma emri verirse, köyümüze kim önderlik edecek? Met Baba hayli yaşlandı. Ama yeterince genç var. Zit büyüyecektir. Ablasından daha hırslıdır. Sadece tek bir şeye üzüliyorum, köyümün halkının silaha sarıldığı günü göremeyeceğim.

Zuc, Thu'yu hemen öldürmedi. Köy meydanında koca bir ateş yaktırdı. Herkesi orda toplanmağa zorladı. Sonra Thu'yu çözdürüp köy halkına döndü:

«Duydum ki..» dedi, «çinizden bazı köpekoğulları kargılarını, bıçaklarını bilemeğe başlamış. Bileyen bilesin, bunu gönlünüz bilir. Ama bıçağına, kargısına sarılmak isteyenler, gelip Thu'nun ellerini bir görsünler!»

Askerlerinden en güçlüsüne bir işaret yaptı. Her şeyden önceden hazırlanmıştı. Asker kütüklüğünden birkaç paçavra çıkardı. Bunları Thu'nun parmaklarına sardı. Sonra ateşin içinden yanan bir odun aldı. Fakat Zuc askeri durdurdu.

«Ben yapacağım» diyerek yanan odunu askerden aldı.

Thu sessizce duruyordu. Gözlerini Zuc'a dikmişti. Zuc şeytanca sırtarak yanan odunu Thu'nun yüzüne yaklaştırdı.

«Silaha sarılmak isteyen şu komünistin halini şimdi göreceğiz» dedi. «Kulağınızı açın da beni iyi dinleyin, gidinin vatan hainleri. Silah taşımak sizin harcınız mı ulan? Hayal kurmaktan vazgeçin!»

Thu'nun parmaklarından biri yanmağa başladı. İkinci parmağı da ateş aldı. Sonra bir parmağı daha... Kisanu reçinesi çok kolay yanıyordu. Bir anda Thu'nun parmakları on tane meşaleye dönüşmüştü. Thu gözlerini yumdu, sonra tekrar açtı, karşılara doğru dik dik baktı. Vay canına! Ateş yalnız parmaklarını kemirmekle kalmamış, göğsüne ve karnına da bulaşmıştı. Ağzında acı bir kan tadı hissetti, dudaklarını ısıırıp parçalamıştı. Fakat bir defa olsun haykırmadı. Quyet ona, bir devrimci asla merhamet dilenmez demişti. Thu da kendi kendine asla merhamet dilemiyeceğine söz vermişti. Alevler böğrünü kemiriyordu. Ah Quyet Kardeş! Bağıramaz mıydı? Thu mu bağıracaktı? Hayır, asla!

Zuc'un şeytanca kahkahaları kulağında çınılıyordu. Köyün yaşlıları ileri atılmışlardı, ama askerler hepsini geri çekilmeğe zorladı. Sonra birden, haykırırlar ve ayak sesleri duyuldu. Ne oluyordu?

Thu acı bir nara patlattı. Tek bir haykırıştı bu, ama hemen karşılığını aldı.

«Öldürün onları!»

Sesler büyüdü, koşuşmalardan köy odası zangırdadı. Askerler avaz avaz bağırıyorlardı. Derken Met Baba'nın sesi diğer bütün sesleri bastırdı:

«Öldürün hepsini!»

Evet oydu, ihtiyar karşısındaydı, iki eliyle uzun bir bıçak tutuyor ve Zuc ayağının dibinde boylu boyunca yerde yatıyordu. Çevresini köyün gençleri almıştı, her birinin elinde bir bıçak, parıldayan ağızları Thu'nun

Ngoc Linh dağından alıp getirdiği taşlarla bilenmiş bir bıçak vardı.

Sonra Thu, Brois Kardeşin sakın sesini işitti:

«Thu, Thu, kendine geldin mi? Bak, hepsini öldürdük. Onunu da. Bizim kargılarımız, bizim bıçaklarımızla. Bak Thu, bak!»

Thu'nun parmaklarındaki ateş söndürülmüştü. Ama meydanın orta yerindeki kocaman Kisanu ateşi yanıp durmaktaydı. Askerlerin cesetleri ateşin çevresinde orda burda yatıyordu.

İhtiyar Met meydanın ortasında duruyordu, kargısını yere dayamıştı, gür sesiyle bağırıyordu:

«Bu daha işin başı. Büyük ateşler yakın. Herkes, genç, ihtiyar, kadın, erkek, herkes bir kargı ya da bir bıçak alsın. Olmayan bambulardan kessin! Adam başı beşyüz tane! Her yerde ateşler yakın!»

Gong sesleri yankılandı.

Büyük ırmağın kıyısındaki Kisanu tepesinden başlayarak köyün bulunduğu cengel kesimine kadar her yerde büyük bir canlılık göze çarpıyordu. Her tarafta büyük büyük ateşler yakılmıştı.

Gece hayli ilerlemişti. Ama kimsenin bunu farketmediği yoktu. Yağmur giderek hızlanmıştı.

Met Baba başını kaldırıp çevresinde oturanlara baktı. Konuşmasına kaldığı yerden başlarken sakalının telleri titriyordu.

«İşte bütün öykü bu. Kısoman halkı o gece silaha sarıldı. Kısa bir süre sonra Thu bizi bırakıp gitti. Parmakları iyileşmişti. Ne var ki parmaklarında sadece iki boğum kalmıştı. Ancak bu haliyle de kargı tutabiliyor, bir tüfeği ateşliyebiliyordu. Duyduk ki Ngoc Linh dağının öte yakasında başka bir Zuc daha varmış, or-

da da halk ayaklanmış. Ayaklanmayı görmesi için Thu'yu yolladık, gidiş o gidiş.. Bunca zaman niye uzaklarda kaldın, hayırsız çocuk? Köyün kızlarının gözü yollarda kaldı.

İşte böyle, benim anlatacaklarım bu kadar. Şimdi sıra sende. Şu üç yıl içinde sen neler yaptın bakalım? Yüzümüzü kızartacak bir haltlar karıştırmadın ya. De bakalım yaptıklarını. My-Diem'in adamlarından kaç tanesini temizledin?»

Thu ayağa kalktı. Ateşe yaklaştı. Ne söylemeliydi? Halkına duyduğu derin sevgi bütün benliğini kaplamıştı. Sonunda:

«Met Baba ve siz hemşehrilerim!» dedi. «Ben... evet, ben bu Zuc'la karşılaştım.»

«Nerde?»

«Kendi üssünde.»

«Onu öldürdün mü?»

«Evet.»

«Vurdun mu?»

«Hayır.»

«Ne demek hayır?»

Thu omuzundan tüfeği çıkarıp yere dayadı.

«Şöyle oldu» dedi. «Onun bulunduğu üsse saldırdık. Ordakilerin hepsini son neferine kadar öldürdük.»

«Sahiden hepsini mi?»

«Evet, hepsini. Kumandanları yer altındaki bir korugana kaçtı. Teslim olmasını istedik, ama kabul etmedi. İçeriye el bombası attık, fakat duvardaki çıkıntılar onu koruyordu. Birliğimizin önderi «Kim yanına iner?» diye sordu. «Ben inerim» dedim. Sonra da içeri girdim. Her yer zifiri karanlıktı. Ama yine de yanına vardım. Üzerime ateş etti. Elinden tabancasını düşürdüm. Üzerime çullanmak istedi, ama ben ondan güç-

lüydim. Yere yatırıp dizimi göğsüne bastırdım. Cep fenerimi yaktım. «Beni tanıdın mı, Zuc?» diye sordum. Başını sallıyarak tanımadım dedi. «Ellerime bak» dedim. «Bu eller yine de tüfek tutuyor.» Gözlerini korkuyla döndürmeğe başladı. «Bak» dedim, «bir tabancam var. Bir bıçağım da. Ama ben seni ne tabancayla vuracağım, ne de bıçakla keseceğim. Kulak ver bana, Zuc, seni şu sakat parmaklarımla boğacağım.»

Zit sakın bir sesle sordu:

«Onu öldürdün mü?»

«Elbette.»

«Ama o Zuc değildi ki!»

«Onların hepsi Zuc!»

Met Baba ayağa kalkıp koca elini Thu'nun omuzuna koydu.

«Tamam!» dedi. «Tamam!» Yabansı bir kahkaha attı. Ötekiler de ona katıldı, odayı gülmeler doldurdu.

Büyük ırmağın kıyısındaki Kisanu kaplı tepeye top mermileri düşmeğe başlamıştı. Ama kimsenin umurunda değildi. İnsan sesleri düşen mermilerin boğuk güm-bürtüsünü bastırıyordu.

Thu ertesi sabah yola çıktı. Met Baba ile Zit bir süre onunla birlikte yürüdüler. Büyük ırmağın kıyısındaki Kisanu ormanına kadar geldiler. Geçen geceki top ateşinden birkaç büyük ağaç devrilmişti. Yarılan kısımlardan akmış olan özsuğu yaz güneşinde parıldıyordu. Fakat çevresinde bir yığın genç ağaç boy atmaktaydı. Hele filizler... keskin uçlarıyla birer süngü gibi topraktan dışarı fışkırmışlardı.

Orda bir hayli durup uzaklara baktılar. Kisanu ormanları göz alabildiğince ufka kadar uzanıyordu.

Kısanu öyküsü Güney Vietnam'ın orta yaylasında, il başkenti Konsum dolaylarında, Stra ulusal azınlığının yaşadığı bölgede geçmektedir.

Azınlıklar tarih boyunca Vietnamlılar tarafından sürekli ekonomik ve politik baskılar altında tutulmuştur. Bunun sonucu azınlıklarda Vietnamlılara karşı düşmanca bir tutumun yerleşmesi olmuştur. Özellikle avcılık ve tarımla geçinen dağ halkları Vietnamlıları istilacı saymışlar ve ulaşılması güç bölgelere çekilmişlerdir. Feodal düzenin ürünü olan bu halk grupları arasındaki zıtlasmadan Fransız sömürgecileri yararlanmışlar; çoğunluk halkının sömürülmesi ve baskı altında tutulmasında azınlık insanlarını kullanmışlardır. Bütün Çin-Hindinde devrimcilerin karşısına özellikle **azınlık**ları çıkarmışlardır. Azınlıkların yaşadıkları köylerde ileri gelenlere para vererek ve bazı küçük ayrıcalıklar sağlıyarak birkaç oymağı kendi saflarına çekmeyi başardılar.» Bu durum ancak İkinci Dünya Savaşından sonra Viet-Minh elemanlarının dağ oymaklarına giderek, onları devrim safına çekmeğe çalışmalarıyla değişti. Devrimciler onlarla birlikte yaşayıp, onların geleneklerini benimsediler, onlarla evlendiler ve oymaklar arası çatışmaları önlemeğe başladılar. Bu Viet-Minh devrimcileri dağ oymaklarının tarım tekniklerini geliştirmelerinde de çok yararlı oldular. Ayrıca azınlıkların başlıca dilleri Viet-Minh tarafından geliştirilip yazı dilleri haline getirildi. Bütün bu olumlu çabalar,

aralarında Orta Vietnam yaylasında yaşayan Rhade, Bahnar ve Jarai gibi büyük oymakların da bulunduğu, dağ oymaklarının çoğunun Viet-Minh'in sadık müt-tefikleri olmasını sağladı.

Cenevre Konferansının sona ermesi üzerine bu oy-maklar halkından en az onbin devrimci savaşçı, dü-zenli Viet-Minh kıtalarıyla birlikte güneyi terketmişti. Bunların birçoğu, konferansta kararlaştırılan süre için-de iki Vietnam'ın birleştirilmesinin gerçekteştirileme-yeceğini anladıkları için tekrar geri döndüler. Yeniden alıştıkları hayatı sürmeğe koyuldular, ancak oymakdaş-larına Kuzey Vietnam'da gördükleri, özerk bölgelere ilişkin bilgileri de aktardılar. Bu özerk bölgelerde otu-ran azınlıklar için Kuzey Vietnam, sınırlı bir özyöne-tim düzeni geliştirmişti. Bu olgunun Güney Vietnam'daki etnik azınlıkları derinden etkilemesi doğaldı. Gü-ney Vietnam hükümetinin azınlıklar karşısındaki poli-tikası ise çok farklıydı. Burda azınlıklara göstermelik bir özerklik bile söz konusu değildi. Üstelik toprakları sık sık ellerinden de alınıyordu. Okul ve hastane sa-yısı ise sömürge yıllarına oranla azalmış bulunuyor-du.» (Horlemann-Gang, s. 114)

Diem rejiminin baskısına başlıca oymaklar karşı çıkıp, temizleme hareketlarına katılmayı ve asker ol-mayı reddetmeğe başlayınca, direnişlerini kırmak için üzerlerine birçok cezalandırma seferleri düzenlendi. Bu oymakların savaşçıları ele geçirdikleri, ya da kendi yaptıkları silahlarla baskınlar düzenleyip pusular kura-rak hükümet birliklerinin seferlerini çoğu kez başarı-sızlığa uğrattılar. Hükümet birliklerinin bu seferler sı-rasında geçtikleri yerleri yakıp yıkması, halkın gözünü korkutmak için cinayetler işlemesi, ayaklanmaların öteki bölgelere de sıçramasına yol açtı. «Direniş sa-vaşçıları pek az insanla 1959 ortalarında Kontum, 1960

güzünde Ban Me Thuot dayanak üslerini kurdular. Hükümet üslerine karakollarına baskınlar düzenleyerek çok miktarda silah ve cephane ele geçirmeyi başardılar; ayrıca birçok köyü de tahkim ettiler. 1960 Ekiminde hükümet birlikleriyle gerillalar arasında ilk büyük hesaplaşma Kontum ilinde oldu. Bu çatışma ilkin düzenli Kuzey Vietnam ordusunun Güney Vietnam birliklerine saldırdığı sanısının uyanmasına yol açtı. Daha sonra sadece subayların Kuzey Vietnamlı oldukları ileri sürüldü, ancak bu sav da kanıtlanamadı. Çok sonraları işin içyüzü anlaşıldı: Dağ oymakları halkından bir genç 1954'de Kuzey Vietnam'a gitmiş ve 1959'da 29 arkadaşıyla birlikte geri dönerek Kontum ilinde direniş savaşını başlatmış. 1961 sonlarında Kontum ilinde bütün köyler Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin denetimine girmiş bulunuyordu. Halkın hükümet birliklerine karşı düşmanca tavır alması kesinlik kazanmıştı.» (Aynı Eser, s. 116)

Güney Vietnam'da orta yaylanın büyük bir stratejik önemi vardı. Cengel patikasının düzeltilmesi ve yan yollarla desteklenmesi ile meydana getirilmiş Ho Chi Minh yolu, Kuzey Vietnam'dan gelip Laos üzerinden bu yaylaya uzanıyordu. Yiyecek maddeleriyle silah yardımının taşınması bakımından bu yol şebekesi çok önemliydi. Amerikan emperyalistleri on yıldan fazla bir zaman boyunca sürekli bombardımanlar düzenleyerek, ormanları yakarak, çağdaş tekniğin yoketmeğe ilişkin en son icatlarını deneyerek bu yolu kapatmağa çalıştılar. Elde ettikleri sonuç, yolun her geçen yıl biraz daha iyi işlenmesi oldu.

Yayla bölgesinin özellikle hava meydanları yapımı için çok elverişli olduğu düşünülürse, FNL'nin bu bölgeyi elinde tutmasının önemi daha iyi anlaşılır. Ulusal azınlıklara davranış bakımından kukla hükümet ile

FNL arasındaki görüş aykırılığı dikkate alınır, FNL'nin dağ oymaklarını kendi safına çekmesine şaşmamak gerekir. FNL'nin on nokta programında bu görüş 7. ci noktada kesinlikle saptanmıştır:

«Ulusal azınlıklar için özerklik hakkı güvence altındadır. Vietnam halkının büyük ailesi çerçevesi içinde, azınlıkların oturduğu bölgelerde özerk yönetimler kurulacaktır.

Çeşitli uluslar arasında eşit haklar güvence altındadır. Her ulusun kendi konuşma ve yazı dilini kullanmak, bu dili geliştirmek, kendi törelerini ve geleneklerini korumak ya da değiştirmek hakkı vardır. Amerikalıların ve Diem hükümetinin ulusal azınlıkları Vietnam halkı içinde zorla eritmek ve farklı işlemlere uğratmak şeklinde kendini gösteren uygulamaları kesinlikle kaldırılacaktır. Ulusal azınlıkların kendi bünyeleri içinden çıkmış ve özel eğitim görmüş kimselerin önderliğinde ekonomi ve uygarlık alanlarında ilerlemelerini sağlamak, onları halkın genel gelişim düzeyine erdirmek için gerekli her türlü yardım yapılacaktır.»

FNL, emperyalizme ve yeni sömürgeciliğe karşı bu programın ilkelerini hareket noktası yaparak, ulusu oluşturan bütün halkların ortaklaşa savaşını yürüttü. Böylece halkların arasındaki zıtlıkları gidermeyi ve onları gerçek düşmana karşı seferber hale getirmeyi başararak, sosyalizmin kurulması yolunda ulusal demokratik devrim koşulları içinde önemli bir merhaleyi aşmış oldu.

FİLDİŞİ TARAK

Kulübe kamışlarla kaplı ovanın ortasındaydı. Çevresini kuşatan bir dizi ince Mangrov ağacı, ay ışığında bir kuşak gibi görünüyordu. Yükselen su ağaçların dibinde şırıltılar çıkarmaktaydı.

Yola çıkmayı beklemek zorundaydık. Kimi yere uzanmış, kimi de tahta bir peykenin üzerine yanyana sıkışıp oturmuştu. Zamanı kısaltmak için birbirimize öyküler anlatmağa karar verdik. Yaşlı bir adamı hiç unutamam, gerçekten çok yetenekli bir öykü anlatıcısıydı. Öykülerinde, özellikle direniş savaşlarına ilişkin olanlarında gülmekten kırılacak hale gelirdik. Anlatmağa başlamazdan önce şeytanca gülümser ve sanki bakın şimdi size neler neler anlatacağım dercesine çevresindekileri şöyle bir süzerdi. Fakat nedense o gece kendisinde bir değişiklik vardı. Anlatmağa davranıyor, ama biz dinlemeğe hazırlanınca susuyordu. Derken başını öne eğip gözlerini suya dikti, oturduğu yerde sessiz kaldı. Biz de birbirimize takılmayı bırakıp, ciddi bir şeylerin anlatılacağını sezerek beklemeğe koyulduk. Dışarda fırtınamsı bir rüzgâr esiyor, dalgalar Mangrov ağaçlarına çarpıyordu. Kulübe sarsılıyor ve bir kayık gibi sallanıyordu. Birkaç leylek ürkmüştü, kanat çırparak havalandı. Rüzgâr ve dalgalar ihtiyara birşeyler hatırlatmış olmalıydı, sanki uzaklardan gelen bir sesi dinlercesine dikkatle dışarıya kulak veriyordu. Sonra hafif fakat etkileyen bir ses-

le öyküsüne başladı. Bakışı alabildiğine uzak ufka ve karanlık gökyüzüne çevrilmişti.

Olayın üstünden bir yıldan fazla zaman geçti, ama her hatırlayışımda korkulu bir rüyadan uyanmış gibi heyecana kapılırdım.

O günlerde M.G. üssünden D.A. üssüne gitmem gerekmişti. Motorlu kayık kenarda duruyor, bizse onu kimin yöneteceği merakı içinde bekleyorduk. Telaşımız sadece meraktan değildi. Yola çıkmazdan önce menzil yöneticisi, bizi uzun ve tehlikeli bir yolculuğun beklediğini, kimi zaman motorla kimi zaman da yaya gideceğimizi söylemişti. Suda giderken helikopterler tarafından kolayca seçilebilir, karada yürürken de arama komandolarınca gafil avlanabilirdik. Helikopter tepemizde uçarken sakın durmamız ve dümencimiz ne derse ona aynen uymamız gerekiyordu. Bu da kaderimizi onun eline bırakmak demekti. Bu yüzden de haklı olarak dümencinin kim olduğunu bilmek istiyordum. Karanlıkta görebildiğim kadarıyla ince uzun boylu, genç bir kızdı; omuzuna bir Amerikan karabinası asmış, boyuna da bir eşarp takmıştı. Görevini sektirmeden yürüteceği izlenimini uyandıran bir hali vardı.

Duyduklarımdan, bu menzilde çok açığöz bir kızın ulaşım görevlisi olarak çalıştığını biliyordum. Bir gün devrimcilerden bir kabileyi götürmüş. Bir ırmağı geçmezden önce onları kıyıdan uzakta bir pirinç tarlasının içinde bekletiyor. Erkek arkadaşıyla birlikte çevreyi gözden geçirmek üzere yola çıkıyor. Irmağın kıyısında bir meyve bahçesine varınca, orda bir pusu kurulmuş olduğunu sezinliyor. Hiçbir telaş belirtisi göstermeden arkadaşına «Her şey yolunda» diyor. «Sen geri git, ötekileri al getir. Ben de öte yakaya geçip kayığı alacağım.»

Düşman iyice işitsin diye de bunları yüksek sesle

söylüyor. Aynı anda da gizlice bir işaret veriyor. Kılavuz arkadaşı hızla geri dönüp yolcuları birkaç kilometre ötede başka bir yerden ırmağın karşı yakasına geçiriyor. Kız ise iki el bombası tuzağı hazırlıyor ve rahatça ırmağı geçiriyor. Bu sırada düşman pusuda çok iyi bir av yakalayacağı umuduyla beklemektedir. Zaman geçer, ama ne gelen var ne giden. Komandolar aldatıldıklarını anlarlar, karşılıklı birbirlerini kalayladıktan sonra yerlerine dönerler. Yolda el bombası tuzağına çarparlar, birkaçı öbür dünyayı boylar. Daha sonraları öyküyü ballandırmak için kimileri kızda çok güçlü bir koku alma yeteneği bulunduğunu, bu sayede düşmanı keşfettiğini, Yanke'ler ile kukla askerleri kokularından ayırt edebildiğini söylediler.

Eğer bizim kayığı yönetecek olan kız, aynı kızsak korkmak için neden yok diye düşündüm.

Merakımdan «Menzilde kaç kadın çalışıyor?» diye sordum.

«Sadece iki, bir aşçı, bir de ben.»

Demek oydu, hiç kuşkusuz oydu, birden ferahladım. Sesinden onsekiz, bilemedin yirmi yaşında olduğu sonucuna varmıştım. Ona kanım kaynamıştı, daha başka şeyler sormak istedim. Fakat motoru işletmeğe uğraştığını görünce bu niyetimden vazgeçtim. Kız motorun ipini diske sardıktan sonra doğrulup yanımızdaki kayığa döndü ve «Ben önden gideceğim, tamam mı?» dedi.

Kayıktaki ulaşım görevlisi, «Tamam, tamam, yolun açık olsun?» diye bağırdı.

Birkaç kişi ona Hai —Büyük— Hemşire dedi, birkaçı da Ut —küçük— Hemşire. Kız onlara neşeli neşeli cevaplar verdi. Adamlarla sanki onlar küçük kardeşleriymiş gibisine bir edayla konuşmuştu. Sonra da nazik bir dille bizden önemli şeylerimizi ceplerimize

koymamızı, ya da ayrı bir paket yapmamızı söyledi; böylece helikopterlerin saldırısına, ya da iz süren komandoların baskınına uğrarsak öteberimizin kaybolmasını önlemek istiyordu.

Menzil yöneticisinin aksine bu çeşit durumların olabileceğini bize hayli yumuşak ve tatlı biçimde anlattı. Sonra da eğilip motoru çalıştırdı. Kayık yavaş yavaş Mangrov ağaçlarının sık kuşağından sıyrıldı; giderek hızlandı. Havada tatlı bir serinlik vardı. Kızın uyarısı üzerine yolcular eşyalarıyla uğraşmağa başlamışlardı. Bana gelince, kağıtlarımdan ve yol paramdan başka şeyim yoktu; onları da bir çantada taşıyordum. Birden aklıma fildişi tarak geldi. Çantamı açıp içinden tarağı çıkardım, kağıtlarla birlikte bir paket yaparak iç cebime koydum, cebimi de bir çengelli iğneyle kapattım.

Küçük tarak çok yakın bir arkadaşımın bıraktığı tek mirastı bana. Ona ne zaman baksam her seferinde bir yalnızlık duygusu içimi kaplar ve acı bir üzünc duyarım:

1954'de barışın yeniden kurulmasını izleyen günlerdeydi. Arkadaşımla birlikte köyümüzü görmeğe gitmiştik. Mekong deltasında ırmakların birisinin kıyısında bulunan bu köyde ikimiz yakın komşuyduk. İkimiz de 1946 başlarında, Fransızların ilimizi istilasından sonra direniş savaşına katılmıştık. Arkadaşım ailesinin altıncı çocuğuydu. Bu yüzden de adını Sao koymuşlardı. O günlerde biricik kızı henüz oniki aylıktı. Karısı kurtarılmış bölgeye geçip, onu görmeğe her gelişinde gelecek sefer kızını da mutlaka getirmesini söylerdi; ancak kadıncağız oraya gelmek için cengeli geçmek zorunda olduğundan bunu yapmayı bir türlü göze alamıyordu. Zaten kendisi için bile bu yolculuk hiç de kolay

bir iş değildi. Sao da bu yüzden onu pek azarlayamıyordu.

Sekiz yıl süreyle kızını sadece küçücük bir fotoğrafta görmüştü. Şimdi ise evine gidiyordu; anlatılması olanaksız babalık duygusu içinde yerinde duramaz olmuştu. Kayık iskelele yanaşıyordu. Kıyıda küçük bir kız gördü; sekiz yaşlarındaydı, saçları oğlan çocuğu gibi kesilmişti, siyah pantolon ve kırmızı çiçekli bir ceket giymişti. Bir evin ön avlusunda bir mangrov ağacının gölgesinde oynuyordu. Arkadaşım kayığın kıyıya yanaşmasını bekleyemedi, karaya atladı, kayık geriye itildi, az kalsın suya düşecektim. Kocaman adımlarla kıza doğru yürüdü, sonra olduğu yerde durup kaldı.

«Thu, kızım!» diye bağırdı.

Aynı anda ben de ardından yetişmiştim. Arkadaşım kız kendisine koşup gelecek ve boynuna sarılacak diye bekliyordu. Birkaç adım daha attı, öne eğilip kollarını açtı, kızı kucaklamağa hazırlandı. Arkadaşımın bağırmasından ürken küçük kız, iri gözlerini açmış bakıyordu; dalgın ve şaşkın bir bakıştı bu. Arkadaşım duygularına daha fazla egemen olamadı. Birden heyecanlandığı zamanlar sağ yanağındaki yara izi kıpkırmızı kesilir, bu da yüzüne korkunç bir görünüm verirdi. O anda yüzü yine böyle bir hal almıştı. Ağır adımlarla kıza yaklaşıp titreyen sesiyle «Gel kızım, gel bana!» diye mırıldandı.

Kız anlamadı ve bana, sanki bu adam kim diye sorarcasına kaçamak bir bakış fırlattı. Yüzünün rengi birden attı. Kaçmağa ve «Anne! Anne!» diye bağırmağa başladı.

Sao olduğu yerde mihlanıp kalmıştı. Gözlerini kızdan ayıramıyordu. Yüzü acıyla kasılmıştı; kolları çaresizlik içinde aşağı sarktı.

Yolculuğumuz hayli uzun sürdüğü için evde ancak üç gün kalabilecektik. Bu kadarcık bir zaman da Thu'nun babasına alışmasına yetmezdi. Üstelik babasının geceyi annesinin yanında geçirmesine de razı olmadı. Var gücüyle karşı çıkarak arkadaşımı yatağından dışarı attı. Adamcağız kızla uzlaşmak için bütün gün türlü yolları denedi, ama çabaları hep başarısızlıkla sonuçlandı. Kız bir defacık olsun ona «Baba» demedi. Annesi babasını yemeğe çağırmasını istedi, «kendin çağır» cevabını aldı. Bunun üzerine annesi öfkelenip kocaman bir oklavayı kaptığı gibi kızı dövmeğe kalkışınca, ancak o zaman boyun eğdi ve yarım ağızla «Yemeğe gel!» diye seslendi.

Sao yerinden kımıldamayıp duymamış gibi davrandı, baba demesini bekliyordu. Ancak kız mutfaktan çıkmadı, sadece sesini biraz daha yükselterek «Yemek hazır!» dedi.

Sao yine hiç oralı olmadı. Bunun üzerine kız içerlemiş bir halde anasına dönüp «Dediğini yaptım, ama duymuyor işte» dedi.

Sao kızına bakıp başını hafifçe sallıyarak gülümsedi. Ancak öylesine kaygılıydı ki nerdeyse ağlıyordu, hem de hüngür hüngür. Karısı bir sonraki yemeği hazırlamak için bazı şeyler satın almak üzere dışarı çıktı; gitmezden önce pilav tenceresini ateşe koyup Thu'ya gerekirse babasını yardıma çağırmasını söyledi.

Bir süre sonra pilav pişti. Kız tencerenin kapağını açıp pirinci büyük bir çomakla karıştırdı. Tencere hayli ağırdı; kızcağız bunu tek başına sacayağından kaldırıp suyunu kolay kolay boşaltamazdı. Sao'ya baktı. O anda direncinin artık sona erdiğini ve babasından yardım dileyeceğini düşündüm. Ne var ki kız ba-

şını hızla öte yana çevirip yüksek sesle, «Pilav pişti!» dedi. «Suyunu boşaltın, lütfen!»

Ona yardımcı olmak istedim.

«Baba demelisin, suyu boşaltmama yardım et baba diye söylemelisin.»

Sözlerimi duymamış gibi davrandı; inadından dönmeyerek sadece «Pilav pişti» dedi, «daha fazla pişmeli!»

Sao yerinden kımıldamadı.

«Pilavı yakarsan annenden dayak yersin» diye gözünü korkutacak oldum. «Baba demen yeter, yardım et baba desene!»

Tenceredeki su iyice foturduğı için korkmağa başladı; açıkça belli oluyordu; gözlerini yere çevirip düşünmeğe başladı. Henüz inadından dönmeğe pek niyetli görünmüyordu. Bir bez alıp tencereyi kendi başına kaldırmayı denediyse de beceremedi. Tekrar babasından yana baktı. Su adamakıllı fokurduyordu. Kız çaresizlikten bunalmıştı, nerdeyse ağlıyacaktı. Bir tencereye bir bize baktı. Hem acınacak hem gülünecek bir hali vardı. Sonunda ayaklarının ucuna basarak duvardan büyük bir kepçe aldı, bununla tencerenin suyunu boşaltmağa koyuldu; Bir yandan da anlaşılmayan birtakım sözler mırıldanıyordu. Hali gerçekten pek acıktıydı.

Yemek sırasında Sao ona bir topak sarı balık yurmurtası verdi. Kız yemek çubuğuyla topağı tabağının kenarına itti, sonra bir vuruşta dışarı attı, aynı anda tabaktaki pirinçler de etrafa saçıldı. Babası bu davranışına kızarak sırtına bir şaplak indirdi.

«Niye bu kadar inatçısın?» diye bağırdı.

Küçük kız ağlayacak, ya da kalkıp gidecek diye bekledim, ama yerinden kıpırdamadı, sadece başını önüne eğdi. Bir süre öyle kaldı, sonra yumurta topa-

ğını alıp tekrar kutusuna koydu. Ardından ayağa kalktı, sessizce ırmak kıyısına gitti. Kayığa atlayıp zincirini çözdü, bunu yaparken de kasten hayli gürültü çıkardı. Kürek çekerek karşı yakaya geçti. Anneannesine koşup olup bitenleri anlattı ve ağladı. Akşam üzeri annesi onu almağa gitti. Eve gelmesi için hayli dil döktü, ama boşuna.

Sao ertesi günü yola çıkmak zorundaydı. Karısı son geceyi onunla birlikte geçirmek istiyordu; bu bakımdan kızın kendisiyle gelmesi için fazla üstelemedi.

Ertesi sabah Sao'yu uğurlamak üzere bir yığın hı-sım eve geldi. Thu da anneannesiyile birlikte ordaydı. Sao herkesi selamlamakla uğraştığından kızına pek al-dırmıyormuş gibi görünüyordu. Karısı öteberisini top-layıp çıkın etmişti. Küçük kız ya bir köşede yalnız başına dikiliyor, ya da kapıya yaslanıp babasını çev-releyen insanları süzüyordu. Biraz değişmişe benziyor-du, artık kaşlarını da çatmıyordu. Yukarı çekik göz kapakları hiç kıpırdamıyormuş gibi bir izlenim uyan-dırıyor ve gözlerini daha da iri gösteriyordu. Bir şey-ler düşündüğü açıkça belliydi.

Herkesle vedalaştıktan sonra tam ayrılacağı sıra-da Sao'nun gözleri kızını aradı. Bir defacık olsun onu kucaklamak istediği belli oluyordu. Ama yine kaçıp gider diye sadece kızına şöyle bir bakmakla yetindi. Bakışları yumuşacıktı ve hüznün doluydu. Kızın gözle-rinde bir seğirmenin gelip geçtiğini farkettim.

Sao yavaş sesle «Allahaismarladık» dedi.

Kızın köşeciğinde dikilip kalacağını sanıyordum. Fakat birden çığlık çığlığa «Baba! Baba!» diye bağırdı.

Onun çığlığı ortalığı kaplamış bulunan sessizliği yırtıvermiş ve herkesin yüreğine işlemişti. Bu «Ba-ba!» çığlığı, nice yıllar benliğinin derinliklerinde sak-lı durmuş bir özlemin dile getirilişi halinde koparılmış-

tı. Küçük kız kollarını babasının boynuna kenetledi. Var gücüyle göğsüne sokulup «Baba!» diye hıçkırdı, «seni bırakmam baba! Yanımda kal!»

Babası onu göğsüne bastırırken, kız da babasının yanaklarını, saçlarını, boynunu ve yüzündeki uzun yara izini öpüyordu.

Anneanesi bir gece önce neler olduğunu bana sonra anlattı. Kızın babasını kabul etmek istemeyişinin nedenini bulmak istiyor. Ona niçin baba demek istemediğini soruyor.

Kız, «O benim babam değil» diyerek kendini yatağa atıyor.

«Nerden çıkardın bunu? Baban uzun zaman evden uzak kaldı. Onun için tanımadın.»

«O adam fotoğraftaki baba gibi değil.»

«Ama senin baban. Belki biraz daha yaşlı gösteriyor; kolay mı, aradan bunca zaman geçti.»

«Daha yaşlı oluşundan değil. Benim babamın yüzünde yara izi yoktu.»

O anda büyükanne her şeyi anlıyor. Oturup küçük kıza durumu açıklıyor; babanın Fransızlara karşı savaşmak için köyden gittiğini ve yaralandığını söylüyor. Ayrıca Fransızların kanalın öte ucundaki üsde nasıl cinayetler işlediklerini de anlatıyor. Kız bütün bunları ses çıkarmadan dinliyor; birkaç defa yüzüstü kapanıp büyük insan gibi inliyor. Ertesi sabah da anneannesinden kendisini eve götürmesini istiyor.

Kız hâlâ babasına sımsıkı sarılmış duruyordu. Sao gözyaşlarını artık tutamaz olmuştu, ama ağladığını kıızı görsün de istemiyordu. Bir eliyle kıızı göğsüne bastırırken, öteki eliyle yaşlarını siliyordu. Kızın saçlarını öperek, «Bırak baba gitsin» diye mırıldandı, «yakında yine geleceğim.»

Kız, «Hayır!» diye bir çığlık atıp babasına daha

da sıkı sarıldı. Kollarıyla bacaklarıyla sarılıyor, omuzları tirtir titriyordu. Yanımızdakilerin çoğu gözyaşlarını tutamaz olmuşlardı. Benim için de kolayca sıyrıl-verilecek bir durum değildi bu; Sao'ya birkaç gün daha burda kalmayı seve seve önermek isterdim. Ancak böyle bir öneriyi yapmam doğrusu çok güçtü. Zira güneyde mi kalacağız, yoksa kuzeye mi nakledileceğiz bilmiyorduk. Kararlaştırılan zamanda dönmek ve eğer kuzey yolunu tutacaksak gerekli hazırlıkları yapmak zorundaydık. Hemen gitmeliydik; kaybedilecek zamanımız yoktu. Yanımızdakiler küçük kızı avutmayı dediler.

Sao'nun karısı:

«Thu, yavrucuğum, bırak baba gitsin. Yakında yine gelecek, ülkemiz birleşince hep yanımızda kalacak.»

Anneannesini kızın saçlarını okşayarak:

«Sevgili küçüğüm, bırak babayı! Sana dönüşünde bir tarak getirmesini söyle!»

Thu hıçkırarak, «Bana bir tarak getir, baba» dedi. Sonra da babasının boynundaki kollarını çözüp yere indi.

Bir süre sonra Sao ile birlikte Doğu Nam-Bo'ya gittik. Orda halkın örgütlenmesi işinde çalıştık. 1954 ile 1959 arasında durum çok kötüydü. Amerikan uydusu Diem rejimi direniş hareketinin eski üyelerini yakalıyordu. Cengele çekilmek zorunda kaldık. Orda hayatımız baştan başa serüvendir, hepsini anlatmağa kalksam sabaha kadar bitiremem. Kimi zaman bir gece içinde üç kez, izimizi süren komandolarca kuşatıyorduk. Gün oluyordu ağaç yapraklarıyla karnımızı doyu ruyarduk. Bütün bunlar ayrı birer öykü.

Geceleri hamaklarda yatıyor, üstümüze plastik örtülerini çatı niyetine geriyecekler. Sao ikide bir bana kızına vurmuş olduğundan dolayı içinin sızladığını söy-

lüyordu. Bir seferinde ansızın yerinden doğrulup «Burda sık sık fil avına gidiyorlar» dedi, «acaba biz de bir parça fildişi bulamaz mıyız? Bir yolunu arayacağım bunun. Kızıma bir tarak yapmak istiyorum da.»

O günden sonra hep bu umutla yaşadı.

Çok geçmeden erzakımız tükendi, ok ve yayla avlanmak zorunda kaldık. Tüfek kullanamazdık, güvenlik nedeniyle cengelde sessiz kalmamız gerekiyordu. Nasıl fil avlandığından da haberimiz yoktu. Fakat günün birinde bir tanesinin yolu bizim kampa düşüverdi. Ancak kimse ona bir av gözüyle bakmadı; ama Sao fili avlamağa karar vermişti. Bir arkadaşıyla birlikte bir çalılığın ardına sınıyorlar ve hayvanın atış menzili içine girmesini bekliyorlar. Sonra da fili tam gözünden vuruyorlar.

O günü bugün gibi hatırlarım. Cengele yağan sağanak kesilmişti. Yağmur damlacıkları yaprakların üstünde parıldıyordu. Sesler işittiğim sırada plastik örtümün altında çalışıyordum. Başımı kaldırıp baktım ve kampa gelen cengel patikasında Sao'yu gördüm. Bir fildişi parçasını yukarı kaldırmış habire sallıyor ve bir çocuk gibi sevincinden yerinde duramıyordu.

Daha sonra oturup 20 milimetrelik bir mermi kovanını döve döve küçük bir testere haline getirdi. Artık onu ikide bir fildişi parçası üzerinde çalışırken görüyorduk; bir kuyumcu dikkatini, becerisini ve özenini gösteriyordu. Çalışırken kendisini seyretmek hoşuma giderdi. Normal koşullarda günde iki, üç diş açıyordu. Çok geçmeden onbeş santim boyundaki tarağı bitirmeyi başardı. Arkasına da özene bezene şu sözü oydu:

«Kızım Thu'ya - babasından.»

Kızının yararlanma olanağından yoksun bulunduğu bu tarak Sao için bir avunma kaynağı olmuştu. Bazı geceler tarağı eline alıp uzun uzun gözden geçirdiğini

ve saçlarına sürterek perdahladığını görürdük. Sao kızını tekrar görmek özlemiyle kavruluyordu. Ne var ki bir felaket gelip çattı. 1958 sonlarıydı, henüz silahlı savaşa başlayamadığımız günlerdeydi. Amerikalılar ile kukla birliklerin ortaklaşa baskınına uğradık; Sao bir Amerikan uçağından atılan kurşunları göğsüne yedi ve öldü. Can çekişirken konuşamıyacak derecede güçsüzdü. Ama yine de elini cebine sokup tarağı çıkarmayı başardı. Tarağı bana doğru uzatarak gözlerimin içine baktı. O andaki bakışını anlatmağa kelime bulamam. Sadece şu kadarını söyleyeyim ki, o günden sonra bu bakışlar gözümün önünden hiç gitmedi.

Ağzımı kulağına yaklaştırarak yavaşça «Tarağı kızına götüreceğim» dedim. Sao bunu işitti ve gözlerini bir daha açmamak üzere yumdu.

Şunu da eklemeliyim ki arkadaşlar, o karanlık günlerde sadece yaşıyanlar saklanmak zorunda değildi; ölüleri de saklamak gerekiyordu. Sao'nun mezarı görünür yerde olamazdı, düşman keşfederse hemen en rezil biçimde tahrip ederdi. Mezarın yerini belli etmek için yakınındaki bir ağacın kabuğuna bir işaret kazdım .

O günlerde bizimkiler işte böyle yaşıyor ve böyle ölüyorlardı. Dayanılr gibi değildi, silaha sarılmak artık bir zorunluluk olmuştu.

Bir süre oldukça güvenli bir direniş üssünde kaldım. Bu sırada hısımlarımdan biri beni görmeğe geldi. Thu'nun fildişi tarağını onunla göndermek istedim, ama hısım bana kızın anasıyla birlikte Saigon'a, ya da sazlı ovaya göçettiğini söyledi.

Onların oturduğu köyde Amerikalılar ile kukla birlikler To Cong(*) kampanyasına girişmişler, dehşet sa-

(*) Komünist olduğundan şüphe edilenleri gammazlama kampanyası 1957'de başlatıldı.

çan baskınlar yapmışlar ve halkı toplama kamplarına götürmek için evleri yakmışlardı. Bir iki yıl içinde köyde kimse kalmamıştı.

Kayığın içinde tarağı hâlâ elimde tutuyordum. Arkadaşımın bakışı içimde kanayan bir yaraydı. Motor homurdanıp duruyordu. Canımızı eline teslim ettiği-miz kılavuz kızın yüzünü yakından görmek arzusu uyandı içimde. Gece pek o kadar karanlık değildi. Gök-te şuraya buraya serpilmiş tek tük bulut vardı. Bu zayıf ışıktaki kızı sadece yandan görebiliyor, oldukça yuvarlak yüzünü ve tasvire gelmez gözlerini seçebili-yordum. Onu daha önce bir yerlerde görmüşüm gibi bir his vardı içimde.

Ansızın biri bağırdı:

«Bir uçak! Bir uçak!»

Kayık, yolcuların telaşlanmasından sallanmağa baş-ladı. Herkes bağırsıyordu:

«Kıyıya götür, çabuk!»

«Uçak nerde?»

«Işığı arkamızda!»

«Kıyıya kır dümeni! Avcı uçağı bu!»

Genç kız hız kesip gökyüzüne baktı.

«Hayır, uçak değil bu! Bir yıldız!»

Onun sakın sesi kayığın içinde düzeni yeniden kur-muştu. Motora yeniden hız verdi.

Günlerce sürmüş yürüyüşlerden sonra böylesine bir motor yolculuğu benim için gerçek bir eğlence ol-muştu. Ancak ne var ki düşman uçakları korkusu key-fimi kaçırmaktaydı. Üstelik motor da çok ses çıkarı-yordu; bu gürültüde onların gelişi duyulamazdı.

Kayık şimdi boş bir tarlanın içinden geçen bir ka-nala sapmıştı. Ortalıkta evden eser yoktu, sadece uzak-larda birkaç bambu kümesi göze çarpıyordu. Sanki içimden geçenleri sezmişçesine genç kız hızı artırdı.

Sular kayığın burnuna çarpıyor ve kıyıya vuran dalgalar yaban bitkilerin saplarını, köklerini oynatıyordu.

Kayıktakiler tam bir sessizlik içinde yolculuğun keyfine kendilerini kapıp koyvermişlerdi ki, genç kız birden motoru stop ettirip bağırdı:

«Uçaklar!»

Kayığı bir bambu kümesinin içine soktu. Arkamızdaki ikinci kayık da aynı şekilde buraya sığındı. Derken Amerikan helikopterlerinin uğultusu duyuldu. Kızın dillere destan olmuş koku duyusunun keskinlik derecesini bilmiyordum, ama motorumuzun sesi kulak tırmalarken helikopterlerin uğultusunu duymuş olması doğrusu inanılır gibi değildi.

Kayık sallandı ve birkaç yolcu dengesini kaybeder gibi oldu. Kız hemen onları sakinleştirmeye çalışarak, «Telaşlanmayın amcalar!» dedi. «Onlar henüz hayli uzakta. Yavaşça kıyıya atlayıp bir kenara sinin. Üzerinize ışıldak vurursa olduğunuz yerde kalın, sakın kıpırdamayın!»

Kız bunları söylerken kayıkta benden başka kim varsa hepsi kıyıya atlamıştı bile. Ben de atlamağa davranıyordum ki kız seslendi:

«Kal burda, amca. Kayıkta adam az olunca tehlikesi yoktur.»

Birisi kalkıp da bana öğüt verecek olursa, dediğini yapmak gelmez içimden. Geigelelim bu sefer kızın hali beni öylesine etkilemişti ki kayıkta kaldım.

Helikopterler kanalın öbür ucundan geldiler; ışıkları üzerimize çevriliydi. Motorların gürültüsü havayı sarsıyordu. Giderek yaklaşıyorlardı. Bu çeşit görevlerde Amerikalılar gencl olarak üç helikopter kullanıcılar; biri yeri aydınlatır, diğer ikisi ateş açar.

Kız yeniden öğüt verdi:

«Üstünü yapraklarla ört, sakın kıpırdama!»

Helikopter ısıldığına ilk kez yakalanıyordum. Işığı bana rastlayıp da kendimi bu ışınların çiğ aydınlığı içinde bulunca, üstelik helikopter pervanelerinin havayı döğüşünü üzerimde hissedince, bizi görmüş olmaları diye düşündüm. Çalı çırpıyla yaptığım kamuflaj, kasırgaya uğramışçasına havaya savrulmuş, altına sakladığım sırt çantam cascavlak ortaya çıkıvermişti. Benim işim tamam diye düşündüm ve kendimi küçültmek için başımı omuzlarıma doğru çektim. Kız içimden geçenleri sezmişçesine beni sakinleştirmek istedi:

«Onlar bizi göremezler bizim gördüğümüz gibi.»

Ancak bu sefer sözleri beni öncekiler kadar etkilememişti. Kafamın içinde bir ses «Atla suya!» diyordu. Ama son anda kendimi tuttum.

Çirkin ışık giderek gücünü yitirdi ve makinelerin gümbürtüsü helikopterler uzaklaştıkça azalarak sonunda kayboldu. Ortalık yine karanlığa gömülmüştü. Ben de yine geri gelirler korkusuyla bir türlü yerimden kıpırdayamıyordum.

«Onların amacı güç gösterisi yapmak» dedi kız, «yoksa hiç bir şey gördükleri yok. Bizim yapacağımız sakin olmak ve kıpırdamamak.»

Sonra önümüzde uzanan tarlayı gözden geçirdi ve ötekileri kayığa çağırdı. Birkaç kişi sırlıslıkla olmuştu. Çamura bulanmış giysilerini değiştirirken homurdanıp duruyorlardı. Motorumuz yeniden takırdamağa başlamıştı.

Gece yarısından sonra karaya yanaşıp yolumuza yayan devam ettik. Arka arkaya dizilip balçıklı, kaygan, engebeli bir pirinç tarlasını bata çıka geçmeğe koyulduk. Sandaletlerimizi elimizde taşıyor ve attığımız her adımda bastığımız yeri yokluyorduk. Buna rağmen yine de sürekli kayıp yere yuvarlanıyorduk.

İrmak kıyısına yakın bir yerde kız, kafilenin dur-

masını istedi. İki kişiyi çevreye göz atmaları için ileriye yolladı.

Yarım saat geçmeden gözcülerimiz bir komando birliğine rastlamıştı. Bu sefer her zaman yaptıkları gibi ırmak kıyısı boyunca saklanmamışlar, aksine açık arazide pusu kurmuşlardı. Her yandan silah sesleri geliyor ve başımızın üstünden vızır vızır kurşunlar geçiyordu.

Kız, «Thu kardeş» dedi, «kafileyi sen götür, ben burda kalıyorum.»

Söyleyişindeki edadan kızın birlik önderi olduğu sonucunu çıkardım. İçimden garip bir duygu onun da bizimle gelmesi için gidip yalvarmağa zorluyordu beni. Ne var ki ben davranıncaya kadar kız çoktan kaybolmuştu.

Bombalar ıslık çalarak üzerimizden geçiyor ve aramızda bir yerlere düşüyordu. Bir çukurun içine sıışmış yüzü koyun yatıyor, başımızı bile kaldıramıyorduk.

Solumuzdan bir karabinanın ateş ettiğini duydum. Bir anda düşmanın bütün ateşi o yöne çevrildi. Kızın işiydi bu, düşmanın dikkatini bile bile kendi üstüne çekmişti.

Ardından «Haydi fırla, Thu!» buyruğu geldi.

Bizim kafile ileriye atıldı. Böylesine silahlı çatışmalara alışık değildim, ama yine de korkmadım, aklım hep kızdaydı. Şu anda acaba ne yapıyordu, hep onu düşünüyordum. Çılgınca bir tempoyla koşarak tarlayı geçip bir fundalığa vardık, ordan ırmağa ulaştık. Karşı yakaya rahatça geçtik.

Ateş gittikçe şiddetlenmişti. Kızın karabinasının sesini seçmeğe çalıştım, ama boşuna. Kaygılarım gidecek artıyordu.

Komandalardan gücümüzün yettiğince bir an önce

kurtulmak için koşup duruyorduk. Bu yüzden de kararlaştırılan yere vaktinden çok daha erken varmıştık. Burası bir köyde yol ayrımıydı. Ne var ki öyle pek uzun boylu beklememize gerek kalmadan D.A. üstünden yeni kılavuzlarımız çıkageldi.

Bir ananas tarlasında toplandık; tarladaki bitkiler düşmanın püskürttüğü zehirli kimyasal maddelerden kavrulmuştu, üzerlerinde tek bir tane meyve kalmamıştı. Kafilemizden eksik olan yoktu. Birkaç kişi lastik sandaletlerini, birkaçı da ırmağı geçerken sırt çantalarını yitirmişti. İçlerinde en yaşlıları ben olduğum halde, benim hiç bir şeyim eksik değildi.

Fakat hepimiz ölesiye yorgunduk. Kılavuzlarımız bir gece dinlenmemize izin verdiler. Birçoğu hamaklarını kurmayı akıllarına bile getirmeden kendilerini yere attılar; öteberilerini başlarının altına yastık yapmışlardı. Çok geçmeden uykuya daldılar. Bense uykuyla uyanıklık arası sıkıntılı bir haldeydim. Rüyamda kendimi anayurdum olan ilin yollarında görüyordum:

Çoğu köyün görünümü garip şekilde değişmişti; halk evlerini yıkmağa ve toplama kamplarına göçetmeğe zorlanmıştı. Bahçeler bile baştan başa değişmişti. Sonra Sao ile birlikte köyümüze dönüşümüzü gördüm; ardından da son kez birbirimizi görüşümüzü, Sao'nun hâlâ yanımda taşıdığım tıraşı bana verişini. Zaman zaman uyanıyor ve bizi korumak için geride kalanları, özellikle de genç kızı düşünüyordum.

Kendi kendime «Kıza ve öteki ulaşım elemanlarına ne oldu?» diye soruyordum; ardından yorgunluk beni yeniden uykuya çekiyordu.

Bir ara ayak sesleri, konuşmalar ve gülüşmeler duyar gibi oldum. Derken uyandım ve tan yerinin ağardığını gördüm. Gökte yol yol bulutlar vardı. Heyecanlı konuşmalar oluyordu. Genç kız ordaydı, tepeden tır-

nağa sıırılsıklamdı, giysileri çamura batmıştı. Demek bize tam zamanında yetişmişti. Grubun yanına gittiğimde, kız da vedalaşmak üzereydi. Bu sefer kendisini yakından iyice gördüm. Komandolarla çarpışmış ve ölümden kıl payı kurtulmuştu, ama sanki hiç bir şey olmamış gibi bir hali vardı. Teni güneşten yanmıştı, gözleri parılıyordu, yirmi yaşından fazla olamazdı. Küpeleriyle insanda bir çocuk izlenimi uyandırmaktaydı. Bana doğru yöneldi. Hayranlığımı ve minnettarlığımı dile getirmek istiyordum; gülümseyerek kendisini selamladım ve «Yeğenim» dedim, «senin için çok korktum. Ailenin kaçınıcı çocuğusun sen?»

«İlk çocuğu, amca.»

«Öyleyse ne diye sana Ut Hemşire diyorlar? Yoksa evlendiğin...»

«Hayır» diyerek sözümü kesti. «Ben hem ilk çocuğum, hem de son. Ailenin tek çocuğu benim.»

«Hangi köyden geldin? Daha önce bir yerde rastlaştık gibi geliyor bana.»

«Culao Gieng'liyim.»

Doğduğum köyün adını duyunca afalladım. Gözlerinin içine bakarak tekrar sordum:

«Che Mei bölgesindeki Gulao Gieng mi? Long Chan Sa ilinde değil mi?»

«Evet.»

«Peki, adın ne senin?»

«Thu.»

«Thu mu?» diye hayretle bağırdım. «Sahi mi? Babanın adı Sao, anneninki de Binh değil mi?»

Öylesine şaşırmıştı ki, hiç bir şey söyleyemedi, olduğu yerde kalakaldı. Beni yukardan aşağı şöyle bir süzdü. Bu sırada D.A. üssünün kılavuzları kafileyi yola çıkartmağa uğraşıyorlardı. Ama onların ne dediklerine aldırmış bile etmiyor, daha doğrusu o anda başka

şeyler duymak istemiyordum.

Yerimden kımıldamadan «Dur, bir dakika!» dedim. İkimiz de şaşkınlığın etkisinden kurtulamamıştık. Kız iri gözlerini üzerime çevirmiş hâlâ bakıp duruyordu.

Evet, gerçekten yeğenimin gözleriydi bunlar.

«Baban Sao değil miydi?» diye tekrar sordum.

«Evet... sen nerden biliyorsun?»

Heyecanımı bastırmağa çalışarak titreyen sesimle devam ettim:

«Ben senin Ba Amcanım. Babanın ayrıldığı günü hatırlıyor musun? Hani sana tarak getireceğine söz verdiği günü?»

Başını hafifçe eğerek «Evet» dedi.

Bunun gibi beklenmedik karşılaşmalar direniş savaşları sırasında sık sık oluyordu. Kıza bakarak fildişi tarağı cebimden aldım.

«Bunu sana baban yolladı. Kendi elleriyle yapmıştı.»

Şaşkın yüzünde gözleri daha da irileşmişti. Tarağı aldı. O anda babasının kendisinden ayrıldığı günü hatırladığı halinden belli oluyordu. Durum bana acıların en büyüğünü hazırlıyordu. Şu sırada çok mutlu olduğunu görüyor ve bu mutluluğu yıkmak istemiyordum. Onun için gerçeği söylememeyi daha uygun buldum:

«Baban iyidir. Kendisi eve gidemiyordu. Tarağı sana götürmemi benden rica etti.»

Kız bir şeyler mırıldandı, göz kapakları titreşti.

«Yanılıyorsun» dedi, «bu tarak babamın değil.»

Afallamıştım. İçime kurt düşmüştü.

«Baban Sao, annen Binh değil mi?»

«Evet.»

Kız nerdeyse ağlıyacaktı. Gözlerinde yaşlar ısıldamağa başlamıştı. Ama kendisini toparlayıp:

«Eğer yanılğın yoksa» dedi, «o zaman yalan söylüyorsun demektir; beni üzmemek için yalan. Ben babamın öldüğünü biliyorum.»

Gözlerini kırpıştırıyor, yanaklarından aşağı göz yaşları süzölüyordu.

«Acıya katlanırım ben. Yalan söylemene gerek yok. İki yıl önce öğrendim babamın öldüğünü. Onun için de anneme yalvarıp beni ulaşım görevlisi olarak çalıştırmasını istedim.»

Daha da konuşacaktı, ama sözler boğazında düğmlenip kaldı. Başını öne eğdi, yere bakmağa başladı. Bense susuyordum. Arkadaşlar yola çıkmam için seslenip duruyorlardı. Daha fazla kalamıyacağımı biliyordum. Oysa kızıdan adresini öğrenmek, annesinin ve hısımlarının sağlığını soruşturmak isterdim. Thu'ya rastlamanın sevinci pek kısa sürmüştü. Gitmek zorundaydım. Yüzüne bakıp sadece:

«Hoşça kal, kızım!» diyebilirdim.

Dudakları kıpırdadı, bir şeyler mırıldandı, ama ne dediğini anlayamadım. Biraz uzaklaştıktan sonra geriye dönüp baktım, kızın ağır adımlarla ardımız sıra geldiğini gördüm. Bir pirinç tarlasının kenarındaki hendeğin yanında durdu. Tarladaki güdük pirinç otları rüzgârın altında oynaşıyor ve adeta dalga dalga ona doğru koşuyordu. Kızın arkasında hindistan cevizi ağaçları vardı; zehirli kimyasal maddelerden yapraksız kalmış hindistan cevizi ağaçları dev balık kılçıkları gibi göğe yükseliyordu. Dallarından yer yer taze yapraklar fışkırmıştı. Ağaçlar uzaktan havaya kalkmış kılıçlardan bir orman gibi görünmekteydi.

Nguyen Sang'ın «Fildişi Tarak» öyküsü yirmi yıllık bir zaman kesitini kapsar. Bu süre içinde Vietnam halkı ilkin Fransız sömürgecilerine karşı savaştı. Bu savaş sömürgecilerin 1954'de kesin yenilgiye uğratıldığı destansı Dien Bien Phu zaferine kadar sürdü. Ardından Amerikan emperyalistleri ile onların kuklalarına karşı yeniden savaş başladı. Halkın hiç sönmeyen fedakarlık ateşiyle sürdürülen bu savaşta giderek daha da büyüyen zaferler kazanıldı. 1933'de Long Xuyen'de doğan Nguyen Sang, her iki emperyalist güce karşı savaşmak zorunda kalmış bulunan kuşaktadır. 1949'da devrimci orduya katıldığında, bu ordu artık savunmayı bırakmış ve saldırı girişimini düşmanın elinden almış bulunuyordu. (1946 sonlarında Viet Bac'da Fransız savunması çökertilmişti.) Viet Minh'in 1950'de Kızılırmak deltasının bir kesimini Tai yaylasından ayıran sınır bölgesinde kazandığı zaferle savaş talihi Fransız ordusundan uzaklaşmış ve artık sürekli savunmada kalmasına yol açmıştı.

1945 Ağustos devriminin başarıya ulaşması ve Demokratik Vietnam Cumhuriyetinin kurulmasından sonra, 2 Eylül'de tüm Vietnam için bağımsızlık ilan edilince, Fransız emperyalistleri Japon faşistleriyle düzenledikleri komploda yitirdikleri sömürgeci iktidarlarını askeri yollara başvurarak yeniden ele geçirmeğe kalkıştılar. İngiliz birliklerinin de desteğiyle Viet - Minh yönetimini yıkmak üzere saldırıya geçtiler. Güneydoğu Asya

müttefik kumandanlığından Güney Vietnam'daki askeri harekâtın sorumluluğunu üstlenmek yetkisini aldılar. (1 Ocak 1946) Sonra da güneyi «temizlemeğe» başladılar. Bütün önemli kentleri işgal ederek Ekim ayında Kuzey Vietnam'a girdiler. Bunun üzerine halk, direnişin yürütülmesi için üç çeşit silahlı örgüt kurdu: 1) Köy düzeyinde savunma birlikleri (köy milisi). Bunlar her şeyden önce kendi köylerini savunacaklardı. Ancak düşmanın daha büyük çapta eyleme geçmesi halinde onların ikmal yollarını tahrip edeceklerdi. 2) Bölgesel gerilla birlikleri. Bunlar daha geniş bir bölgenin halından oluşturulacak ve o bölgedeki işgalci birliklerle savaşacaktı. Küçük birlikleri pusuya düşürecek, büyük çapta harekât sırasında ise düzenli orduya destek olacaklardı. 3) Düzenli ordu. Özellikle düşmanın harekete geçireceği yedek kuvvetlerle uğraşacak ve büyük çaptaki eylemleri üstlenecekti.

Her üç basamakta da direniş savaşçıları çok yakın işbirliği yaparak çalıştılar. Halk yığınlarının siyasal güçlerinden destek gördüler. Onlarla bir birlik oluşturdular. Bu birlik düşmanın saldırıları karşısında her geçen gün biraz daha sağlamlaşmıştı. Bu sağlamlığın kanıtı meydandadır: Fransızlarla savaş sekiz yıl sürdü; bu süre içinde büyük devlet Fransa'nın tüm askeri gücü Vietnam halkının silahlı birlikleri karşısında tam bir çöküntüye uğradı. 1950'den sonra Amerika'nın savaş harcamalarının üçte ikisini üstlenmesi de sonucu değiştiremedi.

Dien Bien Phu bozgunundan sonra Amerikan emperyalistlerinin Fransızların yenilgisinden ders almış olmaları ve Vietnam'dan ellerini çekmeleri beklenirdi. Oysa tam bunun tersi oldu.

Diem'in kukla hükümetini kurması ve Cenevre konferansının dağılması üzerine, Amerikalılar yeni sömür-

geci baskı politikaları için Vietnam'da elverişli koşullar arama çabasına giriştiler. Böylece birkaç hedefe birden varmayı amaçlıyorlardı: 1) Güney Vietnam'ı komünizme karşı bir savunma kalesi yapmak istiyorlardı. Özellikle 1949 Çin devriminin zaferiyle komünizm, güneydoğu Asya'da emperyalizmin korkulu heyulası haline gelmişti. Çin Halk Cumhuriyetini kısa süre içinde alma stratejisi gereği olarak Amerika bütün Çin-Hindi'nde askeri üsler kurmağa, kukla ordular eğitmeğe ve bunların giderlerini üstlenmeğe başladı. 2) Güney Vietnam'ı Amerikan tüketim malları için serbest pazar haline getirmek istiyorlardı. Tarımsal alanda tek yanlı işletmelerin kurulmasını teşvik ettiler, böylece Güney Vietnam gittikçe daha fazla Amerikan sanayi ürünlerine bağımlı duruma getirildi. 3) Ham maddelerin —örneğin Japon emperyalistlerinin de ilgilenmiş oldukları Güney Vietnam kıyılarındaki petrolün— rakipsiz şekilde sömürülmesini garanti altına almak istiyorlardı.

1954'de Vietnam halkının gücü tüm Vietnam'ı emperyalizm baskısından kurtarmak için savaşmağa yetecek durumda değildi. Cenevre konferansı o zamanki güçler ilişkisini belirliyor ve halk kurtuluş hareketinin diplomatik-hukuksal alanda başarısını simgeliyordu. Halk savaşıyla yok olmanın sınırına getirilen Fransız emperyalistleri Kuzey Vietnam'dan vazgeçmek ve iki yıl içinde yapılacak serbest seçimlerle Vietnam'ın barışçı yoldan birleştirilmesini kabul etmek zorunda kalmışlardı. Cenevre Konferansı Vietnam halkı için büyük bir zaferdi, ama hiç de tastamam değildi. Amerika, Vietnam devriminin henüz tüm ülkeyi kendi büyüklüğündeki emperyalist bir gücün saldırısına karşı savunacak kadar güçlü olmadığını görüyordu. Onun için Cenevre anlaşmasının, dilediği zaman ayak altına alabileceği bir kağıt parçasından daha fazla bir anlamı yoktu.

Vietnam savaşının tarihi göstermiştir ki, emperyalistler hiç bir zaman kendiliklerinden haksız isteklerinden vazgeçmezler ve çıkarlarını zedeleyecek anlaşmalara yanaşmazlar. Onlardan ödün koparmak, onları sömürü ve baskıdan arınmış bir barışa yöneltmek için sadece tek bir yol vardır; bu da: Tüm halkın bir askeri güç oluşturarak direniş savaşına geçmesidir. Diplomasi her zaman sadece gerçek güç ilişkilerinin yarattığı durumları onaylar; her zaman silahlı çatışmaların gelişimine ayak uydurur ve bu savaşımla elde edilen sonuçların bir ifadesi olur.

Nguyen Sang, genç kız Thu'da Fransız ve Amerikan emperyalizminin baskısı altında büyümüş ve işgalcilere karşı direniş savaşından başka bir şey tanımamış olan ikinci kuşağı tasvir etmektedir. Thu ile rastlaşma 1965'de Amerika'nın savaşı «Amerikanlaştırma» eylemine gişiştiği ve «yerel savaş» stratejisini uygulamaya başladığı sırada geçmektedir. (Bu dönem «Yaşlı Adamın Rüyası» öyküsünde ve buna ilişkin açıklamada anlatılmıştır.)

BU TOPRAK BİZİM

Yer altındaki gizlenme yeri artık hazırды. Siper kazmağa ve tüfek elde savaşmağa başladım başlayalı yaptıklarımın içinde en çok bu işte zorlanmıştım. Islak toprağın üstüne oturup sırtımı bir ağaca yasladım, ellerimi dizimde kavuşturdum, yorgunluktan soluk soluğaydım.

Bizim bölgenin karargahından doğru bir yaylım ateş cayırtısı koptu. Çok sürmeden hafifledi, sonra her şey sustu. Yeniden ateş başlar diye bekledim, ama hiç bir şey olmadı.

«Demek işleri bitti» diye düşündüm; gökyüzüne baktım.

Üzerimde dallardan yapraklardan incecik bir koruyucu çatı vardı. Düşman uçaklarından atılan son aydınlatma bombalarının donuk ışığı, ağaran günün soluk aydınlığına karışıyordu. Ansızın ağır bir nakliye uçağının yorgun, biraz da bıkkın homurtusunu duydum; bu uçaklara iri yapısı, hafif şiş karnından dolayı yengeç salçası hammalı adını takmıştık.

Yavaş yavaş sabah oluyordu. Cengel buhar soluyordu. Sis bulutları ağaçların arasında asılı duruyor, gittikçe daha da yoğunlaşıyorlardı.

Kendi kendime «Uçaklar bu havada iş başı yapabilmek için en azından bir saat beklemek zorunda kalacaklar» dedim.

Esnedim, baltamı alıp ormana seğirttim, gizlenme

yerimin üstünü örtmek için birkaç dal kesmeğe koyuldum.

Bizim bölük at nalı biçiminde bir çizgi üzerinde ormana yayılmış aynı işi yapmaktaydı. Buranın toprağı gerçekten çok sertti; fakat kazdığım delik yine de hiç kötü olmamıştı. Dalları giriş yerine koyup üstüne biraz toprak serptim. Toprağı da yeşil yapraklarla örttüm. Yarım saata varmadan bütün işim bitmişti. Ellerimi pantolonuma sürerek temizledim. —Ne yapalım su yoktu— Tüfeğimi temizlemek için de cepbane çantamdan benzine batırılmış bir çaput çıkardım. Şarjörü doldurup süngümü özenle sildim. Böylece kullanmak zorunda kalırsam Yankee'nin etine güzelce batsın istiyordum.

Tüfeğin dipçiğini yanağıma dayadım, üzerine yağmış bulunan çiyin serinliğini duyuyordum. Bütün dikkatimi vererek tüfeği bir ağaca dayadım, sırt torbamı açıp biraz mermi çıkardım, bunları cepbane çantama koydum. Sonra da biraz tütün alıp not defterimden bir yaprak yırttım. Sırt torbamı tekrar bağlayıp gizlenme deliğimin yanına koydum, silahı da üzerine yatırdım.

Yarım topak pirinç lapası, bir yudum su ve sigaradan çekeceğim birkaç nefesle şimdi artık akşama kadar savaşılabildim.

Ortalık iyice aydınlanmıştı. Sisler duman gibi ormandan yükselip kayboluyordu. Güneşin ilk ışıkları ağaçların arasından süzüldü ve parlak ışın demetleri halinde yere indi. Bir karatabuk çiy damlalarını gagalıyor ve şarkı söyleyerek daldan dala sıçırıyor, bu sırada kuyruğu tempo tutarcasına bir yukarı bir aşağı oynuyordu.

Sabahın bu saatinde savaş alanını kaplamış bulunan hüzünlü sessizlik içinde kuşun şarkısı, insanı rahatlatan bir banyo etkisi yapmaktaydı.

Yanımdaki delikten dışarı çıkan Huynh kuşa doğ-

ru baktı ve bir çocuk gibi gülümsedi. Birlik önderi Quang da kuşa bakıyordu. Çok geçmeden bütün yedinci bölük karatavuğu seyre koyulmuştu. Ne çare ki kuşun şarkısıyla keyif çatmamız çok uzun sürmedi. Quang seslenerek hepimizi sık yapraklı, koca bir ağacın altına topladı.

«Şimdilik her şey yolunda» dedi, «kamuflej iyidir. Biliyor musunuz, başka bir birliğimiz yanıımızdaki bölgede düşmanı yok etmiş bulunuyor. Bir birliğimiz de bir tank ele geçirdi ve onun silahlarıyla saldıran uçaklara ateş açtı. Bugün sıra bizde. Bizim de bir şeyler yapmamız gerekiyor; düşmanın göndereceği takviyelerin defterini düreceğiz.»

Konuşmasına kısa bir ara verdi; ne biçim kesin buyruklar vermesi gerektiğini düşünüyor gibiydi. Karata-vuk ağacın üstünde hâlâ ötüyordu. Quang kuşa doğru şöyle bir bakış fırlattıktan sonra devam etti:

«Deliklerinizi biraz daha gözden saklayın. Sonra yemek yiyebilirsiniz. Yemekten sonra herkes deliğine girecek. Gözetleme postaları da kendilerini çok iyi gizlesin.»

Huynh ile benim nöbette kalmam kararlaştırıldı. Deliklerimize dönüp üzerine birkaç dal daha attık. Sonra da bir topak lapadan oluşan yemeğimizi atıştırma-ğa başladık.

Birden avcı jetlerinin gümbürtüsü sessizliği yırttı. Huynh ellerini pantolonuna silip «Geliyorlar!» diye homurdandı.

Sonra da bana dönüp «İlk nöbeti hangimiz tutuyor?» diye sordu. «Ben mi tutuyorum? Oldu. Öyleyse sen gir bakalım deliğine. Bir toprak topağı atarsam sana, gelir değiştirirsin beni.»

Olur diye başımı sallayıp bir yudum su içtim. Bombardıman uçakları tepemizde iki tur atmışlardı bile. Bi-

raz ötede bir helikopter çalılıkların üzerinde homurdanarak dolanıyor, incek yer arıyordu. Avcı jetleri dalışa geçip duruyor, başımızın üzerinde gökgürültüleri koparıyorlardı.

«Eski numara!» diye düşündüm. Uçaklara aldırış bile etmiyordum.

Helikopter birden yönünü değiştirdi, üzerimize doğru geliyordu. Hemen bir dalı aşağı çekip deliğimi kapattım, kendimi yere attım. Tüfeğimi kirletmemeğe çalışarak rahatça yatabileceğim bir yer ayarlamağa çalıştım. İki el bombasının emniyet mandalını açıp önüme koydum; dışarıya kulak vermeğe koyuldum. Helikopter o kadar alçaktan geçiyordu ki, kamuflaj düzenlemem havaya uçacak diye ödüm koptu. Çok güçlü bir hava ceryanı deliğimi doldurdu ve girişe koyduğum dalı yerinden oynattı. Çok yakınıma ardarda bir dizi bomba düştü. Patlamaların etkisiyle ordan oraya savruldum. Basınç dalgası deliğimin duvarlarını yıkacak gibiydi. Kendimi küçük bir sandalın içinde okyanusta fırtınaya tutulmuş gibi hissediyordum. Altımdaki toprak zangırdıyor, kamuflaj örtüsünün her an uçmasını bekliyordum. Bomba parçaları havada vınlayıp duruyordu.

Arkamda kuru bir çatırtı duydum, birkaç dakika önce karatavuğun dallarında oynadığı ağaç yere devrilmişti.

Patlayıcı bombalardan sonra düşman üzerimize napalm dökmeğe başladı. Bölüğümüzün gizlendiği alanı şimdi baştan başa boğuk patlamalar kaplamıştı. Yanan benzin kokusu deliğimden içeri doluyordu. Dışarısı alevler içindeydi. Mendilimi alıp üzerine mataramdan biraz su dökerek ıslattım; zehirli gazdan korunmak için yüzümü mendille kapattım.

Şimdi de uçaklar 20 milimetrelik toplarıyla ateşe

başlamışlardı. Her salvoları kulakları sağır edici bir gürültü kopararak havayı allak bullak ediyordu. Ancak şu anda kendimi yine de güven içinde hissediyordum, sırtımı sığınağımın kalın duvarına dayayarak bir sigara sardım. Mermiler düşse düşse en iyi olasılıkla ancak girişi örten toprak çatıya düşebilirdi. Sigaradan birkaç derin nefes çekip dumanını büyük bir keyifle havaya savurdum. Dumanlar sanki tüm yorgunluğumu alıp götürmüştü. Şimdi üzerimdeki çatıyı savurup atmak ve dışarı fırlamak istiyordum. Ama biraz daha sabretmem gerekiyordu. Düşman işbaşı yapmıştı; indirme için yeri hazırlıyordu. Daha önceki deneylerden bu yaptıklarının henüz işin başı olduğunu biliyordum. Bunun ardından çok zorlu bir, ya da iki bombardıman saldırısı daha gelecek, ancak ondan sonra birlikleri indirmeyi göze alabileceklerdi. Sabırsızlanıyordum. Geçen gece bir türlü aklımdan çıkmıyordu. Düşmanın aydınlatma bombalarının ışığında, soluğum kesilinceye dek toprağı kazmıştım. Asker olarak hayatımda unutamıyacağım bir geceydi bu. Toprak taştan farksızdı; her kazma vuruşumda zorlanmaktan suratım ne hallere giriyordu. Ama belki de bu yüzden buranın toprağını ömrüm boyunca unutamıyacaktım.

Eserimi gözden geçirdim. Tam oniki saat hiç ara vermeden, bu çukuru kazmıştım. İtiraf edeyim ki, grannitten farksız bu toprağın karşısında zaman zaman çileden çıkmış ve cesaretimi yitirmiştim. Fakat yakındaki kesimden gelen yaylım ateş sesleri beni dinlenme molası vermeksizin durmadan çalışmağa itmişti. Sonunda başarmıştım ve şimdi toprağın içindeki bu köstebek yuvası beni tonlarca bombadan korumaktaydı. Ellerimi deliğimin duvarları üzerinde gezdirdim. Hoş bir serinliği vardı. Ayağımla yokladım ve kendimi çok daha fazla güven içinde hissettim. Çatıdan süzülüp gelen ışık

duvarların yüzeyini cilalanmış gibi gösteriyordu. Belki de bu parlaklık, terden sıırıslık olmuş ellerimin, ya da giysilerimin sürtünmesindendi. Hesabını yapmağa koyulunca hemen bir keşifte bulundum. Bıçağımın ucuyla deliğimin duvarına 200 rakamını yazdım. Gerçekten de şimdiye kadar kazmış olduğum ikiyüzüncü çukurdu bu. Üstelik bu işi belki de dünyanın en sert toprağı bulunan bir bölgede yapmış olduğumu düşününce garip bir hoşnutluk duygusu kaplıyordu içimi. Öteki çukurları belli belirsiz hatırlıyordum; çadırılı ordugahların, dağ başlarındaki kampların çevresinde düzinelerle kazmıştım; yine bir o kadar halk için ve en az yüz kadar da savaş alanlarında kazmıştım. şu anda bütün bu çukurlar, hendekler, siperler, metrisler, gizlenme delikleri gözümün önüne geliyordu; belki yüz ayrı yerde birbirlerinden farklı yüzden fazla toprak deliğin içinde yatmış, kalkmış, oturmuş ve uyumuştum.

Ardarda zincirleme patlıyan bombalar beni içine daldığım anılardan çekip çıkardı. Yumruk büyüklüğünde bir toprak topağı deliğimden içeri düşüverdi. Anlaşılan Huynh nöbeti devretmek istiyordu. İki bombayı pantolon cebime sokup tüfeğimi aldım ve giriş yerine doğru süründüm. Orda bomba parçalarının etkileme uzaklığını kestirmek için kısa bir süre bekledikten sonra ayağa kalktım. Yüzüme birden çarpan güneş ışığı gözlerimi kamaştırdı. Huynh bana bakıp, «Ne arıyorsun dışarda?» diye sordu.

«Nöbeti alacağım senden.»

«Ben daha çağırmadım ki seni.» Bu cevabı verdikten sonra Huynh kemerinden bir sargı bandı çıkardı. «Yaralandın mı?» diye sordum.

Huynh evet dercesine başını sallayarak sol elini gösterdi.

«Birazcık etimi kopardılar.»

Bandı açıp yarayı sarmağa başladı.

«Biraz tentürdiyotluk işi var.»

Huynh gülümseyerek «Herhaldı» dedi.

«Şimdi sen gir bakalım deliğe» diye üsteledim. «Bırak da işe biz devam edelim. Bu daha ikinci saldırı dalgası. İndirme yapıncaya kaclar en azından bir, ya da iki defa daha geleceklerdir.»

Huynh yerin altında kayboldu. Çevreme bir göz attım: Bizim bölüğün yayıldığı alan baştan başa bomba çukurlarıyla kaplanmıştı. Bombaların bazıları gizlenme deliklerinin yanı başına, bazıları hayli uzağına düşmüştü. Bombanın biri deliklerden birinin tam kenarına düşmüş ve yakınındaki bir fundalıktan birkaç ağacı kökünden koparmıştı. Ne var ki sığınaklarımızdan hiç biri zarar görmemişti. Rahat bir soluk alıp gökte daireler çizen avcı jetlerine baktım. Gittikçe biraz daha yüksekte uçuyorlardı. Birden güneşin yükseldiği yönden bir avcı uçağı filosu bulutlardan sıyrılıp ortaya çıkıverdi. Kurum gibi simsiyahtılar.

«Üçüncü dalga» diye yüksek sesle söylenip uçakları gözetlemeğe başladım. Sadece bir defa tur attılar, sonra da pikeye geçip meyvalarını üzerimize boşalttılar. Patlamalardan yer sarsılıyordu. Her an deliğimden dışarı savrulacakmışım gibi geliyordu bana. Bacaklarımı grip savrulmamak için kendimi duvara yapıştırdım. Patlamaların arkası kesildi. Yüzümdeki, boynumdaki toz toprağı silip ellerimi sığınağın duvarları üzerinde gezdirdim. Büyük bir yarık meydana gelmişti. Çalı çırpıdan olan çatı da yerinden oynamıştı. Daha arkama dönmenden siyah bir şey önüm sıra parıldayarak yere düştü. Kendimi yere atacak zamanı zor buldum; kulakları sağır eden bir patlama oldu. Nerdeyse gerçekten deliğimden dışarı uçacaktım. Başka bir delikte olsaydım işim bitikti.

İkiyüz ayrı yerde ikiyüz siper kazmıştım; yalı boy-
larında kumlarda, Orta Vietnam yaylalarında, batının
balçıklarında, doğunun kauçuk ve kahve tarlalarının
kırmızı toprağında. Bu yerlerin bazısında toprağın bal-
çıklı oluşundan dolayı iş bana çok kolay gelmişti. Ba-
zısında da karşıma çıplak tepelerin kaya sertliğinde la-
teriti çıkmıştı. Bulunduğum her savaş alanına ve kaz-
dığım her deliğe unutulmaz anılarla bağlıydım. Örneğin
Gia Dinh ilinde yeni yılı halkla birlikte kutlamış, düş-
manın bir baskınına karşı düzenlenen bir misilleme akı-
nına katılmış ve bir gerilla kızla omuz omuza savaşmış-
tım. Bu kız daha sonra nişanlım olmuştu. Şimdi bu böl-
gede kendimi yine evimden çok uzakta hissediyordum.
Daha önce buralara gelmem gerekeceğini rüyamda gör-
sem inanmazdım. Ne var ki kurtuluş savaşı beni bura-
lara sürüklemiş ve geçirdiğim bir gece beni bu toprağa
bağlamış, adeta toprağın bir parçası yapmıştı. Düşma-
nın bombasından, kurşunundan tıpkı bir ananın yavru-
sunu koruması gibi beni koruyan bu topraktı. Bu toprak
bana ikinci bir ana olmuştu ve ben de şimdi onun için
savaşıyordum. Birkaç dakika sonra, düşman birliklerini
indirir indirmez, onun kucağından dışarı fırlayacak ve
onu çiğnemeğe gelenleri yokedecektim. Bu toprağın her
karışımı savunacaktım; çünkü bu toprak bizimdi, onların
değil.

Savaş uçakları çekip gitmişti, ama birkaç helikopter
geride kalmıştı. Şimdi önümüzdeki açıklığın üzerinde
dolanıyorlardı. Birliklerini güven içinde oraya indirmek
istiyorlardı. Birden bir toprak topağı düştü yanıbaşına.
Dönüp bakınca birlik önderi Quang'ın bir ağacın arka-
sında durduğunu gördüm.

«Hemen inceklerini haber aldık» dedi. «Deliğinde
iyice saklan. Saklan ki, onları fiyakalı biçimde selam-
layalım. Öncülerin mayınları patlayınca, el bombaları-

nızı atarsınız. Boru ötünce de saldırırsınız. Eğer deliklere atlayacak olurlarsa, o zaman da...»

Quang süngüsünü sallayarak sırttı ve «Sabahtan bu yana olağanüstü bir şey var mı, Son?» diye ekledi. «Delikler hala sağlam, değil mi? Toprağa şükretmeliyiz. Yoksa bombardıman pek zorluydu, ha! Şimdi planı Huynh'a aktar bakalım.»

Huynh'un deliğine bir topak attım. Hemen göründü. Birlik önderinin buyruğunu kendisine söyledim. Sözümü tam bitirmiştım ki, bir filo savaş uçağı göründü. Alçak uçuşa geçip yaklaştılar ve hiç beklemeden hemen bombardımana başladılar. Kendimi derhal yere attım, ama daha ellerimi saklamağa vakit bulamadan, deliğin öbür tarafında bir bomba patladı. Sol elimde bir ıslaklık hissettim. Çömelip oturdum, elime baktım. Bir şarapnel küçük parmağımı parçalamıştı. Sadece bir parça deri, parmağı yerinde tutuyordu. Öfkeyle sarsılarak uçaklara bakıp durdum, sonra da parmağı eski yerine getirmeğe çabaladım, ama boşuna. Sonunda ondan kurtulmağa karar verdim, hareketlerimi engellesin istemiyordum. Kendi kendime, nasıl olsa yenisi bitecek değil diye söylendim. Çekip kopardıktan sonra, acıyan kesik yeri bantladım.

Uçaklar bir hayli süre bomba atıp gelişigüzel ateş açtıktan sonra yükseldiler. Aynı anda güneşin yükseldiği yönden üçlü gruplar halinde, kara sineklerden bir sürü gibi helikopterler sökün etti. Gümbürtülü bir şamata havayı kapladı. Deliğimde dururken birlik önderine ve Huynh'a olup bitenleri bildirdim. Helikopterlerden biri açıklığın üzerine gelip ileri geri sallandı ve yere kırmızı duman çıkaran bir bomba attı. Böylece ötekilere inişe geçilecek yeri göstermiş oluyordu.

«Kuş girdi kafese!» Sevinç ve heyecandan nerdeyse bağırıyordum. Düşman yüzlerce askerin toprağın altın-

da çepeçevre sık bir ağ oluşturduğundan habersizdi. Sırt torbamı arkama geçirmek için eğildim, iki el bombasını deliğin kenarına koydum, yakın döğüşe hazırlıklı olmak için de süngümü yoklayıp sıkılaştırdım. Başımın üzerine birkaç dal çektikten sonra sakince yatıp beklemeğe koyuldum.

Helikopterlerin birinci grubu yaklaştı. İçindeki askerleri açık seçik görebiliyordum. Yeşil üniformaları vardı ve ellerinde bombaları aşağıya bakıp duruyorlardı. Şimdi helikopterler yavaşlamıştı, yerden ancak beş metre yüksekteydiler. Üç tanesi tam karşımda uçuyordu, sadece birkaç metre ötemdeydi. Askerler bombalarını fırlatıp yere atladılar. Çoğu ayağı yere değen değmez yuvarlandı, kimi yüzü koyun, kimi sırtüstü, bazıları da tek ayağı üzerinde sekiyordu. Bir tanesi onbeş metre kadar ilerimde yere inmişti. Üç dizi halinde gelip inenler bir bölük kadar olmuşlardı. Amerikalı kumandanlar güçlerinin yettiğince güzel inip kalkmağa çabalıyorlar, ancak yine de sarhoş gibi bir ileri bir geri sallanmaktan kendilerini alamıyorlardı. Saldırgan bir görünüşleri vardı ve sanki kendi topraklarındaymışlar gibi hareket ediyorlardı. Her halde Vietcong burda mevzilenmişse Amerikan bombalarından ve mermi sağanağından son neferine kadar yok olmuştur diye düşünmekteydiler. Onların başkalarını her gören o kurumlu halleri sinirlerimi yerinden kopartacak derecede bozuyordu.

«Bir dakikada işiniz bitiktir» diye mırıldandım.

Sabırsızlıktan titreyerek dişlerimi kenetledim, el bombalarından birini kavradım. Aynı anda öncü mayınlardan üçü kulakları sağır eden bir tarakayla patladı. Bombayı en yakındaki grubun içine fırlattım ve o daha patlamadan ikincisini de yolladım. Bütün gruplardaki askerler neye uğradıklarını şaşırmışlardı. Bir saniye

bile kaybetmeden önce bizim birlik, arkasında bütün bölük deliklerden dışarı fırladı.

«Ağ kapanıyor» diye düşündüm. El bombaları ne yapacağını şaşırmış düşman birliklerinin üzerine yağıyordu. Makineli tüfeği kullanan Chi, düşmanın ayaklarına nişan alarak önündekileri tarıyordu. Yankee'ler canlarını kurtarmak için yerlerde sürünüyor ve dehşet içinde bağışıyorlardı. Tüfeğimi doğrultup çayırılığın içinde tabanları yağlamış bir Yankee'ye nişan aldım. Tetiği çektim: Amerikalı önce iki büküm oldu, sonra yere yığılıp kaldı. Borazan çaldı. Bir saniyeden daha kısa bir zamanda deliğimden dışarı fırladım. Birlik önderi Quang'ı, Huynh'u ve Hien'i gördüm, makineli tabancalarını veryansın etmişlerdi. Amerikalılardan birçoğu kurşunu yemişti bile; vurulanlar önce bir donup kalıyor, sonra yere yıkılıveriyordu. Pek azı bizimkilerin ateşine ateşle karşılık verebiliyordu. Çoğu ya kaçmayı deniyor, ya da ellerini havaya kaldırıyordu. Nerden geldiğimizi bir türlü anıyamıyorlar, başlarına ne geleceğini de kestiremiyorlardı. Bizim bölük son erine kadar Mekong'da gelgit dalgası gibi ileri atılmıştı. Yerde yatanların üstünden atlayarak doğruca vurduğum Yankee'ye koştum. Henüz yaşıyordu. Kurşunum baldırını delip geçmişti. Yanına varmağa birkaç adım kala kendisine seslendim; beni duyunca başını döndürüp tabancasını üzerime çevirdi. Hemen yana sıçradım, kurşun kulağımı sıyırdı. Dişlerimi sıkıp süngümü vargücümle böğrüne sapladım. Yerinden fırlayacakmış gibi debelendi, tabancası elinden düştü.

Boğuşma çok kısa süren, çok şiddetli bir fırtına gibi birden başlayıp birden sona ermişti; meydanlık on dakikadan daha az bir zaman içinde temizlenmişti. Savaş alanı şimdi sessizdi. Sadece yaralı düşman asker-

lerinin inlemeleri ile çok yükseklerde uçan avcı jetlerinin gürültüsü duyuluyordu.

Birlik önderimiz Quang yanıma koştu. Amerikalı subayın tabancasını ona verip işlerini bitirdiğim öteki düşmanların cesetlerini gösterdim. Sol elimdeki beyaz bandı gördü ve «Yaralandın mı?» diye sordu.

«Evet. Küçük parmağım. Bir şarapnelden koptu. Ama tüfeğimi kullanabiliyorum.»

Ölü Yankee'nin yanına gidip çantasındaki bütün kağıtları aldı, cebine soktu. Bana bakarak bir süre düşündükten sonra:

«Hemen C.P. bölüğüne koş!» dedi. «Tutsaklarla birlikte git!»

«Bizim birlikteki görevim ne olacak?»

«Birlik gelecek savaşa kadar burda kalacak, kaygılanma.»

Hayal kırıklığı içinde «Onlarla karargaha kadar mı gideceğim?» diye sordum.

Birlik önderi başını sallıyarak «Hayır» dedi, «sadece artçılara kadar. Orda tutsakları refakat birliğine teslim eder, sonra da dönüp gelersin.»

Sevinçle gülümsedim. İçimden geçenleri anlamış olacak ki, Quang da gülümsedi. Sonra öteki arkadaşlara yönelip ele geçirilen silahları toplamalarını istedi. Ben de ormanın içinde toplanmış bulunan tutsak askerlerin yanına gittim.

Güneş düşman cesetleri üzerinde parılıyordu. Toprak ayaklarımın altında yanıyor gibiydi.

Arkadaşların birkaçıyla birlikte öğleden ikindiye kadar tutsaklara bekçilik yaptık. Ateş hattından aralıksız makineli tüfek sesleri geliyordu ve ben gittikçe biraz daha sabırsızlanıyordum. Refakat birliği dolanarak ilerlemek zorunda kalmıştı, ancak akşama doğru, saat dörtten sonra gelebildi. Tutsakları teslim eder etmez, hemen

cepheye koştum. Ne var ki yolda birkaç kez bombardımana tutuldum; bu yüzden ancak güneş batarken bizimkilerin yanına varabildim. Görevi tamamladığımı bildirip yerime döndüm. Huynh yemeğe oturmak üzereydi.

«Bugün başka çarpışma oldu mu?» diye sordum.

Huynh hayır dercesine başını salladı.

«Peki, ne diye durmadan ateş edildi?»

«Öteki birlik ateş ediyordu.»

«Sonuç ne?»

«Onlar iki bölük yokettiler, bizse bir bölük.» Parmagını kaldırıp ekledi:

«Bir düşman taburu yok edildikten sonra korkarım bize dögüşecek kimse kalmadı.»

«Ben yokken burayı yine bombaladılar mı?»

«Evet.» Huynh yeni bomba çukurlarını gösterdi. «Öç aldılar akılları sıra.»

Etrafıma bakınca bunca zamandır kaldığım yeri tanıyamadım. Bombalar ve roketler çepeçevre bütün ağaçları kökünden sökmüştü. Toprak altüst olmuştu ve belenmiş bir tarla gibi görünüyordu.

«Kimse yaralandı mı?»

Huynh hayır dercesine başını salladı.

Gizlenme deliğimi yeniden bulmam hayli zamanımı aldı. Ben giderken deliğin yanı başında üç bomba çukuru vardı, üç bomba çukuru daha açılmıştı. Deliğin üzerindeki toprak tabakası savrulup gitmişti. İçeriye eğildim; giriş yerinin köşeli halini yitirip yuvarlaklaştığını görünce şaşkınlıktan ağzım açık kaldı. İçeri atladım. Yer toz toprak dolmuştu, ama duvarlar sağlamdı.

Birlik önderinin bana seslendiğini duydum; dışarı fırlayıp yürüyüşe geçmek üzere hazırlanma buyruğunu aldım. Bir şeyler sormak için davranmama vakit bırakmadan:

«Yarın» dedi, «çok daha büyük sayıda bir başka yere indirme yapacakları kanısındayız.»

Birliğimiz yürüyüşe geçti. Yeniden bilmediğimiz bir bölgeye doğru yollara düştük. Orda ikiyüzbirinci deliğimi kazacağım; toprağın derinliklerinde bir sığınak olacak bu; gecelerimi güven içinde bu toprağın bağrında geçireceğim ve yine bu toprak beni koruyacak, tıpkı bir ananın yavrusunu koruması gibi. Orda da bu toprağın içinden dışarı fırlayacak ve bize saldırmağa yeltenen herkesi öldüreceğim. Aynı şeyler sonra yine ve yine olacak, ta bütün Güney Vietnam en son Yankee saldırganlarından temizleninceye kadar.

Nam Ha, öyküsünde Vietnam halk savaşının son döneminde, Güney Vietnam için gündelik yaşantı haline gelmiş olayları anlatmaktadır. 35 milyonluk bir halk —bunun 17 milyonu Güney Vietnam'da yaşamaktadır— dünya savaş tarihinin gördüğü en yoğun, en zorlu saldırılara uğradığı halde, yine de bağımsızlığı için dövüşmekten vazgeçmemiştir. Bugün Amerika 18 yıllık baskı ve zulüm uygulamasından sonra, toptan bir askeri bozgundan yakasını kurtarmak için, ikinci kez anlaşma masasına oturmayı kabul etmek zorunda kalmış bulunmaktadır.

Nam Ha, «bu toprak bizim ve biz bu topraklar üzerinde rahatsız edilmeden yaşamak istiyoruz» diyen, böylesine bir ülkeye gönül vermiş insanların savaş azmini tasvir etmektedir.

Amerika bu savaşta her çareye başvurdu. Vietnam savaşı için 137 milyar dolar harcadı. 1965'de savaşa soktuğu ordu (545.000) Amerikan, (655.000) kukla ve uydu askerinden oluşuyordu. Sekiz yıl sürcyle (1964-1972) yürüttüğü bombardıman savaşında Vietnam üzerine 6,8 milyon ton bomba attı. Bu miktar İkinci Dünya Savaşında tüm ülkelere atılan tüm bomba sayısının üç katıdır. İnsanları kitle halinde öldürmek için şeytanca yollara başvurdu; napalm, ananas bombası ve kimyasal savaş maddeleri kullandı; okulları ve hastaneleri bile bile yıktı. Fakat bir şeyi engelleyemedi: Saldırısının her döneminde başarısızlığını.

Amerika savaşmadı, cinayetler işledi; bu savaş cinayetleri arttıkça Kurtuluş Cephesi durmadan güçlendi. Kukla ordusunun mevcudu hayli zamandan beri bir türlü artırılmaz olmuştu. Kukla hükümet durmadan yeni kura askerini silah altına alıyor, fakat silah altına aldığı asker kadar insan ordudan kaçıyordu. Örneğin 1965 yılında (100.000) asker kaçımtı. Bu yüzden mevcut bir türlü artmıyordu. 1965 - 67 yıllarında Amerikan ordusu gücünün doruk noktasına varmış bulunuyordu. Bu dönemin hazırlık bilançosu şöyledir: Bir milyondan fazla asker, 1400 savaş uçağı, 1900 helikopter, birkaç yüz savaş gemisi, 40 müstahkem kıyı garnizonu, 103 hava alanı, 4 büyük depo ve ayda 750.000 tondan fazla savaş malzemesinin getirilmesi . Bu dev insan ve malzeme kitlesine dayanarak dünyanın en büyük emperyalist gücü, çok değer verdiği bir planı, «arama, yoketme, barışı sağlama» planını uygulamaya kalkıştı. Bu planla FNL'nin birliklerini ortadan kaldıracakı kanısındaydı. Fakat kırsal kesimler denetimi altında bulunmadığı, askeri harekâta yolları ve kanalları kullanmayı göze alamadığı için, birliklerini hava yoluyla taşımak zorunda kaldı. Ancak havadan indirmenin önemli sakıncaları vardı. Bu konuda onların korkusunu, her indirmeden önce bölgede giriştikleri ön hazırlıktan daha belirgin biçimde hiç bir şey anlatamaz. Bir bölgeyi tümüyle kül yığınınına döndürdükten sonra ancak oraya ayak basmayı göze alabiliyorlardı. Bundan sonra çoğu kez neler oluyordu? İşte Nam Ha öyküsünde bunu anlatmaktadır. Kurtuluş Ordusunun düşmana karşı çıkacak kadar güçlü olmadığı hallerde, onun eli boş dönmesi sağlanıyordu. Bu durumda düşman hırsla başlattığı misilleme hareketini ancak terk edilmiş köyleri ateşe vermekle tamamlayarak tekrar havalanıyordu. Bütün bu süre içinde Amerikalılar en büyük başarılarını, kahpece saldırdıkları köyleri yerle bir

etmekle ve halkını kurşuna dizmekle göstermişlerdir. Dünya basınına yansıyan «My Lai» toplu kırımı, yığınla örnekten sadece bir tanesidir. Ne var ki halk bütün bu cinayetlerin baskısı altında savaşımını hiç şaşmadan yine de yürütmesini bilmiştir.

1966 başlarında savaş güneyin hemen bütün kentlerinde başlatılmış bulunuyordu. Parola «kuklaları devirmek» ve «Amerikan askerlerini kovmak»tı.

Ağustos 1967'de toplanan FNL olağanüstü kongresi, ulusal birlik cephesini genişletmek ve devrimci savaşı yürütmek için bir siyasal program kabul etti. Kongreden sonra FNL merkez yürütme kurulu, savaşa yeni bir stratejik yön vererek kentlerde de yeni bir cephe açtı. Buna göre kentlerdeki halk yığınları seferber edilecek, tüm ülkede iktidarın ele geçirilmesi için silahlı kuvvetlerin düzenleyeceği genel saldırı, kent halkının ayaklanmalarıyla desteklenecekti.

Bu yeni plan gereği olarak 30 Ocak 1968'de silahlı Kurtuluş Ordusu birliklerinin hareket geçmesiyle birlikte, aynı anda güneyde 64 kentin halkı da ayaklandı. Hue kentinde ve kurtarılmış pek çok kesimde devrimci hükümet organları işbaşı yaptı.

Ulusal Demokratik Parti ile Barış Gücü, Saigon ve Hue kentlerinde birleşti. Amerikan saldırısına karşı Ulusal Birlik Cephesi genişlemişti. 1968 baharında Kurtuluş Ordusunun harekete geçmesine paralel olarak halkın hemen her yerde gerçekleştirdiği genel ayaklanma Amerikalılar ve kukla hükümet için çok ağır bir darbe oldu. Bu sayede düşmanın sadece çok önemli savaş gücü ve bir hayli savaş malzemesi yokedilmekle kalmamış, stratejik durumu da kökünden sarsılmış ve onu daha önceki «arama, yoketme, barışı sağlama» planından vazgeçerek, tümüyle bir savunma stratejisi olan «temizleme ve elde tutma» planına yönelmek zorunda bı-

rakmıştır. Buyrukları altında bir milyondan fazla Amerikan ve kukla askeri olduğu halde, Beyaz Saray ile Pentagon'un efendileri güçlerinin yokedilmesinden yakınıyorlardı. Kırsal kesimler bundan böyle artık savunulamayacaktı; «barış planı» tam bir yenilgiyle sonuçlanmıştı. Düşman çok güçlü savunma önlemlerine rağmen, yurtsever birliklerin ani baskınlarıyla sürekli tehdit altında bulundukları kentlerden çekilmek zorunda kaldı.

1968 yılında 230.000'i Amerikan ve Amerikan uydusu askeri olan 630.000 düşman savaş dışı bırakılmıştı. 1969 yılının ilk altı ayı içinde 330.000 düşman saf dışı bırakılmıştır; bunun 145.000'i Amerikan ve Amerikan uydusu devlet askeriydi. 1969 Ocağından itibaren Amerikan emperyalistleri FNL- Ulusal Kurtuluş Cephesi delegeleriyle Paris'de dörtlü konferans masasına oturmak zorunda kaldılar. Bu şekilde Güney Vietnam halkı yeni bir cephe, diplomasi cephesini açmış bulunuyordu. Her üç cephede, askeri, siyasal ve diplomatik cephelerde aralıksız hücumlara girişti ve büyük zaferler elde etti: Kurtarılmış bölgeler çok genişledi; kentlerin dış mahallelerine kadar dayandı. Devrimci iktidar sadece köy ve kasabalarda değil, illerde ve büyük kentlerde de işbaşına geçti.

6 Haziranda Ulusal Kurtuluş Cephesi, Ulusal Demokratik Parti ve Barış Güçleri Birliği ile öteki yurtsever örgütler, halk temsilcileri kongresinde bir araya gelerek Güney Vietnam Cumhuriyetinin geçici devrim hükümetini seçtiler. (Vietnam Emekçiler Partisinin Kısa Tarihi, s. 99).

Savaşın «Amerikanlaştırılması»nın da Amerikan emperyalizminin stratejik durumunda hiç bir değişiklik sağlamayacağı açıkça belli olup, üstelik Amerika'da Vietnam savaşına karşı direnişler giderek artınca, as-

keri strateji yetkilileri daha fazla Amerikan askeri kaybını önlemek için planlarında tam bir dönüş yaparak, bu sefer savaşın «Vietnamlaştırılmasını» öngördüler. Ancak 1972 Nisanında FNL'nin saldırıya geçerek Quang Tri ilini kurtarması; emperyalistlerle kuklaların elinde kalmış en önemli ikmal yolu olan (1) numaralı ulusal yolu kesmesi; ayrıca orta yaylada Kontum'da ve Binh Long ilinde, her ikisi de Saigon'un kapısı sayılan An Loc ve Dan Mot kentlerinde yeni iki cephe açması savaşın Vietnamlaştırılması planının da iflasını ilan ediyordu.

Quang Tri savaşlarında Amerikalılar halk savaşı ilkelerini yakından anlamalarına yardımcı olacak birkaç gözlem yaptılar. Örneğin Vietcong topçuları 4 atımdan sonra hedefe tam isabet sağlıyorlar, buna karşın Amerikan askerleri aynı şey için 15 - 20 atım yapmak zorunda kalıyorlardı. Bunun nedeni çok basitti; halkın savaşa katılmasından ileri geliyordu. Yaşlı köylü kadınları hedefe olan uzaklığı ölçüyorlar, sonra da bu bilgiyi FNL topçularına bildiriyorlardı. Bu da Kurtuluş Ordusu birliklerinin her zaman hasımlarına üstün gelmesini sağlıyordu. Kurtuluş Ordusunu yenilmez kılan başka bir durum da orduyla halkın bütünleşmesi, bu birliği günlük hayatta, tarla çalışmalarında ve savaşta sürekli sürdürmesidir. Amerikalı uzmanlar yaptıkları hesaplarla Güney Vietnam halkının dize getirilebilmesi için 10 milyonluk bir ordunun gerektiği sonucuna varmışlardır. Bu da her Vietnamlı için bir nöbetçi demektir. Ancak bütün bunlara rağmen yine de budalaca yoketme savaşlarını sürdürdüler. Son zamanlarda Kuzey Vietnam'da barajları bombardımana başladılar; güneyde de savaşı «elektronikleştirdiler», yani yenilgilerini önlemek için kompüterlerin yönettiği makineler kullandılar. Bu taktiğin amacı canlı olan her şeyin toptan yokedilmesi idi. Uzaktan yönetilen dev greyderlerle geniş arazi par-

çalarını yerle bir ettiler; kimyasal maddelerle ürünleri ve doğanın canlılığını yokettiler; insansız bombardıman uçaklarıyla verimli toprakları delik deşik yangın yerine döndürdüler. Sırf insan öldürmek amacıyla özel olarak yapılmış silahlar kullandılar; bunlardan biri plastik şarapneli bombaydı. Bu şarapneller insan vücuduna girince, nerde bulunduğu röntgenle dahi kestirilemiyordu. Bir başkası yuvarlak bombaydı; On santim kalınlığında betondan duvarları deliyor ve özellikle geceleri uyuyan insanlarla savaşmak için kentlerin üzerine atılıyordu. Amerikalılar cinayet araçlarının sayısını her geçen gün biraz daha artırmaktan çok hoşlanıyorlardı. Daha önce hiç bir büyük devletin dünya kamuoyu önünde böylesine foyası meydana çıkmamış, hiç bir büyük devlet böylesine başarısızlığa uğrayıp kepaze olmamıştır.

Vietnam halkı ve onun Kurtuluş Ordusu, büyük kayıplar vermesine rağmen canice saldırılara karşı koymasını bilmiştir. Hastaneleri, üniversiteleri, fabrikaları balta girmemiş cengel bölgelerine taşıdılar; yer altında köyler kurup etraflarını sıkı bir ikmal siperleri ağıyla kuşattılar. Ustalıkla gözlerden saklanmış savunma noktalarını ve ikmal konvoylarını, düşman bütün çabasına rağmen saptayamadı. Böylesine başarılarına ilginç bir örnek, 1972 bahar saldırısı sırasında FNL'nin yüzlerce tankı Kuzey Vietnam'dan güneyde Mekong deltasına kadar, bin kilometreden fazla bir yolu cengel içinde aşarak götürmesidir. Amerikan emperyalistlerinin, çok geliştirilmiş teknik düzeydeki arama sistemlerine rağmen böylesine büyük bir girişimden haberleri bile olmamıştır.

Kurtarılmış her Vietnam köyünde bir uyarı ve savunma sistemi kurulmuştu; bu sayede Amerikan bombaları pek ender olarak köy halkını gafil avlama ola-

nağını bulabiliyordu. Kadın ve erkek Vietnam köylüleri tarlada çalışırken de silahlarını elden bırakmıyor, bazan karabinaları ile uçakları yere indirdikleri oluyor-
du. 1972 Ekiminde 4000 Amerikan uçağı düşürölmüş bu-
lunuyordu. Bütün İkinci Dünya Savaşı boyunca düşürö-
len uçak sayısı bu kadar değildi. Vietnam halkının savaş
gücünü göstermek için bu rakamdan daha belirgin bir
kanıt olamaz.

Güney Vietnam Ulusal Kurtuluş Cephesi, gerçek
devrimci tutumuyla bugüne kadar bütün engelleri aş-
masını başarmıştır ve gelecekte de halk savaşının kesin
zafere ulaşması yolunda hiç bir şeyden yılmayacaktır.

«Bizim halkımız yalınayak dolaşır, çırayla aydın-
lanır, pirinç lapasıyla karnını doyurur, ama yine de
Amerikan saldırganlarını yener.»

İÇİNDEKİLER

<i>ÇEVİRMENİN ÖNSÖZÜ</i>	5
<i>OĞUL</i>	11
<i>ATAYURDU</i>	29
<i>İHTİYAR ADAMIN RÜYASI</i>	45
<i>GECE YÜRÜYÜŞÜ</i>	66
<i>KISANU</i>	82
<i>FİLDİŞİ TARAK</i>	110
<i>BU TOPRAK BİZİM</i>	134

ÖZGÜRLÜK İÇİN SAVAŞTIK

Bu kitap tarihin en uzun, en kanlı özgürlük savaşını yapmış insanları anlatır. Bu insanlar özgürlüğe kavuşmak için savaşımalarını kuşaktan kuşağa aktararak tam 32 yıl sürdürdüler. Hep kendilerinden çok üstün düşmanlarla çarpıştılar. Sömürgeci orduları dize getirdikleri ve barışa kavuştuklarını sandıkları anlar oldu; fakat her seferinde başka bir sömürgeci ordu yeniden karşısına dikildi. Bıkmadılar, yılmadılar. Yeniden savaştılar. Bütün dünyanın yapılamaz dediğini yaptılar; olmaz, olamaz dediğini oldurdular. Sonunda kazanılamaz denilen zaferi kazandılar. Vietnam'ın insanlarıydı bunlar.

Bugün Vietnam sosyalizmin ışığı altında 32 yıl sürmüş bir savaşın yaralarını sarmak çabası içindedir.

Bu kitapta yer alan öyküler, bu gün için birer korkulu rüya izlenimi vermektedir. Her biri Vietnam özgürlük savaşının bir başka dönemini anlatır. Barışın ve özgürlüğün daha iyi değerlendirilmesi için bu anlatılanlar unutulmamalıdır.